

PRÁVNICKÉ LISTY

2/2020

Vědecké odborné články

*Právník a básník Cinus z Pistoie aneb od glosátorů
ke komentátorům*

*Posouzení věci u rozhodčích soudů a smluvní úprava
Franciszek Nowodworski – The lawyer*

*Skončenie pracovného pomeru so zástupcom
zamestnancov*

Recenze

FAKULTA PRÁVNICKÁ
ZÁPADOČESKÉ
UNIVERZITY
V PLZNI

 Wolters Kluwer

PRÁVNICKÉ LISTY

2/2020

OBSAH

Vědecké odborné články

Právník a básník Cinus z Pistoie aneb od glosátorů ke komentátorům

doc. JUDr. Miroslav Černý, Ph.D., JUD.

Fakulta právnická Západočeské univerzity v Plzni 3

Posouzení věci u rozhodčích soudů a smluvní úprava

prof. JUDr. Karel Marek, CSc.

Vysoká škola finanční a správní 11

Franciszek Nowodworski – The lawyer

Mgr. Ewa Stawicka

Advocate in Warszawa 19

Skončenie pracovného pomeru so zástupcom zamestnancov

doc. JUDr. Marek Švec, PhD., LL.M.

Právnická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

prof. JUDr. Mgr. Andrea Olšovská, PhD.

Právnická fakulta, Trnavská univerzita v Trnave

JUDr. Jan Horecký, PhD.

Právnická fakulta, Masarykova univerzita v Brně 21

Recenze

Vojtěch Kment

Elektronické právní jednání

JUDr. Bc. Peter Brezina, Ph.D. 35

100. výročí vzniku Československa

JUDr. PhDr. Stanislav Balík, Ph.D. 37

Antonín Ignác Hrdina

O hraběti Šporkovi, jeho Kuksu a Královédvorskú: (šporkovská a kuská miscellanea)

prof. JUDr. PhDr. Karolína Adamová, DSc.

doc. JUDr. Antonín Lojek, Ph.D. 39

Předseda redakční rady

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.

Interní členové

prof. JUDr. et PhDr. Karolina Adamová, CSc., DSc., prof. JUDr. Miroslav Bělina, CSc., prof. prof. zw., Dr. et Mgr. Ing. Alexander Bělohávek, dr. h. c., doc. JUDr. František Cvrček, CSc., (místopředseda redakční rady), doc. JUDr. Tomáš Dvořák, Ph.D., doc. JUDr. Monika Forejtová, Ph.D., JUDr. Vilém Knoll, Ph.D., doc. JUDr. Martin Kopecký, CSc., JUDr. Tomáš Louda, CSc., prof. JUDr. Jan Musil, CSc., doc. JUDr. Jan Pauly, CSc. (místopředseda redakční rady), doc. JUDr. Jarmila Pavlátová, CSc., prof. JUDr. Václav Pavlíček, CSc., dr. h. c., prof. JUDr. Přemysl Raban, CSc., JUDr. Petra Hrubá-Smržová, Ph.D., doc. PhDr. Lukáš Valeš, Ph.D.

Externí členové

prof. JUDr. Vladimír Babčák, CSc. (PF UPJŠ Košice), JUDr. Eduard Barány, DrSc. (ÚŠP AV SR), prof. Gad Barzilai (Faculty of Law, University of Haifa), prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc. (PF UK Praha), Dr. Karim Eshragh (Public International Law Expert, Hague), doc. PhDr. Vlastimil Fiala, CSc. (PF UPOL), prof. JUDr. et PhDr. Tomáš Gábriš, Ph.D., LL.M., MA (PF TU), doc. JUDr. Tomáš Grivna, Ph.D. (PF UK Praha), JUDr. Ondřej Hamulák, Ph.D. (PF UPOL), prof. Dr. Ivan Halász, Ph.D. (Ústav právních věd, Maďarská akademie věd), doc. JUDr. Helena Hofmannová, Ph.D., prof. Mahulena Hofmannová, CSc. (Faculty of Law, Economics and Finance, University of Luxembourg), prof. JUDr. Ján Husár, CSc. (PF UPJŠ Košice), Mgr. Jakub Charvát, Ph.D. (MUP), doc. JUDr. Jiří Jirásek, CSc. (PF UPOL), Dr. h. c. mult. prof. JUDr. Mojmír Mamojka, CSc. (PF UBB), dr hab. Marian Małecki (WPiA UJ Kraków), Dr. Damian Mather (School of Law, Manchester Metropolitan University), prof. dr hab. Jerzy Menkes (Szkoła Główna Handlowa w Warszawie), doc. JUDr. et PhDr. Lucia Mokrá, PhD. (Fakulta sociálních a ekonomických věd, UK Bratislava), prof. JUDr. Marie Karfíková, CSc. (PF UK Praha), prof. Paul Okojie dr. h. c. (School of Law, Manchester Metropolitan University), doc. JUDr. Mgr. Andrea Olšovská, Ph.D. (PF TU), prof. Elena D'Orlando (Dipartimento di scienze giuridiche, Università Degli di Udine), doc. JUDr. Vladimír Pítra (MUP), doc. JUDr. Lenka Pítrová, CSc. (PF UK Praha), Dr. Fabio Trabucco Ratto (Università Ca' Foscari di Venezia), prof. Dr. iur. Gerald G. Sander (Hochschule für öffentlicher Verwaltung und Finanzen Ludwigsburg), Dr. Lucca Savino (Dipartimento di Scienze Politiche e Sociali, Università di Trieste), prof. JUDr. Vladimír Sládeček, DrSc. (PF UK Praha, ÚS ČR), doc. JUDr. Václav Stehlík, Ph.D., LL.M. (PF UPOL), prof. PhDr. Jiří Straus, DrSc. (VŠFS Praha), prof. JUDr. Jozef Suchoža, DrSc. (PF UPJŠ Košice), doc. et doc. JUDr. Naděžda Šišková, Ph.D. (PF UPOL), doc. JUDr. Mgr. Martin Škop, Ph.D. (PF MU Brno), doc. JUDr. et PhDr. Adriana Švecová, Ph.D. (PF TU), prof. JUDr. Ladislav Vojáček, CSc. (PF MU Brno), dr hab. Andrzej Wrzyszczy, prof. nadzw. (WPiA UMCS Lublin)

Výkonný redaktor: doc. JUDr. Antonín Lojek, Ph.D.

Odpovědný redaktor: PhDr. Mgr. Marie Novotná

Vydává Fakulta právnická Západočeské univerzity v Plzni se sídlem Sady Pětatřicátníků 14, 301 00 Plzeň 3 ve společnosti Wolters Kluwer ČR, a. s.

Adresa redakce: Wolters Kluwer ČR, a. s., U nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3, tel. 246 040 417, www.wolterskluwer.cz

Príspevky do časopisu zasílejte na tyto e-mailové adresy: brezina@kpd.zcu.cz; marie.novotna@wolterskluwer.com
Pokyny pro autory na: www.fpr.zcu.cz

Časopis vychází dvakrát ročně, číslo 2/2020. Toto číslo bylo dáno do výroby 4. 12. 2020, den vydání je 15. 12. 2020. Cena ročního předplatného je 500 Kč (vč. DPH).

Vydávání povoleno Ministerstvem kultury pod číslem MK ČR E 22756. ISSN 2533-736X.

Názory obsažené v jednotlivých příspěvcích v tomto časopisu jsou pouze osobními názory autorů a nejsou názory Fakulty právnické ZČU v Plzni ani institucí nebo orgánů, v nichž jednotliví autoři pracují nebo je reprezentují. Publikované příspěvky nemusí vyjadřovat ani názory jednotlivých členů redakční rady.

Sazba Monika Koucká

Tisk: Serifa®

Informace o předplatném a distribuci: tel. 246 040 417, e-mail: marie.novotna@wolterskluwer.com

www.wolterskluwer.cz/obchod

Všeobecné obchodní podmínky: www.wolterskluwer.cz/obchod

Časopis je dostupný na: www.fpr.zcu.cz a v systému ASPI

Právník a básník Cinus z Pistoie aneb od glosátorů ke komentátorům

doc. JUDr. Miroslav Černý, Ph.D., JU.D.

Fakulta právnická Západočeské univerzity v Plzni

Abstrakt: Článek s titulem „Právník a básník Cinus z Pistoie aneb od glosátorů ke komentátorům“ pojednává o přechodu od období první středověké recepční školy římského práva, školy glosátorů, do následujícího období školy komentátorů. V kontextu historických souvislostí jsou ukázány hlavní rozdíly mezi přístupem obou škol k právnímu textu justiniánských sbírek. Na počátku školy komentátorů stojí Cinus z Pistoie, který byl nejenom právníkem a autorem ceněné *Lectura Codicis*, ale i uznávaným básníkem, náležícím do kulturního okruhu Dante Alighieriho. Článek přináší základní údaje o Cinově životě a ukázkou z jeho právního díla.

Abstract: Article named „Jurist and poet Cino da Pistoia or from times of glossators to commentators“ deals with the transition from times of first medieval reception school of Roman law (legal school of glossators) to the following period of legal school of commentators. The article shows the main differences between the attitude of these legal schools as to legal articles of Codex of Justinian in the historical context. Legal school of commentators is biased toward Cino da Pistoia – the well known jurist and the author of valued *Lectura Codicis* and also the famous poet belonging to cultural group of Danthe Alighieri. The article deals with the elementary information of Cino's life and the excerpts of his legal work.

Klíčová slova: římské právo, středověk, glosátoři, komentátoři, Cinus z Pistoie

Key words: Roman law, medieval ages, glossators, commentators, Cinus da Pistoia

Recepční školy glosátorů a komentátorů (někdy se pro komentátory také užívalo pojmenování postglosátorů¹) římského práva spolu často splývají. Obě školy patří do středověku, obě se zabývají římským právem, obsaženým v justiniánských sbírkách, a následují bezprostředně po sobě. Přesto přerod glosátorů v komentátory a s ním spojené historické a kulturní okolnosti nejsou nezajímavé ani nedůležité. Společný čas glosátorů a komentátorů zaujímá rovněž poměrně dlouhé období od začátku 12. do 15. století a během této doby muselo nezbytně dojít k významnému vývoji právního myšlení i právní metody.

Od počátku školy glosátorů na přelomu 11. a 12. století, opředeného legendami, pokračují v duchu metody glosy další tři až čtyři generace právníků glosátorů. Detailních informací o nich se nám tak dostává s každou jejich další generací stále více. Z počátečního nadšení pro novou římskoprávní vědu, postavenou na studiu znovuobjevených justiniánských zákoníků, které bylo v církevním prostředí dokonce třeba brzdít, jak tomu bylo v případě konstituce papeže Honorio III. *Super speculam* z 22. lis-

topadu 1219², se přechází ke každodenní rutině. Zároveň se od počátečního antagonismu práva civilního a kanonického přechází k systému *utrumque ius*³ a ze studia práva se již brzy stává velice lukrativní obor⁴. Dante Alighieri tak sice v Božské komedii pozitivně píše o zakladateli samostatné vědy kanonického práva Graciánovi, a v desátém zpěvu jej staví v ráji do společnosti svatých Dominika, Alberta Velikého a Augustina⁵, ale ve svém dopisu, který adresoval kardinálům shromážděným k volbě nového papeže ve více než dva roky trvajícím konkláve, které se konalo v letech 1314–1316 v Carpentras a v Lyonu⁶,

² Srov. ČERNÝ, M. Vztah mezi římským a kanonickým právem ve středověku a papežská konstituce *Super speculam*. Několik stručných poznámek k rozsáhlé problematice. *Právněhistorické studie*. 2017, 46/2, s. 25–34.

³ Srov. PADOVANI, A. *Quadri da una esposizione canonistica (dalle origini al 1917)*. Venezia: Marcianum Press, 2019, s. 82–83.

⁴ Srov. BELLOMO, M. *Saggio sull'università nell'età del diritto comune*. Catania: Gianotta, 1979, s. 17–19.

⁵ DANTE ALIGHIERI. *Božská komedie* (překlad O. F. Babler). Praha: Vyšehrad, 1952, s. 367: „... Ten druhý plápol Gratiana tají, jenž obojímu právu pro svou dobu tak prospíval, že se to líbí v ráji.“

⁶ Srov. BIHLMEYER, K., TUECHLE, H. *Storia della chiesa*. vol. III. *L'epoca delle riforme*. Brescia: Morcelliana, 1979, s. 39; ZIZOLA, G. *Il conclave. Storia e segreti. L'elezione papale da San*

¹ Srov. URFUS, V. *Historické základy novodobého práva soukromého. Římskoprávní dědictví a soukromé právo kontinentální Evropy*. Praha: C. H. Beck / SEVT, 1994, s. 28.

se kriticky vyjadřuje k nejslavnějším a nejstudovanějším právníkům své doby, Jindřichovi de Segusio (kardinál *Hostiensis*), autorovi právní encyklopedie *Summa Aurea*⁷, Vilémovi Durantis, autorovi procesní příručky *Speculum Iuris*⁸, a Sinibaldovi Fieschi (papeži Inocenci IV.), autorovi proslulého *Apparatus in quinque libros Decretalium*⁹. Dante si stěžuje, že zatímco spisy právníků jsou ze ziskuchtivosti a ve snaze o získání materiálních výhod hojně studovány, spisy významných církevních Otců, jakými byli Řehoř Veliký, Ambrož, Augustin a další, zůstávají v knižních regálech netknuté a plně pavučin¹⁰. To nebyl samozřejmě první hlas, zaznívající proti studiu práva. Již například svatý Bernard z Clairvaux (1090–1153) ve svém výkladu Velepísně kritizoval ty, kteří studují pouze proto, aby pak získané znalosti mohli prodávat a získávali tak bohatství a moc¹¹. Stejně tak i Tomáš Kempenský se ve svém spisu *De Imitatione Christi* negativně vyjadřuje k „desetiletému studiu na školách“, pokud není správně motivováno¹². Ale východiska jednotlivých kritiků byla odlišná. Na rozdíl od velkého středověkého mystika Bernarda či Tomáše Kempenského, u nichž nepřekvapuje, že vše včetně studia hodnotí *sub specie aeternitatis* a veškeré čistě pozemské zájmy odsuzují, Dante vychází již z jiných pozic, z pozic rodící se italské renesance. Můžeme se domnívat, že mu až tolik samo o sobě nevadilo studium jím citovaných právních celebrit. Sám byl ostatně také diplomatem a politikem. Nezbytnost existence právních předpisů a právní literatury mu proto byla jasná¹³. Ale

jako typickému představiteli všestranně vzdělané a tvůrčí inteligence Dantovi musela vadit spíše druhá jím zmiňovaná skutečnost, totiž zanedbávané studium církevních Otců, představujících pro pozdně středověkého učenca širší a universálnější pramen vzdělání a kultury.

Právě z této širší kultury se rodí škola komentátorů. Původní, dnes opouštěné pojmenování „postglosaťoři“ pochází od Carla Friedricha von Savignyho, který tímto jménem chtěl dát najevo své nižší hodnocení komentátorů ve srovnání s glosaťory¹⁴. Současná právní historie se s tímto Savignyho negativním názorem ovšem již neztožňuje. Komentátoři, ještě mnohem více než glosaťoři, byli ve své práci ovlivněni scholastickou metodou, vyvinutou původně v oblasti filosofické a teologické¹⁵. Teprve v době komentátorů mohlo dojít k tomu, že vědní obory práva a scholastické filosofie se na akademické půdě již nestřetávaly jako protivníci, ale naopak se začaly vzájemně podporovat a obohacovat¹⁶. Stejně jako není možné určit přesně rok počátku školy glosátorů, nemůže se ani zcela přesně uvést doba, kdy se přechází od glosátorů ke komentátorům. Pozvolna však došlo k tomu, že způsob myšlení glosátorů se ukázal být nedostatečný pro nově vzniklou právní i společenskou realitu. Nejdůležitějším výtvorem z pozdního období školy glosátorů je Accursiovo (zemřel 1260 nebo 1263) životní dílo *Glossa ordinaria*¹⁷. Její vydání ale zároveň předznamenává konec doby glosátorů. Třebaže Justinianovy zákony se nadále těšily obrovské vážnosti, nebylo již možné ignorovat nové skutečnosti. Už nebylo možné vystačit s pravidlem „*unum esse ius, cum unum sit imperium*“, které bylo formulováno ve spisu *Questiones de iuris subtilitatibus* z počátků období glosátorů¹⁸. Nyní již bylo nutné znát rovněž statuta mocných italských měst¹⁹ i nové vlastní panovnické právo, představované zákoníkem *Liber Augustalis* Fridri-

Pietro a Giovanni Paolo II. Roma: Grandi Tascabili Economico Newton, 1997, s. 57–58.

⁷ Srov. PENNINGTON, K. Enrico da Susa, cardinale Ostiense. *Dizionario biografico dei giuristi italiani (XII-XX secolo)*. 2 volumi, Bologna: Società Editrice il Mulino, 2013, vol. I. s. 795–798.

⁸ Srov. LANGE, H., KRIECHBAUM, M. *Römisches Recht im Mittelalter*. Band II. *Die Kommentatoren*. München: Verlag C. H. Beck, 2007, s. 477–487.

⁹ Srov. MELLONI, A. Sinibaldo Fieschi (Innocenzo IV, papa). *Dizionario biografico dei giuristi italiani (XII-XX secolo)*, vol. II. s. 1872–1874.

¹⁰ Dostupné z: <<https://digilander.libero.it/gogmagog/Commedia/Epistole/ep11.htm> [07.04.2020]>: Epistula XI, 7, Cardinalibus ytalicis Dantes de Florentia, etc.: „Iacet Gregorius tuus in telis aranearum; iacet Ambrosius in neglectis clericorum latibulis; iacet Augustinus abiectus, Dionysius, Damascenus et Beda; et nescio quod ‚Speculum‘, Innocentium, et Ostiensem declamant. Cur non? Illi Deum querebant, ut finem et optimum; isti census et beneficia consequuntur.“ Srov. MISSIRINI, M. *Vita di Dante Alighieri*. Firenze: Stabilimento artistico tipografico Fabris, 1840, parte prima, s. 145–146; PADOVANI, A. *Quadri da una esposizione canonistica*. s. 103.

¹¹ BERNARDUS CLARAEVALENSIS *Sermones in Cantica Cantorum*, Sermo XXXVI (*Patrologiae latinae cursus completus*, vol. 183, col. 968): „Et sunt item qui scire volunt ut scientiam suam vendant; verbí causa, pro pecunia, pro honoribus: et turpis quaestus est.“

¹² Srov. KEMPENSKÝ, T. *Následování Krista*. (III, 43: Proti klamné světské učenosti) Řím: Křesťanská akademie, 1969, s. 173.

¹³ Do politického dění ve Florencii začal Dante zasahovat počínaje rokem 1295. Jeho účast v politickém životě se pak také stala

příčinou jeho pohnutého osudu, srov. například POKORNÝ, J. *Dante*. Praha: Orbis, 1966, s. 36. Úvahy o významu práva lze nalézt v Dantově spisu *De Monarchia*, srov. DANTE, A. *O jediné vládě*. Praha: Melantrich, 1942, s. 88–99.

¹⁴ Srov. KOSCHAKER, P. *Europa und das Römische Recht*. 4. Auflage, München und Berlin: C. H. BECK, 1966, s. 87, pozn. 1; id. *Die Krise des römischen Rechts und die romanistische Rechtswissenschaft*. München und Berlin: C. H. Beck, 1938, s. 19–20.

¹⁵ Z filosofie a teologie byly přebírány nejenom formální postupy ve výuce, ale spolu s nimi i hlavní nosné ideje těchto vědních oborů, srov. VASOLI, C. *La filosofia medioevale*. Milano: Feltrinelli, 1972, s. 258.

¹⁶ Srov. REXROTH, F. *Fröhliche Scholastik. Die Wissenschaftsrevolution des Mittelalters*. 2., durchgesehene Auflage, München: Verlag C. H. Beck, 2019, s. 302.

¹⁷ Srov. LANGE, H. *Römisches Recht im Mittelalter*. Band I. *Die Glossatoren*. München: Verlag C. H. Beck, 1997, s. 335–367.

¹⁸ Srov. FITTING, H. *Questiones de iuris subtilitatibus des Irnerius mit einer Einleitung*. Berlin: Walter de Gruyter & CO., Nachdruck 1977, s. 57; ZANETTI, G. *Questiones de iuris subtilitatibus*. Firenze: La nuova Italia Editrice, 1958, s. 16; LANGE, H., KRIECHBAUM, M. *Römisches Recht im Mittelalter*. Band II. s. 3.

¹⁹ Srov. CAMPITELLI, A. *Europeenses. Presupposti storici e genesi del diritto comune*. Bari: Cacucci Editore, 1990, s. 65–116.

cha II. z roku 1231²⁰. O slovo se jako rovnocenný partner k právu římskému díky papežským dekretálům hlásilo i kanonické právo²¹. Proto významnými komentátory jsou nejenom civilisté, ale i kanonisté, a mnozí významní představitelé právního směru komentátorů píší komentáře k oběma právním systémům. Jsou si již vědomi skutečnosti, že všechny tyto právní zdroje je třeba zahrnout do jejich právní nauky, přizpůsobené novým okolnostem.

V jediném článku nelze pojednat o všech hlavních představitelích právní školy komentátorů, kteří často v rámci obecného souhrnného výkladu právních dějin nespravedlivě přicházejí poněkud zkrátka. Alespoň několik hlavních komentátorů z doby počátků tohoto právního směru je však nutné zmínit a poukázat zároveň na vzájemné vazby a kontinuitu existující mezi nimi. I pro komentátory samotné byly tyto jejich vzájemné vazby velmi důležité. Proto také ve svých vlastních právních pojednáních vzpomínají často na svého učitele, nazývají jej „*dominus meus*“, a odvolávají se na jeho právní názory²².

Mezi komentátory první generace, náležícími ještě plně do 13. století, patří rodák z Parmy Jacobus de Arena²³. Místa jeho působení jsou zmapována pouze neúplně. V dobových pramenech je uváděna především Padova, ale také Reggio, Siena a Bologna. Poslední zmínka o něm z roku 1296 je z Neapole. Zřejmě tedy zemřel v roce 1297 nebo 1298. Mezi spisy, které jsou mu připisovány, se objevují v zárodečné podobě již literární druhy, běžné pro komentátory, především *lecturae* všech jednotlivých částí Justiniánova zákonodárství. Jeho spisy byly vydány tiskem v Lyonu v roce 1541. Jacobovo působení se časově překrývá s dobou druhého významného italského komentátora raného období, kterým byl Dinus de Rossonis Mugellanus, jenž se narodil ve Florencii přibližně v roce 1253 a zemřel po roce 1298²⁴. Dinus byl v roce 1297 povolán papežem Bonifácem VIII. do Říma a bylo mu svěřeno vypracování osmdesáti osmi právních pravidel, kterými Bonifác VIII. zakončil svou sbírku dekretálů

*Liber Sextus*²⁵. Dinus však byl především již plnohodnotným civilistou komentátorem, a to nejenom jako autor *lecturae* k justiniánským právním sbírkám, ale i jako autor právních dobrozdání (*consilia*), vydaných jako samostatná sbírka²⁶, a odborného pojednání o teorii právních argumentací s názvem *Modi arguendi*²⁷. V tomto spisu se ukazuje možnost využití argumentů *ab auctoritate, a contrario, a simile, ab absurdo, a maiori, a minori*. Dinovým přímým žákem byl Cinus z Pistoie, jehož životu, dílu a významu je třeba věnovat se podrobněji²⁸.

Cinovo rodné město Pistoia, latinsky *Pistorium* nebo *Pistoriae*, je dnes stotisícovým italským městem ležícím v oblasti Toskánsko a hlavním městem stejnojmenné provincie Pistoia. Zde se kolem roku 1270 narodil Cinus z Pistoie, který se měl stát nejenom vynikajícím právníkem, ale také proslulým básníkem. Proto právě v souvislosti s jeho osobou se často zdůrazňuje, že byl současníkem Danta Alighierioho. V Cinově osobě a v jeho díle právo nabralo nový směr a nastává již definitivní začátek školy komentátorů, jejímž nejslavnějším představitelem se později měl stát Cinův přímý žák Bartolus ze Saxoferrata (†1357)²⁹, a dále Bartolův neméně slavný a úspěšný žák Baldus de Ubaldis (†1400)³⁰.

Cinus se ve svých spisech odvolává na svého nejvýznamnějšího učitele, kterým byl Dinus de Rossonis Mugellanus. Ten Cina zasvěcoval do právní vědy nejprve v samotném městě Pistoia a posléze v Boloni. O tom, že vztah úcty k učiteli přerostl ve vztah přátelský, svědčí skutečnost, že jej Cinus nazývá nejenom „*praeceptor meus*“, ale dokonce i důvěrně „*amicus meus*“. Další významné vlivy, kterými byl Cinus formován, však nepocházejí z Itálie, ale z Francie. Středověká Francie je většinou citována v právních dějinách v souvislosti se zákazem studia římského práva v Paříži, obsaženém v konstituce papeže Honoria III. *Super speculam* z 22. listopadu 1219, přičemž tento zákaz bývá navíc často mylně interpretován jako důkaz nevráživosti církevních představitelů k římskému právu. Po roce 1235 a zvláště pak v polovině 13. století se ale paradoxně právě ve Francii objevuje jiné významné centrum studia práva ve městě Orléans, jež

²⁰ Srov. KANTOROWICZ, E. *Federico II, imperatore*. Milano: Garzanti, 1988, s. 208–209.

²¹ První sbírky papežských dekretálů, tzv. *Quinque compilationes antiquae*, byly následně zahrnuty do sbírky *Liber Extra* papeže Řehoře IX. z roku 1234, srov. PADOVANI, A. *Quadri da una esposizione canonistica*. s. 73–76; CORTESE, E. *Il diritto nella storia medievale*, II. *Il basso medioevo*. Roma: Il Cigno Galileo Galilei, 1995, s. 212–221.

²² Srov. například BARTOLUS DE SAXOFERRATO *Super Institutionibus Iuris Civilis Commentaria*. Lugduni: Apud Sebastianum de Honoratis, 1559, s. 114–121.

²³ Srov. QUAGLIONI, D. *Iacopo d'Arene*. Dizionario biografico dei giuristi italiani (XII–XX secolo), vol. I. s. 1099–1101; LANGE, H., KRIECHBAUM, M. *Römisches Recht im Mittelalter*. Band II. s. 435–444.

²⁴ Srov. PADOVANI, A. *Dino Rossoni del Mugello*. Dizionario biografico dei giuristi italiani (XII–XX secolo), vol. I. s. 769–771; LANGE, H., KRIECHBAUM, M. *Römisches Recht im Mittelalter*. Band II. s. 445–461.

²⁵ VI 5.12: *De regulis iuris* (Friedberg, vol. II, coll. 1122–1124)

²⁶ *Dini Muxellani, utriusque censurae disciplina viri clarissimi Consilia*. Lugduni: Apud Haeredes Iacobi Giuntae, 1551.

²⁷ Srov. CAPRIOLI, S. *Modi arguendi. Testi per lo studio della retorica nel sistema del diritto comune*. Spoleto: Fondazione CISAM, 2006, s. 40–52; *Tractatus plurimorum doctorum*. Lugduni: Impressum per Joannem Marion, 1519, fol. 104r–104v.

²⁸ Srov. MAFFEI, P. *Cino Sinibuldi da Pistoia*. Dizionario biografico dei giuristi italiani (XII–XX secolo), vol. I. s. 543–546; LANGE, H., KRIECHBAUM, M. *Römisches Recht im Mittelalter*. Band II. s. 632–658; PADOA SCHIOPPA, A. *Storia del diritto in Europa. Dal medioevo all'età contemporanea*. Bologna: Il Mulino, 2007, s. 153; MURANO, G. *Autographa. I. I Giuristi, giudici e notai (sec. XII–XVI med.)*. Bologna: Clueb, 2012, s. 35–43.

²⁹ Srov. LEPSIUS, S. *Bartolo da Sassoferrato*. Dizionario biografico dei giuristi italiani (XII–XX secolo), vol. I. s. 177–180.

³⁰ Srov. CORTESE, E. *Baldo degli Ubaldi*. Dizionario biografico dei giuristi italiani (XII–XX secolo), vol. I. s. 149–152.

bylo vytvořené italskými i francouzskými právníky, kteří předtím často sami vystudovali právo v Boloni. Poté, co papež Řehoř IX. dovolil v roce 1235 v Orleáns studovat římské právo³¹, vynikli zde ve druhé polovině 13. století jako profesori zvláště Jacques de Revigny (†1296)³² a Pierre de Belleperche (†1308)³³.

Právě Pierre de Belleperche měl velký vliv na Cinova působení, a to až natolik, že to vedlo k domněnce, že Cinus sám studoval ve Francii³⁴. Ve skutečnosti je ale prokázána Cinova osobní účast pouze na jedné přednášce, kterou Pierre de Belleperche konal v Boloni v roce 1296. Přesto vliv Pierrův je jednoznačný. Na území Itálie je Cinus považován za prvního právníka, který začal text práva vykládat novým komentátorským způsobem. V Cinových vlivech se tedy spojuje tradiční italská boloňská právní škola s francouzskou orleánskou právní školou, která měla významný podíl na vzniku nové metody výkladu justiniánského právního textu. Význam a autorita Accursiovy řádné glosy sice nejsou popřeny, ale v praxi zde začíná proces nahrazování dosavadní metody komentáři nového typu. Významná je již sama skutečnost, že fragment právního textu, který má být vyložen, se neopisuje celý. Uvedou se jenom jeho počáteční slova. Následuje pak komentář, který má tři těžiště: *distinctio* (rozčlenění obecných pojmů na pojmy specifické, které jsou více podrobné), *repetitio* (opakování obsahu zkoumaného právního úryvku, kde však na rozdíl od glosátorské metody již není cílem hledání významu a smyslu každého jednotlivého slova, ale především celkového obsahu), a nakonec *quaestiones* (rozbor jednotlivých elementů v kontextu celého justiniánského zákonodárství)³⁵. Zatímco podle glosátorů v samotném textu Justiniánova zákonodárství již byly vyřešeny všechny právní problémy, komentátoři připouštěli, že tomu tak nemusí pokaždé být. Přesto však s pomocí užití dialektického *argumentum a fortiori* dokázali z justiniánských předpisů odvodit

právní řešení pro dosud nejudikovaný případ³⁶. Na území Itálie je Cinus považován za prvního, kdo začal text práva vykládat tímto novým komentátorským způsobem. Nejznámější a nejcitovanější představitelé právní školy komentátorů Bartolus ze Saxoferrata a Baldus de Ubaldis, kteří přišli po něm, tento jeho model pouze převzali a dále zdokonalili.

Na životě Cina z Pistoie je také dobře vidět, jak významně ovlivňovala politická situace té doby i život právníků. V silně zájmově a mocensky roztržité italské společnosti, plně dramatických sporů mezi mocí císaře, papeže, měst a místní honorace existovaly nejenom dva hlavní nesmiřitelné politické proudy, ghibellini a guelfové, ale i sami guelfové se ještě dále dělili na guelfy bílé a černé, kteří mezi sebou rovněž tvrdě soupeřili³⁷. Vítězství jedné z frakcí pak často znamenalo odchod do nuceného exilu pro příslušníky frakce prohrávající, a někdy i hromadné popravy těch, kteří nestačili včas uprchnout³⁸. Rod Sigibuldi, ze kterého Cinus pocházel, náležel tradičně k frakci černých guelfů. Už Cinův otec a pak i on sám však stáli spíše na straně bílých guelfů³⁹. Další slavná oběť italské politické situace, procísařsky orientovaný Dante Alighieri, byl Cinovým přítelem a velice pochvalně se o Cinovi vícekrát zmiňuje ve svém pojednání *De Vulgari Eloquentia*⁴⁰. Cinus se musel v letech 1301–1306 zdržovat mimo své rodné město Pistoia, protože v té době měl blíže k frakci černých guelfů. Své pocity z tohoto nuceného vyhnanství z domova vyjádřil v jednom ze svých sonetů. Další Cinův sonet vyjadřuje zármutek nad smrtí císaře Jindřicha VII. Lucemburského, v jehož italské tažení, započaté v roce 1310, byly vkládány velké politické naděje, zmařené císařovou smrtí 24. srpna 1313 v Buonconvento u Sieny⁴¹. Celkově se dochovalo 185 Cinovi připisovaných sonetů, většinou milostných, z nichž

³¹ Srov. DENIFLE, H. *Die Entstehung der Universitäten des Mittelalters bis 1400*. Berlin: Weidmann, 1885, Nachdruck Graz: Akademische Druck- u. Verlagsanstalt, 1956, s. 251–269.

³² Srov. CORTESE, E. *Il diritto nella storia medievale. II. Il basso medioevo*. Roma: Il Cigno Galilea Galilei, 1995, s. 397–401; LANGE, H., KRIECHBAUM, M. *Römisches Recht im Mittelalter*. Band II. s. 518–546.

³³ Srov. CORTESE, E. *Il diritto nella storia medievale. II. Il basso medioevo*, s. 402–404; LANGE, H., KRIECHBAUM, M. *Römisches Recht im Mittelalter*. Band II. s. 546–567.

³⁴ Srov. SAVIGNY von, F. C. *Geschichte des Römischen Rechts im Mittelalter*. Sechster Band: *Das vierzehnte und fünfzehnte Jahrhundert*. Zweite Ausgabe, Heidelberg: J. C. B. Mohr, 1850, s. 75–76.

³⁵ Později v 16. století právník Matteo Gribaldi Mofa (†1564) shrnul tuto metodu komentátorů do slov:

„*praemitto, scindo, summo, casumque figuro, perlego, do causas, connoto et obiiicio*“, srov. QUAGLIONI, D. *Gribaldi Mofa, Matteo*. Dizionario biografico dei giuristi italiani (XII–XX secolo), vol. I. s. 1067–1068; PADOA SCHIOPPA, A. *Storia del diritto in Europa*. s. 265.

³⁶ Jeden konkrétní případ, týkající se vztahu mezi manželi, a způsobu, jak jej tímto postupem vyřešil Jacques de Revigny, uvádí Manlio Bellomo, srov. BELLOMO, M. *Società e istituzioni in Italia dal medioevo agli inizi dell'età moderna*. Catania: Giannotta, 1987, s. 452.

³⁷ Srov. ASCHERI, M. *Medioevo del potere. Le istituzioni laiche ed ecclesiastiche*. Bologna: il Mulino, 2009, s. 251–253.

³⁸ Srov. např. MILANI, G. *L'esclusione dal comune. Conflitti e bandi politici a Bologna e in altre città italiane tra XII e XIV secolo*. Roma: Istituto Storico Italiano per il Medioevo, s. 413.

³⁹ Srov. LANGE, H., KRIECHBAUM, M. *Römisches Recht im Mittelalter*. Band II., s. 638.

⁴⁰ Srov. MARTI, M. *Poeti del Dolce stil nuovo*, Firenze: Le Monnier, 1969, s. 423.

⁴¹ Srov. BOOCKMANN, H. *Stauferzeit und spätes Mittelalter. Deutschland 1125–1517*. Berlin: Siedler, 1998, s. 206–211. Cinus ale přes svůj neskrývaný zármutek nad smrtí Jindřicha VII. definitivně nesetřval na své procísařské pozici. Císař Ludvík Bavor (1314–1347) se již ve svých mocenských sporech s papežem Janem XXII. evidentně netěšil stejně Cinově sympatií jako dříve Jindřich VII. Proto v letech 1320–1321 Cinus mohl zastávat také funkci asesora papežského guvernéra oblasti Marky, konkrétně je doložen jeho pobyt v Camerinu a v Maceratě, srov. CHIAPPELLI, L. *Vita e opere giuridiche di Cino da Pistoia*. Pistoia: Arnaldo Forni Editore, 1881, s. 66; FALASCHI, P. L. *Ut vidimus*

165 je zaručeně jeho dílem⁴². Právě zklamání, spojené s císařovou smrtí, vedlo Cina k tomu, že se v následující části svého života již plně věnoval právní aktivitě. Třebaže licenciát práva získal v Boloni již v roce 1304, teprve v roce 1314 zde zakončil studium získáním doktorského titulu, a následně pak přednášel právo v Sieně (1321–1326), v Perugii (1326–1330, 1332–1333), kde se v roce 1328 stal jeho žákem čtrnáctiletý Bartolus ze Saxoferrata⁴³, dále Cinus působil také v Neapoli (1330–1332) a ve Florencii (1334). Na konci svého života se uchýlil zpět do svého rodného města, kde zemřel 24. prosince roku 1336⁴⁴.

Cinus je autorem několika právních spisů, z nichž některé, zvláště ty stručnější, jsou stále ještě ukryty ve středověkých rukopisech a jsou teprve postupně objeveny a publikovány. Byl rovněž autorem právních dohod (consilia), která však na rozdíl od svého učitele Dina neuspořádal do ucelené systematické sbírky. Profesor Manlio Bellomo kupříkladu identifikoval některé stručné prakticky zaměřené právní spisy Cinovy (consilia) ve vatikánském rukopisu Chigi E. VIII.245⁴⁵, objevil rovněž Cinovo sepsání navzájem si odporujících glos – glossae contrariae. Na objevy Belloma navázal profesor Andrea Padovani, který se zaměřil na jednu konkrétní Cinovu slavnostní promluvu (sermo), obsaženou ve výše uvedeném vatikánském rukopisu, která byla podle názoru Padovaniho pronesena v Boloni u příležitosti nějaké doktorské promoce na konci roku 1334 nebo na začátku roku 1335, tedy v samotném závěru Cinova života⁴⁶. Z Padovanim vydané kritické edice promluvy, vycházející z počátečních slov Justiniánových Digest „Iusticiam namque colimus et boni et equi noticiam profitemur“ (D 1.1.1.1) je dobře patrné, že Cinova promluva není až tak dílem právníka zaměřeného na praxi, ale spíše právního filosofa, jehož myšlení je silně ovlivněno ve středověku znovuobjevenou Aristotelovou Logica nova⁴⁷, což je patrné i z několika Cinových přímých citátů z Aristotelova díla. Základní nosnou myšlenkou Cinovy universitní promluvy je vztah a podobnost mezi vznešeností jednot-

livce, která se má projevovat v jeho snaze o pěstování ctností, a mezi vznešeností právní vědy, jež má za úkol vnášet a pěstovat ctnosti v těle, které tvoří lidská společnost. Cinus si je také vědom nutnosti neustálého hledání spravedlnosti (aequitas), která nesmí spočívat pouze ve slepé poslušnosti zákonů. Ve své *Lectura Codicis*, konkrétně v komentáři k titulu Justiniánova kodexu *De legibus et constitutionibus principum* (C 1.14), ve kterém se podrobně zabývá vztahem existujícím mezi iustitia a aequitas, mezi psanými zákony a nepsanými právními zvyklostmi, poukazuje na skutečnost, že příkazy práva, byť byly vydané těmi, kdo k tomu mají autoritu, mohou být někdy i ničemné, protože zákonodárci jsou rovněž lidmi, kteří se mohou mýlit⁴⁸. Cinus rovněž podotýká, že v Justiniánových zákonech nemusí být obsaženo řešení všech právních problémů, jak se domnívali glosátoři. V takovém případě je třeba vyjít z daného factum a chybějící právo k němu vytvořit rozumovou dedukcí⁴⁹. Problém může nastat také tehdy, když právo bude upřednostňovat v některých případech psaný zákon a v jiných aequitas, jak to Cinus ukazuje v jednom z popisovaných případů. V takové situaci podle něj musí zasáhnout zákonodárce a určit, jaký postup je správný⁵⁰.

Na jiném místě Cinus v komentáři k titulu Justiniánova kodexu *De postulando* cituje epizodu, kdy v jeho rodném městě Pistoia se dostal do vysoké funkce „capitaneus populi“ člověk pocházející z města Lucca, který, jak píše Cinus, stál v městském paláci a veřejně se prodával, podobně jako se prodává prostitutka v nevěstinci. Cinus

in Marchia' *Divulgazioni su Cino da Pistoia e il suo soggiorno nelle Marche*. Camerino: Jovene editore, 1987, s. 189.

⁴² Srov. MARTI, M. *Poeti del Dolce stil nuovo*. s. 431–923.

⁴³ Srov. CORTESE, E. *Il diritto nella storia medievale*. II. *Il basso medioevo*. s. 426.

⁴⁴ Srov. PADOVANI, A. Un sermo di Cino da Pistoia dal ms. Biblioteca Vaticana, Chigi E.VIII.245. *Rivista Internazionale di Diritto Comune*. 2016, 27, s. 26–27. V katedrále v Pistoji, zasvěcené svatému Zenovi, je zachován monumentální Cinův náhrobek, který byl vytvořen teprve ve 14. století. Tak jako na boloňských náhrobkách významných právníků, i na Cinově náhrobku je zachycen výjev z univerzitní auly, s přednášejícím profesorem a naslouchajícími studenty.

⁴⁵ Srov. BELLOMO, M. *Inediti della giurisprudenza medievale*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 2011, s. 183–189.

⁴⁶ Srov. PADOVANI, A. *Un sermo di Cino da Pistoia*. s. 11–41.

⁴⁷ K silnému vlivu aristotelovsko-tomistického učení na právní školu komentátorů v Orleans srov. například CORTESE, E. *Il diritto nella storia medievale*. II. *Il basso medioevo*. s. 409–410.

⁴⁸ C 1.14.1, *Inter* (CYNUS PISTORIENSIS *Lectura Codicis*. Francofurti ad Moenum: Impensis Sigismundi Feyerabendt, 1578, fol. 25ra: „Ius vero est praeceptum ab his qui auctoritatem praecipiendo habent, qui quandoque inique praecipiant, cum homines et fallantur ...“); srov. BELLOMO, M. *L'Europa del diritto comune. La memoria e la storia*. Leonforte: Euno Edizioni, 2016, s. 210. Tak jako tomu bylo i u jiných právních institutů, rovněž v případě aequitas se k tématu, rozpracovanému Cinem, vrátil jeho slavný žák Bartolus ze Saxoferrata, který rovněž upřednostňoval aequitas jako vhodnější a pružnější nástroj, zvláště pro obchodní právo, srov. CALASSO, F. *Il diritto comune come fatto spirituale. Rivista Italiana per le scienze giuridiche*. Nuova serie, 2015, 6, s. 15.

⁴⁹ C 7.32.4, *Licet* (CYNUS PISTORIENSIS *Lectura Codicis*. fol. 441vb: „... Praeterea, si non esset lex aliqua, quae hoc diceret, tamen pro ratione probaretur, quod esset ius, quia in omni actione personali et reali sunt tria concurrentia, scilicet factum, et ius, quod resultat ex facto, et Actio, quae resultat ex illo iure...“); srov. PARADISI, B. *Studi sul medioevo giuridico*. vol. II. Roma: Istituto Storico Italiano per il Medioevo, 1987, s. 912.

⁵⁰ C 1.14.1, *Inter* (CYNUS PISTORIENSIS *Lectura Codicis*. fol. 24va: „Quidam scholaris studens in legibus, invenit quod lex dicit quod iudex debet habere aequitatem prae oculis, ... et alibi invenit legem scriptam contra aequitatem: unde perplexus iuit ad principem, et dixit: Domine Imperator ego studendo in legibus nostris, plerunque invenio contrarietatem inter ius scriptum et aequitatem, quod tenebo in ista contrarietate? An ius scriptum an aequitatem. Respond. Imperator breviter, Ubicumque reperitur contrarietas inter ius scriptum et aequitatem, nostri solius est illam contrarietatem interpretari non tuum“...).

k tomu dodává, že tento člověk přitom ve své rodné Luce nebyl odsuzován, ale naopak jej všichni obdivovali, podobně jako ve společnosti zlodějů se těší vážnosti zloděj, který je zdatnější. Třebaže v nadpisu odstavce, ve kterém Cinus uvádí tento svůj příklad, se píše, že dobrá pověst je důležitější než zisk, v samotném komentáři Cinus dodává, že tato zásada neplatí vždy a všude, neplatí podle něj kupříkladu právě ve městě Lucca⁵¹. Takováto ostrá morální hodnocení, která se Cinus nebál ve svém díle vyjádřit, byla rovněž jednou z novinek, kterou přinesla teprve škola komentátorů. O městě Luce a o jejích obyvatelích evidentně Cinus neměl vysoké mínění a neváhal to tímto způsobem dát najevo. Podobné zmínky ve středověkých právních textech, zvláště pokud jsou alespoň částečně osobního charakteru, jsou dnes právními historiky samozřejmě velice oceňovány.

Nejslavnějším a také nejrozsáhlejším právním dílem, které přineslo Cinovi proslulost, je jeho *Lectura Codicis*. Dílo, napsané zřejmě v letech 1312–1314, bylo dokončené podle závěrečné poznámky autora 11. června 1314, na svátek svatého Barnabáše⁵². Tento spis se zachoval v mnoha rukopisech a v šesti vydáních tiskem⁵³. Název *lectura* běžně znamená, že se jedná o písemné zachycení autorem konaných přednášek. V tomto případě však není jisté, zda se skutečně jedná o autentické Cinovy ústně pronesené přednášky a nikoli o pouze písemně vytvořené dílo. Pravděpodobnější je tato druhá možnost. Dále je Cinus rovněž autorem dvou stručnějších *lecturae* k *Digestum vetus*. Z nich se v tištěných vydáních setkáváme s první verzí, která však pojednává pouze o prvních dvou knihách Digest a o titulu *De rebus creditis* z dvanácté knihy Digest (D 12.1)⁵⁴. U komentáře Digest se jedná o skutečně pronesené Cinovy přednášky. I v tomto stručnějším spisu, na který není odkazováno tak často jako na *Lectura Codicis*, je možno najít mnohá pozoruhodná místa. O jednom z nich píše Francesco Calasso⁵⁵. Jedná se o právní teorii možných přípustných důvodů pro vedení války. Jak

Cinus píše⁵⁶, války mají svůj počátek v *ius gentium* a jsou ve své podstatě špatné a nedovolené (*bellum illicitum*). O válku dovolenou (*bellum licitum*) se může jednat pouze výjimečně, a to konkrétně ze čtyř důvodů, které Cinus uvádí a dokládá odkazy na římské právní předpisy. Zajímavý je zvláště čtvrtý z těchto důvodů, který je naplněn tehdy, když chybí *iudex*, čímž Cinus míní chybějící autoritu císaře, na něhož by bylo možné se obrátit jako na rozhodce dříve, než válka vypukne. V takovém případě, pokud by neexistovala žádná císařská autorita, by sice rozpoutání války bylo dovolené, smělo by se ale jednat pouze o válku obrannou a nikoli dobovačnou. V této souvislosti Cinus uvádí rovněž názor kanonistů, podle kterých na místo chybějící císařské autority nastupuje církev. Cinus ovšem tento názor kanonistů odmítá, a to stejnými slovy, která bude později možné číst ve spisu Viléma Ockhama *Octo quaestiones de potestate papae*⁵⁷, napsaném v letech 1340–1341.

Domenico Maffei upozornil ve své publikaci z roku 1963 na skutečnost, že existuje ještě jedna další odlišná Cinova *Lectura* k *Digestum vetus*, rovněž nekompletní, pocházející z poslední části Cinova života, která se částečně nachází pouze ve dvou rukopisech a v některých místech tištěného vydání díla Bartola ze Saxoferrata, kterému tak bylo mylně připisováno i to, co ve skutečnosti pocházelo od Bartolova učitele Cina⁵⁸.

Klíčová v kontextu Cinova právního díla jednoznačně zůstává jeho *Lectura Codicis*. Jak poznamenal velký italský právní historik Francesco Calasso⁵⁹, toto dílo muselo jeho současníkům ve srovnání s dosavadní právní tvorbou připadat „jako zjevení“. Cinus představil svým posluchačům nebo čtenářům postup, který poté s matematickou přesností sledoval, aby jednotlivý právní problém mohl

⁵¹ C 2.6.5, *De postulando* (CYNUS PISTORIENSIS *Lectura Codicis*. fol. 71rb, ad *Si qui*: „Notat ex ista, quod lucrum non est praefendum famae, immo fama et honor semper debet praeferreri lucro, ... quod non servant Lucani. Vidi enim quendam Lucanum capitaneum populi in civitate Pistorii, qui in medio palatii communis velut meretrix in medio lupanaris se vendebat, et prohpudor, quod apud Lucanos talis reputatur sapiens, sicut fagax fur apud fures“); srov. BELLOMO, M. *L'Europa del diritto comune*. s. 210.

⁵² CYNUS PISTORIENSIS *Lectura Codicis*. fol. 571vb.

⁵³ Srov. LANGE, H., KRIECHBAUM, M. *Römisches Recht im Mittelalter*. Band II. s. 656; SAVIGNY von, F. C. *Geschichte des Römischen Rechts im Mittelalter*. Sechster Band. s. 86–87.

⁵⁴ V tištěném vydání Francoforti ad Moenum 1578, vydaném „apud Ioannem Feyerabendt“, které jsem měl možnost konzultovat díky Google Books a z něhož v tomto článku cituji, je obsažena jak Cinova *Lectura Codicis* (571 číslovaných listů), tak i samostatně číslovaná *Lectura* k *Digestum vetus* (58 listů).

⁵⁵ Srov. CALASSO, F. *Gli ordinamenti giuridici del rinascimento medievale*. Milano: Dott. A. Giuffrè Editore, 1965, s. 266–267.

⁵⁶ D 1.1.5, *Ex hoc iure* (CYNUS DE PISTORIO, *Lectura super Digesto veteri*. Francoforti ad Moenum: Impensis Sigismundi Feyerabendt, 1578, fol. 4va: „... ex iure gentium orta sunt bella. Sed contra, quia non debent iniquitates procedere, unde iura procedunt: sed bella sunt iniqua ... Solut. Bellum aliud est illicitum, et hoc est regulariter, et istud non introducitur a iure, immo prohibetur et punitur. Aliud est licitum, et hoc specialiter in tribus, vel quatuor casibus. primus, quando fit ad propulsionem illatae iniuriae incontinenti, et cum moderamine, ... Secundo, quando fit autoritate legis scriptae, ... Tertio, quando fit in hostes populi Romani, vel econtra ... Quarto, quando fit in defectum iudicis, ... Et per hoc dicunt quidam, quod qui sunt de imperio, vacante eo, possunt ad invicem debellare: quia non est superioris copia et recursus, Sed Canonistae dicunt, quod vacante imperio succedit Ecclesia, ... quod non videtur verum quia imperium non est a Papa, sed pariter procedit, una cum sacerdotio ad eo Deo ... Breviter tamen dicendum est, quod in defectum superioris, ad defensionem personae vel rerum, potest bellum fieri: non ad acquisitionem, et in istis licitis bellis intelligitur lex ista“.)

⁵⁷ Srov. GUILLELMUS DE OCKHAM, *Opera politica*. Editio altera, vol. I, Mancunii: Manchester University Press, 1974, s. 199.

⁵⁸ Srov. MAFFEI, D. *La „Lectura super digesto veteri“ di Cino da Pistoia. Studio sui mss Savigny 22 e Urb. Lat. 172*. Milano: Dott. A. Giuffrè Editore, 1963.

⁵⁹ Srov. CALASSO, F. *Medio evo del diritto*, I. *Le fonti*. Milano: Dott. A. Giuffrè Editore, 1954, s. 571.

být vyřešen. Calasso cituje z jednoho Cinova *consilium*: „Circa cuius lecturam tenebo hunc ordinem: quia primo dividam, secundum ponam casum, tertio colligam, quarto opponam, quinto quaeram“. Z justiniánského právního textu, chápaného jako *ratio scripta*, se dříve v pojetí školy glosátorů stalo téměř Slovo Boží. To v sobě však skrývalo také jedno vážné nebezpečí. Justiniánské právo se postupně stávalo jakýmsi statickým zakonzervovaným monumentem. V Cinově díle a v jeho přístupu k právnímu textu se z justiniánského práva opět stává živý právní text, se kterým se dá dále pracovat, stává se z něj opět užitečný nástroj, ve kterém lze hledat a nacházet skutečnou nadčasovou „*mens et ratio legislatoris*.“ Cinus se také především nebál vyslovit opačný názor, než jaký měli právníci předcházejících generací glosátorů, a jak on sám na jednom místě uvádí, „i kdyby jich bylo tisíc, přeče se mylili“, a teprve on přináší světlo správné interpretace⁶⁰.

Právní historici si rovněž položili otázku, proč z Justiniánových sbírek Cinovu pozornost zaujal nejvíce právě *Codex*. Bruno Paradisi⁶¹ se domnívá, že komentáři mnohem více než předcházející glosátoři se snažili zaměřovat na věci veřejné, na veřejné blaho, na *utilitas publica*. Na své otázky, které vycházely často z problematiky statutů italských měst, nacházeli odpovědi mnohem spíše v císařských konstitucích než v soukromoprávně zaměřených Digestech. Spory mezi jednotlivými italskými městy, která měla svou vlastní jurisdikci, byla o to složitější, že jejich vlastní právní předpisy nebyly vždy shodné. I s těmito městskými statuty bylo tedy nutné pracovat a v kontextu konkrétního právního sporu nalézat v duchu *ius commune* vyhovující řešení s uplatněním předpisů římského práva. Dva takovéto zajímavé konkrétní právní problémy Cinus spolu s některými dalšími uvádí hned na počátku své *Lectura Codicis*. První se týká oblasti soukromého práva, konkrétně sporu mezi možnými dědici o platnost závěti, který vznikl kvůli rozdílu v právních předpisech platících v Boloni, kde pro platnost závěti bylo požadováno deset svědků, a ve Florencii, kde postačovalo sedm svědků⁶². Tento případ a různá řešení, která navrhuji

Vilém Durantis, Jacques de Revigny a Pierre de Belleperche, jež Cinus v této souvislosti cituje, by bylo možné chápat jako počátek mezinárodního práva soukromého. Druhý Cinem uváděný případ se týká kompetenčního sporu mezi Boloní a Markami, v němž se jedná o to, kde má být souzen heretik, který se svých herezí sice dopouštěl v Markách, ale následně se přestěhoval do Boloně, kde byl dopaden. Cinus, aniž by sám dal na tento problém vlastní jednoznačnou odpověď, cituje rozdílné názory svých dvou hlavních francouzských autorit. Jacques de Revigny se domnívá, že heretik má být potrestán tam, kde byl dopaden, protože heretikem zůstává kdekoliv, ať je na nebi, na moři nebo na zemi. Pierre de Belleperche oproti tomu píše, že heretik by měl být vydán k potrestání na místo, kde působil a kde své hereze rozšiřoval, protože tam jsou jeho zločiny lépe známy⁶³.

Skutečnost, že je po staletí hlavní Cinovo dílo *Lectura Codicis* k dispozici v tištěném vydání, rozhodně neznamená, že vše, co se tohoto významného spisu týká, je již perfektně zpracováno. Jednotlivá témata Justiniánova zákoníku, v té podobě, jak je chápal a interpretoval Cinus, odvolávající se na shodné či naopak opačné mínění dalších svých současníků, poskytují stále ještě prostor pro mnoho dosud nenapsaných monografií a článků. Autor každého článku či knihy, zaměřené na jakýkoliv konkrétní institut středověkého práva, musí jako jeden z prvních kroků prozkoumat, co k danému tématu píše Cinus. Nadto je třeba opět se vracet k některým tématům, na která bylo v minulosti odpovězeno nedostatečně. To se týká kupříkladu Cinova postoje k papežské moci a k církevnímu právu.

Cinus se samozřejmě v rámci svého díla musel vyslovit k hlavní veřejnoprávní otázce své doby – ke vztahu mezi císařstvím a papežstvím, a v souvislosti s papežstvím rovněž zaujmout stanovisko k církevnímu právu a ke kanonistům obecně. A priori se dříve vycházelo

⁶⁰ Tato Cinova slova jsou napsána v jeho komentáři k C 6.15.5, *Certum* (CYNUS PISTORIENSIS *Lectura Codicis*, fol. 355vb-357ra). Cinův komentář k tomuto právnímu úryvku je rozsáhlým samostatným traktátem k dědickému právu a k problematice právního institutu *bonorum possessio*. Cinus shrnuje ve třinácti bodech obsah komentovaného právního předpisu a cituje závěry, které z něj podle jeho názoru chybně vyvozovali významní glosátoři. Cinus ovšem zastává názor opačný, a proto svůj výklad zakončuje slovy: „... Et ita dixerunt praedicti Doctores et Gl. et idem Rof. sed quotquot fuerint, etiamsi mille hoc dixissent, omnes erraverunt. ... Hic sit finis huius tractatus, qui tam a nostris glossatoribus, quam etiam a Rofredo fuit erronee traditus, sed per me Cynum de Pistorio in lucem veritatis eductus“; srov. také PADOA SCHIOPPA, A. *Storia del diritto in Europa*. s. 153.

⁶¹ Srov. PARADISI, B. *Studi sul medioevo giuridico*. vol. II. s. 906.

⁶² Srov. Cinův komentář k C 1.1.1, *Cunctos populos* (CYNUS PISTORIENSIS *Lectura Codicis*, fol. 2ra-2rb: „... Vidimus, quomodo ligent statuta circa delicta et circa contractus. Modo videamus quomodo ligent ubi non est delictum reperiri, neque contractus.

Pone, Bononiae est consuetudo sive statutum, quod testamentum non valeat, nisi ibi sint decem testes. Florentiae servatur ius commune, modo quidam habens bona tam Bononiae quam Florentiae, fecit testamentum coram septem testibus, et scripsit Titium haeredem: Titius venit Bononiam, petit bona quae ibi habuerat testator, et ostendit testamentum, possessores bonorum opponunt sibi quod testamentum non valet, quia dabet habere decem testes, quod statutum sive quae consuetudo praevaleret in casu isto? Non possumus dicere inspiciendum locum contractus, quia verba gesserunt et contraxerunt non pertinent ad testandi ius...“).

⁶³ Srov. Cinův komentář k C 1.1.1, *Cunctos populos* (CYNUS PISTORIENSIS *Lectura Codicis*, fol. 2rb-2va: „... Modo iuxta praedicta quaero: quidam haereticus Marchianus, vel Viterbiensis, ubi pullulat haeresis facit transitum per civitatem Bononiae: et invenitur hic, iudex Bononiae vult eum punire: iudex Marchiae vel patrimonii petit eum remitti, quid iuris? Dicit Iacobus de Raven. quod hic punietur ubi invenitur, quia ex quo est haereticus in omni loco delinquit, in coelo et in mari, et in terra ... Petrus dicit quod immo remittendus est ad locum ubi haeresim exercuit, et ubi sunt magis nota delicta sua quam hic, quia ad locum maioris delicti quis remittendus est, ...“).

z toho, co tvrdil již Savigny⁶⁴, že totiž Cinus, ovlivněný jak svými vlastními zkušenostmi, tak i svým přítelem Dantem, měl silně negativní postoj jak k papežské moci, tak i ke kanonickému právu. Ve skutečnosti však věc není tak jednoznačná. Cinova *Lectura sice* obsahuje některá místa, značně kritická ke kanonistům⁶⁵, nelze však ani pominout, že Cinovým přítelem byl nejvýznamnější kanonista období středověku Ioannes Andreae (†1348)⁶⁶ a oba se na sebe ve svých právních pojednáních navzájem odvolávají⁶⁷. Sám Cinus ostatně nešel ve svém výkladu nikdy dál než k tomu, že vedle sebe moc císařskou a moc papežskou postavil jako sobě rovné, každou se svými vlastními kompetencemi a oblastmi působení, což je zřejmé již z úvodní části jeho nejslavnějšího díla⁶⁸. Cinovy právní názory se také postupně vyvíjely, jak lze ukázat kupříkladu na jeho postoji k podvržené *Donatio Constantini* z 8. století⁶⁹, o jejíž autenticitě v Cinově době nebylo ještě pochybováno. Zatímco Cinova *Lectura Codicis* přiznává císaři nad papežským majetkem významnější práva⁷⁰, druhá Cinova *Lectura k Digestum vetus*,

pocházející z poslední fáze jeho života, již zásadně mění tón a z konstantinovské *donatio* vyvozuje plnost práv pro papeže. Zde již náhle překvapivě zaznívají dokonce slova o nadřazenosti církve vůči císařství, vyplývající z jejího vznešeného nadpřirozeného původu⁷¹: „*Quod autem ecclesia sit maior imperio probatur propter nobilitatem originis, secundo propter praerogativam praedominantis dispositionis ...*“.

Významnou kanonistickou autoritou byl pro Cína Vilém Durantis (†1296) a jeho monumentální procesní příručka *Speculum iudiciale* z let 1271–1276. *Lectura Codicis* cituje tento pramen na mnoha místech. I zde však Cinus projevuje své samostatné myšlení a neváhá dát najevo mínění odlišné od Viléma Durantis, jak tomu je kupříkladu v jednom jeho komentáři, kde píše⁷²: „... *Item dicit Speculator in suo Speculo, quod Papa et Imperator sunt superillustres, quod mihi non placet ...*“

Při přímé četbě a studiu Cinova díla a spisů ostatních komentátorů je dobře patrná intenzivní provázanost mezi jednotlivými významnými představiteli školy komentátorů. Právníci této generace museli především samozřejmě dokonale ovládat rozsáhlé Justiniánovo zákonodárství. To však nebylo žádnou novinkou, protože totéž platilo i o glosátorech. Nicméně právní text umožňoval často různé interpretace, které poskytovaly právníkům příležitost k vášnivým diskusím, k vytváření celé řady *contrarietates, solutiones contrariorum* a *dissensiones dominorum*⁷³. Komentátoři tak museli mít rovněž výborný přehled o spisech a komentářích svých současníků – ať už s jejich názory souhlasili, nebo jim chtěli oponovat. Přímé studium spisů komentátorů se tak stává záležitostí značně náročnou, ale o to zajímavější a přínosnější.

Pokud na konci středověku platilo pravidlo „*nemo bonus iurista nisi bartolista*“⁷⁴, vzdávala se tím pocta nejenom Bartolovi ze Saxoferrata, ale spolu s ním nepřímo i jeho učiteli Cinovi, který osvobodil právo ze svíračského schématu glosátorů, čímž otevřel brány a položil základy novému vědeckému právnímu směru⁷⁵, na němž pak mohl vybudovat Bartolus své vlastní slavné dílo.

⁶⁴ Srov. SAVIGNY von, F. C. *Geschichte des Römischen Rechts im Mittelalter*. Sechster Band. s. 78–79.

⁶⁵ Ibid., s. 79, pozn. f); FALASCHI, P. L. 'Ut vidimus in Marchia' *Divulgazioni su Cino da Pistoia e il suo soggiorno nelle Marche*. s. 162, pozn. 16.

⁶⁶ Srov. BARTOCCI, A. *Giovanni d'Andrea (Johannes Andreae de Bononia)*. Dizionario biografico dei giuristi italiani (XII-XX secolo), vol. I. s. 1008–1012.

⁶⁷ Srov. LANGE, H., KRIECHBAUM, M. *Römisches Recht im Mittelalter*. Band II. s. 654, pozn. 181–183; CORTESE, E. *Il diritto nella storia medievale*. II. *Il basso medioevo*. s. 413–414.

⁶⁸ Srov. Cinův komentář k C 1.1.1, *Cunctos populos* (CYNUS PISTORIENSIS *Lectura Codicis*. fol. 1va: „... a Deo procedit Imperium et Sacerdotium ... et Deus est Dominus omnium. Ergo temporaliter sub Imperio omnes populi omnesque Reges sunt, sicut sub Papa sunt spiritualiter ...“). V této souvislosti je třeba zmínit, že známým se stalo rovněž Cinovo přirovnání instituce císařství ke slunci a instituce papežství k měsíci, srov. CAPITANI O. *L'Università di Bologna. Personaggi, momenti e luoghi dalle origini al XVI secolo*. Bologna: Cassa di Risparmio in Bologna – Edizioni Amilcare Pizzi, 1987, s. 150. Zde Cinus vlastně pouze obrátil interpretaci papeže Inocence III., která byla v jeho době převládající, srov. *Patrologiae Latinae cursus completus*, vol. 216, col. 1186.

⁶⁹ Podle tohoto falzifikátu měl císař Konstantin Veliký papežovi Silvestrovi I. (314–335) poskytnout darem samostatné území Říma a jeho okolí z vděčnosti za své zázračné uzdravení z malomocenství. Právě z tohoto dokumentu bylo ve středověku vyvozováno, že postavení papeže je rovnocenné s postavením císaře. To, že se ve skutečnosti jedná o podvrh, bylo dokázáno teprve v 15. století, srov. *Decretum Gratiani* D. 96, c. 14 (*Friedberg*, vol. I, coll. 342–345); STICKLER, A. M. *Historia iuris canonici latini. Institutiones academicae*. I. *Historia fontium*. Roma: PAS-VERLAG, 1974, s. 131–142; ULLMANN, W. *Die Machtstellung des Papsttums im Mittelalter*. Graz, Wien, Köln: Verlag Styria, 1960, s. 114–133; SCHIMMELPFENNIG, B. *Il papato. Antichità Medioevo Rinascimento*. Roma: Viella, 2006, s. 98–99.

⁷⁰ O postavení císaře a o jeho pravomocích pojednává Cinus obsáhle ve svém komentáři k C 7.37.3, *Bene a Zenone* (CYNUS PISTORIENSIS *Lectura Codicis*. fol. 445vb–446vb); srov.

CORTESE, E. *Il rinascimento giuridico medievale*. Seconda edizione riveduta. Roma: Bulzoni Editore, 1996, s. 65.

⁷¹ Srov. MAFFEI, D. *La donazione di Costantino nei giuristi medievali*. Milano: Dott. A. Giuffrè Editore, 1980, s. 145; LANGE, H., KRIECHBAUM, M. *Römisches Recht im Mittelalter*. Band II. s. 655.

⁷² C 3.24.3, *Quotiens* (CYNUS PISTORIENSIS *Lectura Codicis*, fol. 153rb).

⁷³ Srov. BELLOMO, M. *I fatti e il diritto. Tra le certezze e i dubbi dei giuristi medievali (secoli XIII–XIV)*. Roma: Il Cigno Galileo Galilei, 2000, s. 644.

⁷⁴ Srov. KÄSTLE-LAMPARTER, D. *Welt der Kommentare. Struktur, Funktion und Stellenwert juristischer Kommentare in Geschichte und Gegenwart*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2016, s. 37, pozn. 155.

⁷⁵ Srov. CAVANNA, A. *Storia del diritto moderno in Europa*. I. *Le fonti e il pensiero giuridico*, Milano: Dott. A. Giuffrè Editore, 1982, s. 141.

Posouzení věci u rozhodčích soudů a smluvní úprava

prof. JUDr. Karel Marek, CSc.

Vysoká škola finanční a správní

Abstrakt: Ustanovení znalce ke zpracování důkazů – posudků provádí orgán veřejné moci, a to podle zákona upravujícího otázku znalců, znaleckých kanceláří a znaleckých ústavů. To platí pro trestní a civilní řízení soudní.

V rozhodčím řízení mohou rozhodčí soudy provádět takové důkazy pouze tehdy, jsou-li jim dobrovolně poskytnuty. Posouzení je možno provádět na smluvním základu (například podle smluv o dílo, kontrolní činnosti). O tom pojednává tento článek.

Abstract: The appointment of an expert to process evidence-reports is carried out by a public authority, in accordance with a law regulating the questions of experts, expert offices and expert institutes. This applies to criminal and civil proceedings. In arbitration, the arbitral tribunal may take such evidence only if they are – voluntarily – provided to them. The assessment can be after concluding contracts (contracts for work, control activities). This is what this article discusses.

Klíčová slova: právo, smluvní právo, trestní právo, dokazování, rozhodčí soudy

Key words: law, civil law, criminal law, process evidence, arbitral tribunals

I.

Ustanovení znalce a případně osoby jednorázově vykonávající znaleckou činnost, pokud znalce nebo tuto osobu ustanovuje orgán veřejné moci, a to podle zákona upravujícího otázku znalců, respektive znaleckých kanceláří a znaleckých ústavů, určuje tento zákon.

Činnost znalce pro orgán veřejné moci je tedy upravena zákonem.

Orgán veřejné moci ustanoví, nebrání-li tomu okolnosti, znalce se sídlem nebo kontaktní adresou v obvodu krajského soudu, v němž má orgán veřejné moci sídlo nebo pracoviště. Orgán veřejné moci se znalcem předem projedná zadání znaleckého posudku a lhůtu pro jeho podání. Tuto lhůtu lze na žádost znalce výjimečně v odůvodněných případech prodloužit. Opakovaně lze lhůtu prodloužit z důvodů hodných zvláštního zřetele.

Znalec je na žádost orgánu veřejné moci povinen provést předběžný odhad předpokládané výše znalečného, které si provedení úkonu vyžádá.

Ke zpracování znaleckých posudků ve zvlášť obtížných případech vyžadujících zvláštního posouzení orgán veřejné moci ustanoví znalecký ústav nebo znaleckou kancelář.

Vypracování znaleckého posudku je znalec oprávněn odmítnout jen v zákonem určených případech.

Jinak je tomu v České republice (obdobná situace je ve Slovenské republice) v případech, kdy je třeba poskytnout plnění znalce nebo jiné odborně kvalifikované osoby pro potřeby strany sporu nebo pro rozhodčí soud při rozhodování sporu v rozhodčím řízení.

Jak známo, **rozhodčí řízení** je mimosoudní způsob řešení sporů nezávislými a nestrannými rozhodci (ať již ad hoc, nebo jako rozhodců stálých rozhodčích soudů), který bývá využíván jako **alternativa civilního procesu** při řešení sporů. Rozhodčí řízení je neveřejné, což je spolu s jeho rychlostí a často i nižšími náklady ve srovnání s běžným soudním řízením považováno za jeho největší výhody.

V České republice jsou v souladu s právní úpravou tři stálé rozhodčí soudy. Dva jsou specializované. Jsou to Burzovní rozhodčí soud při Burze cenných papírů Praha, a. s., a Mezinárodní rozhodčí soud při Českomoravské komoditní burze. Obecným rozhodčím soudem je Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky se sídlem v Praze. Vzhledem k tomu, že jde o rozhodčí soud s obecnou působností, bude naše pojednání orientováno na tento soud a jeho rozhodčí řád. Tento rozhodčí soud si přitom na základě sjednané rozhodčí smlouvy volí řada subjektů z České republiky, ze Slovenské republiky, ale také z dalších států, zejména států z EU, ale i z jiných zemí z celého světa včetně bývalých zemí SSSR.

Rozhodčí soud při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR požívá mimořádné autority. O tom svědčí, že v posledních letech rozhoduje několik stovek tuzemských i mezinárodních sporů ročně. To je počet, který u jiných rozhodčích soudů v jiných zemích nebývá zdaleka dosahován.

Výhodou je, že rozhodčí nálezy jsou přitom na základě tzv. Newyorské úmluvy vykonatelné ve většině států světa. Tak široká vykonatelnost při rozhodování obecnými soudy není dána.

O prestiži Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR svědčí mj. i skutečnost, že jako jeden ze čtyř ve světě a jeden ze dvou v Evropě rozhoduje spory o jména generických rodů domén: *.com*, *.org*, *.net* apod.

Řešení sporu před Rozhodčím soudem je velmi výhodné, a to i pro vysoce vymezenou odbornost příslušných rozhodců.

V rozhodčím řízení probíhá pochopitelně též dokazování. Zásadní kategorií důkazů jsou důkazy listinné (smlouvy, dodací listy, zápisy o převzetí apod.), které s ohledem na povahu sporů ze smluv, které jsou v rozhodčím řízení projednávány, jsou většinou dostačující k prokázání skutkových tvrzení stran.

Důkazy z činnosti znalců (také účastníků a svědků) – tedy druhy důkazních prostředků v trestním či civilním řízení zcela běžné a možno říci zásadní – mohou rozhodčí soudy provádět pouze tehdy, jestliže se uvedené osoby k jejich činnosti dobrovolně uvolí. Popřípadě i jiné důkazy mohou být prováděny jen tehdy, jsou-li jim poskytnuty.

Příčinou tohoto specifického postupu průběhu dokazování je skutečnost, že k provedení svých úkonů nedisponuje rozhodčí soud (ani případný rozhodce) donucovací mocí k jejich nařízení.

Takové důkazy se začasté provádějí z iniciativy stran sporu. Tyto důkazy přitom mohou být získány různým způsobem.

Je možné, že si znalec nebo uznávaný odborník (například vědec či vysokoškolský učitel) v daném oboru vytvořil v průběhu své praxe materiály – tabulky – programy výpočetní techniky (mohou to být například i charakteristiky přesnosti čerpání kapalin daných typů čerpacích agregátů v závislosti na čerpaném množství kapaliny). Pokud se tyto dokumenty tzv. „nešíjí na míru“, ale poskytují se tyto standardní výsledky jen vytvořením jejich dalšího vyhotovení (překopírování), jde z hlediska civilního práva o poskytnutí zboží. **Pokud chce takovou dokumentaci** strana sporu předložit, získá ji standardně od jejího vlastníka – poskytovatele **na základě kupní smlouvy**.

Mohou však nastat případy, ve kterých se nevystačí se standardním opakovaným plněním, ale strana sporu bude potřebovat, aby se pro ni provedla určitá činnost (může jít o lhůtu vymezenou zjišťování zátěže – namáhání konstrukce za pomoci snímačů – tenzometrů a dálkový přenos dat k objednateli).

Tato zasílaná data si může objednatel – strana sporu zachytit a předložit příslušnému rozhodčímu soudu. Mezi zhotovitelem této **činnosti** a objednatelem půjde o provedení činnosti – díla a uzavře se zde **smlouva o dílo**.

Další možnost je taková, při které si vyžádá strana sporu u příslušné osoby zpracování nestranného osvědčení (například o kvalitě či chemickém složení určitých hmot). Bude-li zde výstupem **osvědčení**, začasté se zde bude uzavírat **smlouva o kontrolní činnosti**.

Lze si přitom představit, že nastane situace, že bude vhodné, aby byla obstarána určitá záležitost pro stranu

sporu jako pro příkazce. K tomu je vhodné uvést, že obstarává-li někdo – příkazník určité záležitosti jako podnikatel, má povinnost, byl-li o obstarání takové záležitosti požádán, dát druhé straně bez zbytečného odkladu výslovně najevo, zda na sebe záležitost bere, nebo ne. Jinak nahradí škodu tím způsobenou. Závazky příkazního typu jsou rovněž závazky civilního práva. **Nejčastěji** přitom **k obstarání záležitosti** bývá uzavřena smlouva pojmenovaná v občanském zákoníku jako **příkaz**.

Ve výše uvedených případech se jedná o smlouvy, které jsou smluvními typy občanského zákoníku a aby vznikly, musí zásadně obsahovat podstatné náležitosti, které daná právní úprava konstituuje v základních ustanoveních těchto smluvních typů.

Zákonná ustanovení upravující jednotlivé typy smluv se použijí na smlouvy, jejichž obsah zahrnuje podstatné náležitosti smlouvy stanovené v základním ustanovení pro každou z těchto smluv. Strany však mohou uzavřít i takovou smlouvu, která není zvláště pro daný typ smlouvy upravena. Taková smlouva se označuje jako **smlouva nepojmenovaná**.

Je přitom též možno uzavřít smlouvu, která bude obsahovat ve svých částech právní úpravu z různých smluvních typů a popřípadě i ujednání odpovídající nepojmenované smlouvě. Jde o **smlouvu smíšenou**.

Následně pojednáváme stručně o uvedených smluvních typech a v podrobnostech odkazujeme na pojednání o nich v publikacích uvedených v seznamu literatury.

II.

Kupní smlouva je nejčastěji uzavíranou smlouvou.

Koupě je v novém občanském zákoníku upravena v ustanovení § 2076 až 2183. Ustanovení § 2076 až 2157 se přitom věnuje věcem movitým – zboží.

Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku mj. uvádí, že úprava neobchodní a obchodní kupní smlouvy byla dosud oddělena a svěřena občanskému i obchodnímu zákoníku v podobě tzv. „komplexních úprav“. Jejich dualismus vychází z duality soukromého práva promítnuté jak do kodifikace obecného občanského práva, tak i obchodního práva. (Ta měla své historické příčiny, ale v různých evropských státech byly tyto zdvojené úpravy postupně odstraňovány – poprvé ve Švýcarsku roku 1881, následovaly Itálie, Nizozemsko, Rusko aj.)

Právní úprava dnešního občanského zákoníku vychází z dřívější úpravy, která byla provedena obchodním zákoníkem. To jistě uvítají osoby podnikatelské sféry. Tato úprava je jim totiž známá.

Koncepčně se úprava inspiruje švýcarskou úpravou v tom smyslu, že nejprve se formulují obecná ustanovení společná pro všechny případy koupě. Následují ustanovení o koupi movitých věcí, odchylky vztahující se ke koupi nemovitých věcí a ustanovení o vedlejších doložkách v kupní smlouvě. Obecná ustanovení sledují pojmové vymezení kupní smlouvy a řešení otázky určitosti kupní

ceny, jakož i stanovení základních povinností stran, přičemž se zvláštní zřetel bere na otázky spojené s plněním a přechodem nebezpečí škody na věci.

K postupu právní úpravy od obecného ke zvláštní úpravě nelze mít žádných výhrad. Jde o obvyklé a správné řešení.

Podle obecného základního ustanovení, tj. podle § 2079 se **kupní smlouvou prodávající zavazuje, že kupujícímu odevzdá věc, která je předmětem koupě, a umožní mu nabytí vlastnické právo k ní, a kupující se zavazuje, že věc převezme a zaplatí prodávajícímu kupní cenu.**

Neplatí-li ze smlouvy nebo zvyklostí něco jiného, jsou prodávající a kupující zavázáni splnit své povinnosti současně.

Z občanskoprávní kupní smlouvy vznikne prodávajícímu povinnost předmět koupě kupujícímu odevzdat a kupujícímu povinnost předmět koupě převzít a zaplatit za něj prodávajícímu cenu.

Ustanovení § 2080 upravuje, že **kupní cena je ujednána dostatečně určitě, je-li ujednán alespoň způsob jejího určení.** To se může stát například sjednáním příslušného kalkulačního vzorce.

Oproti dřívější právní úpravě v obchodním zákoníku je zařazeno potřebné ustanovení § 2081. Upravuje otázku nákladů spojených s odevzdáním převzetím věci. **Náklady spojené s odevzdáním věci** v místě plnění nese prodávající. Náklady spojené s převzetím věci nese kupující.

Následně se řeší v ustanovení § 2082 otázka, kdy přechází na kupujícího nebezpečí škody na věci. **Nebezpečí škody na věci** přechází na kupujícího současně s nabytím vlastnického práva. Nabude-li kupující vlastnické právo před odevzdáním věci, má prodávající až do odevzdání věci práva a povinnosti schovatele.

Pokud je uzavřena smlouva s odkládací podmínkou, přechází nebezpečí škody na věci na kupujícího nejdříve dnem splnění podmínky.

Jsou-li při ujednávání kupní smlouvy **vady na věci, o nichž prodávající ví**, prodávající na ně podle ustanovení § 2084 upozorní kupujícího.

Ustanovením § 2084 končí Obecná ustanovení pod nadpisem Koupě a následuje právní úprava Koupě movité věci.

Mobiliární koupě je vymezena předmětem, kterým je movitá věc. Nerozhoduje přitom výchozí stav, ale stav, v jakém má kupující věc nabytí. Zároveň se stanoví kritéria pro rozlišení kupní smlouvy od smlouvy o dílo, což má praktický význam při koupi věci, která ještě není vytvořena. Tato kritéria jsou formulována jako hledisko materiálu a hledisko práce a vycházejí z dosavadní úpravy (tj. z § 410 obchodního zákoníku).

Základní ustanovení § 2085 pro koupi movité věci určuje, že **jako koupě movité věci** se posoudí **každá koupě, jejímž předmětem není nemovitá věc.**

Mají-li strany vůli uzavřít kupní smlouvu bez určení kupní ceny, platí za ujednanou kupní cena, za niž se týž

nebo srovnatelný předmět v době uzavření smlouvy a za obdobných smluvních podmínek obvykle prodává. Je-li určeným způsobem stanovena cena a není-li dohodnuto, zda je s DPH či bez DPH, pak (při povinnosti platit DPH) jde o cenu vč. DPH.

Není zde určena možnost stanovení ceny odhadem, jako je tomu u smlouvy o dílo.

Lze předvídat, že i nadále smlouva o dílo bude společně se smlouvou kupní tvořit dvojici nejčastěji používaných smluv. **Zásadní rozdíl mezi oběma smluvními typy spočívá v určení, zda jde o zhotovení věci nebo o činnost či převážně o činnost.** Půjde-li o činnost, použijeme smlouvy o dílo. Bude-li se jednat o zhotovení věci, rozlišujeme zásadně, kdo přitom opatřil podstatnou část věci (případně vstupů ke zhotovení věci). **Pokud podstatnou část opatřil objednatel, jedná se o smlouvu o dílo. Je-li podstatná část věci opatřena prodávajícím, jde o smlouvu kupní.**

Pokud srovnáme českou právní úpravu s textem Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (publikovanou pod č. 160/1991 Sb.), zjišťujeme, že se náš zákon snažil o maximální kompatibilitu obou úprav.

Recipování mezinárodní unifikované úpravy je třeba kladně hodnotit. Zákon je tak komfortní pro zahraniční osoby.

Pod nadpisem Povinnosti prodávajícího v § 2087 až 2094 jsou shrnuta ustanovení, pro jejichž obsah jsou povinnosti prodávajícího určující a podstatné. Název pododdílu byl po vzoru dřívějšího obchodního zákoníku zachován, třebaže v některých ustanoveních jsou upravena nejen práva prodávajícího (například právo určit za stanovených podmínek dodatečně vlastnosti prodávajícího věci), ale i práva kupujícího (například právo odmítnout věci dodané v přebytečném množství), protože – podle názoru zákonodárce – ze systematického hlediska a v zájmu srozumitelnosti navrhované úpravy nelze tato doplňující pravidla kupujícího od povinností prodávajícího oddělit.

Podle § 2087 **prodávající kupujícímu odevzdá věc, jakož i doklady, které se k věci vztahují, a umožní kupujícímu nabytí vlastnického práva k věci v souladu se smlouvou.**

Prodávající má tedy povinnost:

- odevzdat kupujícímu věc,
- odevzdat doklady, které se k věci vztahují,
- umožnit kupujícímu nabytí vlastnického práva.

Prodávající splní povinnost odevzdat věc kupujícímu, umožní-li mu nakládat s věcí v místě plnění a včas mu to oznámí.

V praxi lze použít i odkaz na úpravu v obchodních podmínkách, všeobecných obchodních podmínkách, odkaz na obchodní zvyklosti, lze využít i odkaz na tzv. **vykládací pravidla.**

Co se týká dokladů, pak prodávající předá kupujícímu **doklady potřebné k převzetí a užívání věci.** Má-li k předání dojít při zaplacení kupní ceny, předá prodávající doklady v místě placení.

Doklady, které se týkají přepravy a jsou nutné k převzetí věci a volnému nakládání s ní, předá prodávající kupujícímu bez zbytečného odkladu po jejich vydání. Jiné doklady, určené ve smlouvě, předá prodávající kupujícímu při odevzdání věci.

Má-li kupující určit dodatečně vlastnosti předmětu koupě a neučiní-li to včas, určí je prodávající sám a oznámí kupujícímu, jaké vlastnosti určil. Přitom přihlédne k potřebám kupujícího, které zná.

Kupující má právo sdělit prodávajícímu odchylné určení vlastností předmětu koupě, než jaké určil prodávající; neučiní-li to bez zbytečného odkladu po oznámení prodávajícího, je vázán tím, co určil prodávající.

Zboží prodávající odevzdává přímo kupujícímu, který zboží převezme u prodávajícího (zásada odnosti); může však být dohodnuto, že věc bude kupujícímu odeslána. Tomu se věnuje ustanovení § 2090.

Má-li prodávající věc odeslat, odevzdá věc kupujícímu předáním prvním dopravci k přepravě pro kupujícího a umožní kupujícímu uplatnit práva z přepravní smlouvy vůči dopravci (§ 2090 odst. 1).

I když **doba plnění není podstatnou náležitostí smlouvy** (je však vhodné, je-li sjednána), je jí (pro její význam) věnováno v právní úpravě koupě příslušné ustanovení, a to § 2092. Není-li doba plnění sjednána, plní se bez odkladu – v přiměřené době v závislosti na konkrétních skutečnostech daného případu

Doba, v níž má prodávající plnit, běží ode dne účinnosti smlouvy. Má-li však kupující splnit určitou povinnost ještě před odevzdáním věci, začíná doba, v níž má prodávající plnit, běžet ode dne splnění této povinnosti.

Doba plnění bývá především sjednána ve smlouvě. Plní se pak:

- dne, který je ve smlouvě určen nebo určen způsobem stanoveným ve smlouvě,
- kdykoli během lhůty, která je ve smlouvě určena.

Dodá-li prodávající zboží před určenou dobou, je kupující oprávněn zboží převzít, nebo je může odmítnout. Není-li dohodnuto jinak, nemůže u smlouvy kupní dojít k dřívějšímu plnění.

Zákoník řeší v § 2093 i situace, kdy je dodáno větší než kontrahované množství zboží.

Dodá-li prodávající větší množství věcí, než bylo ujednáno, je kupní smlouva uzavřena i na přebytečné množství, ledaže je kupující bez zbytečného odkladu odmítl.

To je významná **změna oproti dřívější úpravě v obchodním zákoníku**. Podle úpravy v obchodním zákoníku, přijal-li kupující větší množství zboží, musel za ně zaplatit cenu. Podle občanského zákoníku však dojde k uzavření smlouvy i na toto větší množství zboží. To považujeme za vhodné řešení. Lze zde – u takového většího množství – totiž uplatňovat i odpovědnost za vady.

Prodávající odevzdá kupujícímu předmět koupě v ujednaném množství, jakosti a provedení. Nejsou-li jakost a provedení ujednána, plní prodávající v jakos-

ti a provedení vhodných pro účel patrný ze smlouvy; jinak pro účel obvyklý.

Věc je vadná, nemá-li vlastnosti stanovené v § 2095 a 2096. Za vadu se považuje i plnění jiné věci. Za vadu se považují i vady v dokladech nutných pro užívání věci.

Kupující pak nemá práva z vadného plnění, jedná-li se o vadu, kterou musel s vynaložením obvyklé pozornosti poznat již při uzavření smlouvy. To neplatí, ujistil-li ho prodávající výslovně, že věc je bez vad, anebo zastřel-li vadu lstivě.

Jestliže smlouva stanoví odeslání zboží prodávajícím, může být prohlídka odložena až do doby, kdy zboží je dopraveno do místa určení.

Při dodávce vadného zboží a porušení smlouvy podstatným způsobem může kupující zvolit, zda využije svého práva

- **požadovat odstranění vad dodáním náhradního zboží** za zboží vadné, dodání chybějícího zboží a odstranění právních vad,
- **požadovat odstranění vad opravou zboží**, jestliže vady jsou opravitelné,
- **požadovat přiměřenou slevu z kupní ceny**, nebo
- **odstoupit od smlouvy**.

Kupující sdělí prodávajícímu, jaké právo si zvolil, při oznámení vady, nebo bez zbytečného odkladu po oznámení vady. Provedenou volbu nemůže kupující změnit bez souhlasu prodávajícího; to neplatí, žádal-li kupující opravu vady, která se ukáže jako neopravitelná. Neodstraní-li prodávající vady v přiměřené lhůtě či oznámí-li kupujícímu, že vady neodstraní, může kupující požadovat místo odstranění vady přiměřenou slevu z kupní ceny, nebo může od smlouvy odstoupit.

Jestliže nezvolí kupující svoje právo včas, postupuje se jako u nepodstatného porušení smlouvy.

Při porušení smlouvy nepodstatným způsobem jsou možnosti volby kupujícího užší. Kupující může požadovat buď

- **dodání chybějícího zboží a odstranění ostatních vad zboží, nebo**
- **slevu z kupní ceny.**

Dokud kupující neuplatní právo na slevu z kupní ceny nebo neodstoupí od smlouvy, může prodávající dodat to, co chybí, nebo odstranit právní vadu. Jiné vady může prodávající odstranit podle své volby opravou věci nebo dodáním nové věci; volba nesmí kupujícímu způsobit nepřiměřené náklady.

Neodstraní-li prodávající vadu věci včas nebo vadu věci odmítne odstranit, může kupující požadovat slevu z kupní ceny, anebo může od smlouvy odstoupit. Provedenou volbu nemůže kupující změnit bez souhlasu prodávajícího.

V praxi se často vyskytují případy, kdy kupující řádně oznámí vady a současně nezaplatí část kupní ceny. Tím se snaží vyvolat tlak na prodávajícího k odstranění vad. Jde o postup podle zákona, jestliže neprovedená platba odpovídá případné slevě z ceny.

Do doby odstranění vad není tedy kupující povinen platit část kupní ceny, jež by odpovídala jeho nároku na slevu, jestliže by vady nebyly odstraněny.

Pro dané zboží však může být stanovena záruka za jakost.

Zárukou za jakost se **prodávající zavazuje, že věc bude po určitou dobu způsobilá k použití pro obvyklý účel nebo že si zachová obvyklé vlastnosti.** Tyto účinky má i uvedení záruční doby nebo doby použitelnosti věci na obalu nebo v reklamě. Záruka může být poskytnuta i na jednotlivou součást věci.

III.

Základní ustanovení smlouvy o dílo určuje, že zhotovitel se zavazuje provést na svůj náklad a nebezpečí pro objednatele dílo a objednatel se zavazuje dílo převzít a zaplatit cenu.

Oproti znění Základního ustanovení v dřívějším obchodním zákoníku je tedy text obohacen o provedení na náklad a nebezpečí zhotovitele, což byl text určený v obchodním zákoníku až v ustanovení § 537, které na základní ustanovení navazovalo. Text Základního ustanovení byl pak obohacen i o zařazení povinnosti převzít dílo, která byla rovněž v obchodním zákoníku v § 537.

Písemná forma smlouvy není předepsaná. Lze ji však jen doporučit, zejména ve výstavbě. Judikatura k tomu určuje, že smlouvu lze uzavřít zčásti písemně a zčásti ústně.

Na platnost smlouvy přitom nemá vliv, že některé práce byly již před uzavřením smlouvy provedeny.

V Základním ustanovení je upravena cena jinak než dříve. Určuje se, že cena díla je sjednána dostatečně určitě, je-li dohodnut alespoň způsob jejího určení, anebo je-li určena alespoň odhadem. Mají-li strany vůli uzavřít smlouvu bez určení ceny díla, platí za ujednanou cena placená za totéž nebo srovnatelné dílo v době uzavření smlouvy a za obdobných smluvních podmínek. Připomínáme, že uzavírání smlouvy vůli stran bez určení ceny díla nemůžeme doporučit. Zejména si dovedeme přestavit, jaké problémy v praxi budou nastávat při určení ceny odhadem.

Podle judikatury, není-li ve smlouvě dohodnuto jinak, je součástí ceny i daň z přidané hodnoty.

V občanském zákoníku se určuje, že **dílem se rozumí zhotovení určité věci, nespadá-li pod kupní smlouvu, a dále činnost s jiným výsledkem.**

Je určena bezodkladná **upozornovací povinnost zhotovitele** pro případ, že je nevhodná povaha věci nebo příkazu, které objednatel zhotoviteli dal. To platí při vynaložení potřebné péče. Neznamená to, že by musel zhotovitel například provádět znova všechny vlastnosti osvědčující testy, nemůže však přijímat „vstupy“ od objednatele, aniž by jim odpovídající potřebnou péči věnoval.

Tvoří-li nevhodná věc nebo pokyn překážku v řádném provádění díla, zhotovitel provádění díla přeruší až do výměny díla či změny příkazu. Lhůta pro dokončení

díla se prodlužuje o dobu přerušení a zhotovitel má právo na úhradu nákladů s tím spojených po určenou dobu. Pokud by na předané věci či příkazu objednatel trval, může zhotovitel žádat, aby mu objednatel toto potvrdil písemně. Pokud zhotovitel postupuje v souladu s touto úpravou, nemá objednatel právo na vady díla vzniklé nevhodností věci nebo příkazů.

Přece jen však mohou nastat mimořádné okolnosti, odůvodňující zmírnění tvrdosti tohoto pravidla. Z toho důvodu se převzalo ze švýcarského práva řešení situace, kdy provedení díla ztíží a prodraží mimořádná okolnost blížící se svým charakterem vyšší moci. Nedohodnou-li se strany v takovém případě o zvýšení ceny, určuje se, aby o přiměřeném zvýšení ceny rozhodl na návrh zhotovitele soud, případně aby soud měl možnost smlouvu zrušit a rozhodnout o vypořádání stran.

Co se týká dohodnutého rozšíření a zúžení prací (vícepráce a tzv. méněpráce), měl pro rozšíření i zúžení obchodní zákoník určený postup týkající se ceny. Občanský zákoník v ČR nyní počítá jen se zúžením prací, s rozšířením prací neuvažuje. Tuto otázku je dnes tedy v ČR nutno případně řešit smluvně. Přitom k dohodnutému rozšíření prací začasťe dochází.

IV.

Smlouva o kontrolní činnosti byla dříve upravena v Zákoníku mezinárodního obchodu a posléze v obchodním zákoníku. Dnes je tato právní úprava obsažena v § 2652–2661 občanského zákoníku.

Lze předpokládat, že **kontrolorem** (dříve definovaným jako vykonavatelem kontroly) bude začasťe **podnikatel s příslušným předmětem činnosti.**

Podle základního ustanovení se podle smlouvy o kontrolní činnosti **kontrolor zavazuje zjistit nestranně stav určité věci nebo ověřit výsledek určité činnosti a vydat o tom kontrolní osvědčení a objednatel se zavazuje zaplatit mu odměnu.**

Podstatné náležitosti smlouvy tvoří:

- závazek kontrolora k nestrannému zjištění stavu určité věci nebo ověření výsledku určité činnosti,
- závazek kontrolora k vydání kontrolního osvědčení o tomto zjištění nebo ověření,
- závazek objednatele k zaplacení odměny kontrolorovi.

Nejde o subtyp smlouvy o příkazu ani smlouvy o dílo. Nejde o obstarání záležitosti ani o vytvoření díla, ale tato smlouva slouží ke zjištění objektivního stavu.

Může být sjednána jakákoliv kontrolní činnost. Přesné vymezení předmětu kontroly je věcí konkrétního ujednání ve smlouvě.

K případnému ujednání, jímž se kontrolorovi ukládá povinnost, jež by mohla ovlivnit nestrannost kontroly nebo správnost kontrolního osvědčení, se nepřihlíží.

Kontrolor provede kontrolu s odbornou péčí podle stanoveného způsobu kontroly, doby, místa a rozsahu

kontroly, se zřetelem i ke stavu, v jakém se předmět kontroly nacházel v době jejího provádění. Zjištěný stav popíše v **kontrolním osvědčení**.

Neplatnost ujednání smluvního vztahu není vázána až na přímé ovlivnění nestrannosti, ale stačí pouhá možnost takového ovlivnění. Charakteristickým rysem této smlouvy je totiž právě **nestrannost**.

Kontrolor provede kontrolu v rozsahu a způsobem obvyklým při obdobných kontrolách. Má se za to, že kontrola má být provedena bez zbytečného odkladu v místě, kde se předmět kontroly nachází. Objednatel oznámí kontrolorovi včas, kde se má kontrola uskutečnit.

Objednatel poskytne kontrolorovi **součinnost nutnou k provedení kontroly**, zejména mu umožní potřebný přístup k předmětu kontroly.

Mezi ostatní části smlouvy bude tedy zpravidla patřit způsob kontroly (zajišťující nestrannost), doba, místo a rozsah, jakož i popsání stavu předmětu kontroly.

Kontrolor musí kontrolní činnost nestranně provést; nestranné provedení však znamená, že výsledky kontroly také nesmí v kontrolním osvědčení nijak zkreslit, zatajit nebo jinak změnit.

Podrobnosti týkající se způsobu a rozsahu kontroly by měly být sjednány ve smlouvě. Toto řešení lze jen doporučit. Avšak pokud by tomu tak nebylo, bude se provádět výše popsaným postupem – v rozsahu a způsobem obvyklým při obdobných kontrolách.

Právo kontrolora na odměnu vzniká provedením kontroly a vydáním kontrolního osvědčení. Společně s právem na odměnu vzniká kontrolorovi i právo na náhradu nákladů, které při provedení kontroly účelně vynaložil, ledaže z povahy těchto nákladů vyplývá, že jsou v odměně již zahrnuty.

Kontrolor má **nárok na úplatu** po splnění povinnosti provést kontrolu a vydat kontrolní osvědčení. Není-li úplata smluvena, je objednatel povinen zaplatit úplatu obvyklou v době uzavření smlouvy se zřetelem k předmětu, rozsahu, způsobu a místu kontroly.

Provedení kontroly se nedotýká právních poměrů mezi objednatel a jinými osobami, zejména osobami, jimž je určen nebo od nichž pochází předmět kontroly.

Provedení kontroly je vztahem mezi dvěma subjekty a nedotýká se jiných právních vztahů. Kontrolní osvědčení vystavené kontrolorem vůči objednateli kontroly, jehož stejnopis může být předán například prodávajícímu zboží, nemůže nahradit oznámení vad kupujícím, nemůže obecně nahradit ani prohlídky zboží kupujícím.

Jestliže kontrolor neprovedl kontrolu řádně, nevznikají mu nároky na odměnu, respektive na nutné a účelně vynaložené náklady, a objednatel může po uplynutí doby stanovené pro provedení kontroly od smlouvy odstoupit. Objednatel pak může postupovat podle ustanovení upravujících odpovědnost za škodu, případně uplatnit smluvní pokutu, byla-li sjednána.

Kontrolor je povinen nahradit škodu způsobenou porušením povinnosti provést řádně kontrolu, jen pokud tato škoda nemůže být nahrazena uplatněním nároku ob-

jednatele vůči osobě odpovědné za vadné plnění, jež je předmětem kontroly. Prvotní je vždy náhrada škody odpovědné osoby; odpovědnost kontrolora je až druhotná.

Kontrolor nahradí škodu způsobenou porušením povinnosti provést kontrolu řádně v tom rozsahu, v jakém objednatel nemůže účinně dosáhnout náhrady uplatněním práva z vadného plnění vůči tomu, kdo plnil kontrolovaný předmět. Kontrolor povinnost k náhradě škody nemá, opomenul-li objednatel vymáhat své právo vůči třetí osobě včas, nebo nemůže-li je vymáhat vzhledem k tomu, co s třetí osobou ujednal – viz ustanovení § 2660 odst. 1.

Omezení podle § 2660 odst. 1 neplatí, ujistil-li kontrolor objednatele, že bez ohledu na rozsah a způsob kontroly zjistí všechny vady, nebo ujistil-li objednatele, že kontrolní osvědčení je úplné a správné.

Půjde-li o případy, kdy je vykonavatel povinen nahradit škodu způsobenou porušením povinnosti provést řádně kontrolu, přecházejí na něho zaplacením této náhrady nároky, které má objednatel vůči osobě odpovědné za vadné plnění předmětu kontroly tak, jako by mu byly tyto nároky postoupeny. Jedná se o případ zákonné cese (postoupení).

V.

Příkazní smlouva je upravena novým českým občanským zákoníkem v ustanoveních § 2430 a násl.

Před účinností dnešního občanského zákoníku byla příkazní smlouva obsažena v předchozím občanském zákoníku a pro obchodněprávní vztahy byla koncipována smlouva mandátní.

Smlouvu příkazní lze obecně charakterizovat jako **smlouvu o vynaložení úsilí**, nikoli smlouvu o výsledku; z této podstaty musíme vycházet.

Ustanovení § 2438 odst. 2 obč. zák. totiž určuje, že příkazce poskytne odměnu, i když výsledek nenastal, ledaže byl nezdar způsoben tím, že příkazník porušil své povinnosti. To platí i v případě, že splnění příkazu zmařila náhoda, ke které příkazník nedal podnět.

Příkazce také složí na žádost příkazníkovi zálohu k úhradě hotových výdajů a nahradí mu náklady účelně vynaložené při provádění příkazu, byť se výsledek nedostavil.

Základní ustanovení je poměrně stručné. Uvádí, že **příkazní smlouvou se příkazník zavazuje obstarat záležitost příkazce**.

Příkazce poskytne příkazníkovi odměnu, byla-li ujednána nebo je-li obvyklá, zejména vzhledem k příkazcovu podnikání.

Přitom je určeno, že obstará-li někdo určité záležitosti jako podnikatel, má povinnost, byl-li o obstarání takové záležitosti požádán, dát druhé straně bez zbytečného odkladu výslovně najevo, zda na sebe obstarání záležitosti bere nebo ne; jinak nahradí škodu tím způsobenou. To je významná povinnost, která je pro podnikatele stanovená, poskytující druhé straně poznatek o tom, zda může či nikoli s obstaráním počítat.

Tato povinnost (tj. dát druhé straně bez zbytečného odkladu najevo) se nevztahuje na podnikatele obecně, ale na podnikatele, obstarávají-li takové záležitosti. (Zahrnuje nejen příkazní smlouvu, ale i další smlouvy příkazního typu – zprostředkovatelské, komisionářské, zasilatelské, o obchodním zastoupení.)

Smlouva příkazní **nemá předepsanou písemnou formu**. Je-li však potřebná plná moc a je-li obsažena přímo v příkazní smlouvě, pak bude příkazní smlouva písemná. Povinnost uzavřít smlouvu v písemné formě mohou pro určité případy upravovat zvláštní předpisy.

Vzhledem k tomu, že smlouva o dílo, jak byla dříve v obchodním zákoníku koncipována, nezahrnovala provedení všech činností, ale zahrnovala jen činnosti hmotně zachycené, využívalo se dřívější smlouvy mandátní (u které šlo o zařízení obchodní záležitosti obecně) velmi široce; pokud se nesjednával kontrakt inominátní.

Dnes se podle občanského zákoníku použije smlouvy o dílo na činnosti, které nemusí být hmotně zachycené. Určitý rozsah různých předmětů plnění půjde tedy provést podle smlouvy o dílo. I tak ovšem bude prostor pro realizaci smlouvy příkazní značně široký.

Příkazník plní příkaz poctivě a pečlivě podle svých schopností; použije přitom každého prostředku, kterého vyžaduje povaha obstarávané záležitosti, jakož i takového, který se shoduje s vůlí příkazce. Od příkazcových pokynů se příkazník může odchýlit, pokud to je nezbytné v zájmu příkazce a pokud nemůže včas obdržet jeho souhlas.

Příkazník přenechá příkazci veškerý užitek z obstarané záležitosti.

V dřívější úpravě mandátní smlouvy zákon výslovně neřešil, zda do rámce mandátářových povinností patří i upozornění mandanta na to, že udílené pokyny nejsou správné nebo vhodné. Tuto povinnost však bylo možno dovodit z mandátářovy profesní odpovědnosti, při níž musel postupovat s odbornou péčí a jednat v zájmu mandanta.

K řešení této otázky dnes přispívá ustanovení § 2433. Obdrží-li příkazník od příkazce pokyn zřejmě nesprávný, upozorní ho na to a splní takový pokyn jen tehdy, když na něm příkazce trvá.

Příkazník provádí obstarání osobně. Může si však provedení zajistit subdodavatelsky. Příkazní smlouva tedy nemá osobní charakter. V subdodavatelském řešení nese příkazník stejnou odpovědnost jako při obstarání osobním.

Příkazní smlouva pak může obsahovat i výslovné dovolení toho, aby si příkazník ustanovil náhradníka; může však nastat i situace, kdy náhradník je nezbytně nutný. Jestliže by příkazník provedl volbu náhradníka chybně, pak nese odpovědnost za škodu z takové volby. Příkazce pak nahradí příkazníkovi škodu, která mu vznikla v souvislosti s plněním příkazu.

Vztah mezi příkazníkem a jeho náhradníkem bude též podřízen příkazní smlouvě. Náhradník přitom plní stejné povinnosti jako příkazník.

Pokud by se jednalo o substituci nedovolenou, pak příkazník odpovídá příkazci tak, jako by příkaz prováděl sám.

Zavázal-li se příkazník provést příkaz bezplatně, nahradí mu příkazce škodu, kterou příkazník utrpěl při plnění příkazu náhodou. Příkazníkovi však nenáleží více, než by mu bylo náleželo jako obvyklá odměna, která by byla ujednána.

Smluvně je přitom vhodné dohodnout, jaké věci a informace předá příkazce příkazníkovi, i když může být zřejmé již z povahy věci, jaké věci a informace jsou třeba příkazcem příkazníkovi předat.

Není-li smluvního ujednání, pak také z povahy věci může plynout, jaké věci a informace jsou součástí obstarání příkazníka.

Obdobné ustanovení, jako měla právní úprava mandátní smlouvy, týkající se právního jednání (dříve právních úkonů), obsahuje i následně uvedené ustanovení v právní úpravě smlouvy příkazní (§ 2439). Vyžaduje-li obstarání záležitosti, aby příkazník za příkazce právně jednal, vystaví příkazce příkazníkovi včas plnou moc.

Není-li plná moc ve smlouvě obsažena, nenahrazuje ji ujednané převzetí povinnosti příkazce jednat jménem příkazníka; to platí i v případě, že třetí osoba, se kterou příkazník právně jedná, o této povinnosti ví.

V průběhu obstarávání záležitosti příkazník podá příkazci na jeho žádost zprávy o postupu plnění příkazu a převede na příkazce užitek z prováděného příkazu; po provedení příkazu předloží příkazci vyúčtování.

Jestliže příkazce o zprávu nepožádá, podá ji příkazce tehdy, jestliže by došlo ke změně původních okolností, a také zejména tehdy, pokud by se jevílo potřebné odchýlit se od původního příkazu.

Příkazník však může žádat po příkazci zálohu. Rozlišuje se přitom záloha na hrazení výdajů (například na cestovné a poplatky) a záloha na odměnu. Není přitom vyloučeno poskytnutí zálohy i opakovaně. Zálohy musí být pochopitelně vyúčtovány. Tuto problematiku je vhodné smluvně upravit.

Závazky z příkazní smlouvy zanikají pochopitelně obecnými způsoby zániku závazků (žádoucí je zejména včasné a řádné plnění); občanský zákoník zná pak i způsoby zvláštní.

Kromě obecných a zvláštních způsobů zániku závazků určených v občanském zákoníku je třeba pamatovat na situace určené jinými právními předpisy, například v zákonu o insolvenčním řízení. V předvídaných případech, je zde totiž upraven „zánik příkazů a plných mocí“.

Poslední ustanovení pod nadpisem **Příkaz** (§ 2444) pak předvídá přiměřené použití ustanovené o příkazu na případy, kdy má někdo podle smlouvy nebo podle jiných ustanovení zákona povinnost zařídit záležitost na účet jiného.

Při rekodifikačních legislativních pracech bylo zvažováno, zda by mandátní smlouvu upravenou v obchodním zákoníku bylo možno ze zákonného textu „vypustit“

a „vystačit“ jen s úpravou smlouvy příkazní. Zvažované řešení bylo přijato a zdá se, že absence smluvního typu mandátní smlouvy nebude negativně pocíťována.

VI.

Příznivý průběh smluvní spolupráce (bez nepříznivých důsledků), realizace, eventuálně aplikace právních ustanovení, je po našem soudu limitován zejména úrovní právních předpisů, výběrem vhodného smluvního partnera, úrovní obsahu smlouvy i kvalitním dokladováním průběhu plnění smlouvy a rychlostí a kvalitou rozhodování sporů.

Z těchto předpokladů k úspěšné realizaci a aplikaci práva přispívá tedy i kvalifikované uzavírání smluv (jasných, srozumitelných a určitých) a dokladování průběhu smluvního vztahu.

LITERATURA

- CISKO, L. *Zodpovednosť za vady plnenia v kúpnej zmluve v obchodovaní*. Praha: Leges, 2020, 136 s. ISBN 978-80-7502-429-9.
- KINDL, M., ROZEHNAL, A. *Občanský zákoník 2. díl*. Plzeň: A. Čeněk, 2019, 992 s. ISBN 978-80-7380-742-9.
- LIŠKA, P. *Zákon o bankách a předpisy související*. Praha: C. H. Beck, 1999, 677 s. ISBN 978-80-7179-176-8.
- RABAN, P. a kol. *Závazkové právo*. Brno: V. Klemm, 2019, 532 s. ISBN 978-80-8771-318-1.
- SCHELLE, K., TAUCHEN, J. *Občanské zákoníky*. Ostrava: Key Publishing, 2012, 1020 s. ISBN 978-80-7418-146-7.
- MAMOJKA, M. a kol. *Základy obchodného práva*. Bratislava: Akadémia Policajného sboru, 2005, 298 s. ISBN 80-854-333-X.
- OVEČKOVÁ, O. a kol. *Obchodný zákonník, veľký komentár, zväzok 1 a 2*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, 3192 s. ISBN 978-80-8168-573-6.

Franciszek Nowodworski – The lawyer

Mgr. Ewa Stawicka
Advocate in Warszawa

Abstract: The article presents the silhouette of Franciszek Nowodworski – a Polish lawyer whose career came at the end of the 19th century and the beginning of the 20th century. He was an outstanding advocate and social activist involved in the process of Poland’s regaining independence, and then, as President of the Supreme Court, he laid great merit in shaping the case law of the Republic of Poland of the interwar period. Many of his thoughts can so far serve as a motto to modern lawyers.

Key words: history of law, independence, Supreme Court

Franciszek Nowodworski, born in 1859 in the then Kingdom of Poland – a country dependent on the Russian Empire, erected at the Congress of Vienna, which in the following decades was deprived of its initial autonomy. For years, he was an excellent lawyer, social and independence activist, and then, until the end of his life, an outstanding judge and the first president of the Supreme Court in the Second Polish Republic. After graduating from law school in Warsaw in 1880, before he became famous as a young defender, as a twenty-something he became famous for his poems published in popular weeklies and recited at rallies, with the most famous “Gladiator” describing the famous statue exhibited - moreover to this day, in a copy – in the building of the Warsaw Society Friends of Fine Arts.

Shortly after obtaining independent advocacy rights, Franciszek Nowodworski was appointed one of the defenders in the famous case of twenty-nine activists of the so-called First Proletariat – an illegal political party on the Polish soil with a utopian-communist program, with an admixture of anarchism. The exact names of the three party-members he defended are unknown today. It was, however, a very well-known process in the society, although it was not admitted to the Warsaw Citadel where it took place, neither the public nor the representatives of the press. However, it is known from the lawyer Cezary Ponikowski that the fellow advocates spoke with great appreciation about the courage and artistry of their young colleague. It should be noted that the Nowodworski family adhered to traditional social values, so the ideas of the Proletariat Party were completely foreign to Franciszek.¹

In later years, Franciszek Nowodworski, already as a reputable lawyer, undertook other difficult defenses. In 1908, he appeared before the court in Warsaw, at an away session of this chamber in Kalisz, in the so-called “Kalisz case” in which several people were accused of belonging to a national democratic party before 1906; secret circles were the basis for the functioning of this rather fragile

organization; it set itself the main goal of separating the Kingdom of Poland from Russia and creating an independent Polish state, while ad hoc – demanding respect for national interests and the restoration of Polish to schools and administration.

In the same 1908 he was a defender in the process of plenipotentiaries of the Kąty commune in the Grójec powiat; these people spontaneously caused the commune government to adopt a resolution refusing to finance, at the expense of local lodging, the accommodation for the so-called land guards imposed by the Russian authorities; moreover, at the municipal assembly, they publicly claimed that the tsarist police or its assistants were not needed in this area, that the Polish police would have been enough and that the money from the municipal coffers should be spent on educating peasant children rather than on regime officers.

In 1909, he became involved in the defense of his native speech, appearing before a court in a case brought to the commune judges that after the revolutionary events of 1905 they restored the Polish language in the local judiciary. In the same 1909, at the away session of the Warsaw Court Chamber in Łomża, he defended six communal male-teachers and eleven female-teachers who, having formed an association, demanded that the schools used Polish in the Kingdom of Poland.

A few years later, in 1915, he successfully defended notary Turczynowicz who was accused in court of using Polish in a notarial deed.

1910 – and here Franciszek Nowodworski stands, at the away session in Częstochowa of the Piotrków District Court, as a defender in the case of incidents between socialists and nationalists, workers of one of the factories in Zawiercie, which occurred in connection with the attempt to celebrate the 3rd of May - the Anniversary of adoption of the democratic, sovereign Polish constitution in 1791 (in fact, it was the first written constitution in Europe, four months ahead of the famous French Constitution).

In 1913, he was appointed a defender of one of the main accused in the trial that was pending before the

¹ GALEZOWSKI M., see: *Słownik Biograficzny Adwokatów Polskich*. V. 2, Warszawa: 1988, p. 382–383.

court in Piotrków against members of the organization called the National Workers' Union; Franciszek Nowodworski's client was acquitted, after a very good and flaming speech of his defender, who with a high fever and a terrible pain in his leg was brought to the court building and then literally transported on a stretcher, only kneeling on the defensive bench because of ailments he could neither sit nor stand still; the result of this trial was for Franciszek Nowodworski a real defense success because only three of a dozen accused were acquitted.²

He kept a meticulous record of the processes in which he appeared – and there were about one thousand two hundred cases!

In 1914, Franciszek Nowodworski was elected, during the first general congress of the Polish bar that took place in Lviv, one of the three presidents of this body and gave a famous speech about the tasks of the Bar in future Poland; he understood these tasks very broadly, which is best demonstrated by the following quote from this speech: "Defense status is a civil knighthood order, indispensable and indestructible, established to combat the abuse of force. Defenders are born opponents of arbitrariness and violence. They are on the good side of life, on the good side of history. They are on the side of justice."

Invariably, for years, he publicly expressed the belief that the mission of the lawyer state is to serve the needy. And when in 1905, on the wave of revolutionary turmoil, the proclamation of a bar and notary strike was considered, during the convened meeting of these two professional groups, Franciszek Nowodworski took the floor and after a nearly two-hour speech he managed to convince the gathered that such a step would be reckless.

He did not escape the fate of the exile (a Russian court sentenced him for journalistic activity) however, thanks to happily conducted interventions friendly to him, instead of Siberia he was forced to settle in Odessa, and for a not too long period. After returning to the Kingdom of Poland, he again fell into the whirlwind of professional and social work. He was a depute to the Russian Duma, as a representant of the Polish nationality.

The outbreak of World War I intensified the activity of Franciszek Nowodworski. Initially involved in organizing the life of war-torn Warsaw, he then considered it his duty to accompany a significant group of compatriots confused in the international turmoil of immigrants to Russia. In St. Petersburg, he developed various civic activities.

Finally, in late autumn 1918 he returned to Warsaw, where he was immediately offered the position of the president of the Criminal Chamber of the new-established Polish Supreme Court. In 1922, he would take over the office of the First President of this Court and hold it until the end of his busy days – until August 1924.

It was the culmination of all his previous activities. At that time, the position of the First President was combined with the simultaneous chairmanship of one of the Cham-

bers of this Court - in this case the Criminal Chamber.³ There were four chambers in the Supreme Court at that time, with a different division of functions than now. There was, therefore, the First Civil Chamber and the Second Criminal Chamber for cases from the former Russian partition, the Third Civil and Criminal Chamber for cases from the former Austrian partition and the V Civil and Criminal Court for cases from the former Prussian partition; at first there was also a Chamber IV for administrative matters, which then separated into a separate judicial body, i.e. the Supreme Administrative Court, but after this separation the old numbering was maintained for some time.

While holding the supreme judicial office, Franciszek Nowodworski tried very hard to do two things, of course, apart from the best substantive level of the Supreme Court's work: total impartiality and – clarity of the Polish legal language. A communist whose case reached the Supreme Court Criminal Chamber reportedly expressed great satisfaction at the news that Judge Nowodworski had his case in his paper. And as far as care for shaping legal vocabulary is concerned: the President reportedly reviewed and corrected before publishing, still in a draft, each of the justifications prepared by the judges of his directly subordinate chamber.

He left to all future generations of Polish judges a message in the form of a speech given in 1923 at the celebration of the fifth anniversary of the revived judiciary: "Polish Themis must be a stronghold of the law of order and freedom. Because the constitution of the Republic of Poland (we are talking about the so-called March Constitution of 1921) wants to confirm the existence, power, security and social order of the Fatherland on the eternal principles of law and freedom. The slogans are not new in Poland! We had their glory and great testament in the Constitution of May 3, 1791, and the inseparable coherence of freedom and law has been understood in Poland for centuries (...) Courts are the temple of justice, judges – they are its priests. If any of us judges were asked about party affiliation, we could all respond with the poet's words: <If you want to mark me with what sign, mark me with a Pole>."

The funeral of Franciszek Nowodworski at Warsaw's Stare Powązki Cemetery was a great event. Established shortly thereafter, the foundation of his name set itself the goals of helping in educating the legal youth and creating a Polish legal dictionary.

He had two daughters and a son – Leon Nowodworski, a lawyer, a professional self-government activist and a politician; a man who gave testimony of patriotism and courage of the highest test during the Nazi occupation. Daughter of Leon, granddaughter of Franciszek – Hanna Nowodworska-Grohman for almost sixty years appeared in court as a lawyer and worked in the bar self-government. Thanks to her perfect memory and unique materials stored, it is possible to bring closer the great figures of her father and grandfather.

² *Fundacja imienia Franciszka Nowodworskiego*. Collective work, Warsaw: 1934.

³ MOGILNICKI, A. *Wspomnienia adwokata i sędziego*. Warszawa: 2016, p. 251.

Skončenie pracovného pomeru so zástupcom zamestnancov

doc. JUDr. Marek Švec, PhD., LL.M.

Právnická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

prof. JUDr. Mgr. Andrea Olšovská, PhD.

Právnická fakulta, Trnavská univerzita v Trnave

JUDr. Jan Horecký, PhD.

Právnická fakulta, Masarykova univerzita v Brně

Abstrakt: Predkladaný vedecký článok sa zaoberá problematikou skončenia pracovného pomeru so zástupcom zamestnancov, pričom právny výklad akcentuje tak oblasť hmotnoprávných, ako aj procesnoprávných podmienok skončenia. Predmetom právneho výkladu autorského kolektívu je najmä snaha o „akúsi nápravu pokrivenej“ aplikačnej praxe, ktorá sa začala pomerne významne uplatňovať v podmienkach Slovenskej republiky, a to pod vplyvom jedného zo súdnych rozhodnutí. Na základe tohto rozhodnutia nastala právna neistota, ako zrealizovať proces skončenia pracovného pomeru so zamestnancom, ktorý má (zjednodušene uvedené) status zástupcu zamestnanca. Nastalo až také zneistenie, že zamestnávateľia v snahe dodržať zákonný postup a predmetné súdne rozhodnutie (ktoré je podľa nášho názoru vykladané nesprávne) volia postup, ktorý je nielen administratívne náročnejší, ale podľa nášho názoru fakticky nad požadovaný zákonný rámec. Autori sa preto pokúsia relevantnou právnou argumentáciou objasniť prvky zvýšenej právnej ochrany zástupcov zamestnancov a poukázať na jej odlišnosť v porovnaní s právnou ochranou ostatných zamestnancov pri skončení pracovného pomeru a nemožnosti ich uplatňovania súčasne.

Abstract: This scientific paper deals with the issue of termination of employment with employee representatives, while the legal interpretation describes the substantive and procedural conditions of its termination. The subject of the legal interpretation of the collective of authors is, in particular, an attempt to correct an incorrect application practice. This started to spread relatively significantly in the conditions of the Slovak Republic, where, under the influence of one of the court decisions, there was an uncertainty in the employers' procedure in the process of termination of employment with the employee representative. The legal interpretation, therefore, tries to clarify and, based on relevant legal arguments, identify the elements of increased legal protection for employee representatives. Furthermore, to point out the difference in comparison with the legal protection of other employees on termination of employment and the impossibility of their current application.

Kľúčové slová: skončenie pracovného pomeru, výpoveď, zástupca zamestnancov, prerokovanie, súhlas

Key words: termination of employment, dismissal, employee representative, negotiation

Úvod

Skončenie pracovného pomeru fyzickej osoby, ktorá je súčasne členom príslušného odborového orgánu, členom zamestnaneckej rady alebo zamestnaneckým dôverníkom, ako so zástupcom zamestnancov v zmysle § 11a zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov (ďalej len ako „Zákonník práce“ v znení účinnom k 1. 3. 2020), si vyžaduje splnenie viacerých hmotnoprávných podmienok ustanovených príslušnými ustanoveniami Zákonníka práce a dodržaním pomerne rigorózneho procesnoprávneho postupu. V prípade ich nedodržania sa pracovný pomer končí neplatne a zamestnanec má možnosť dožadovať sa na súde rozhodnutia o neplatnosti skončenia pracovného pomeru.

V porovnaní so skončením pracovného pomeru u iných zamestnancov zamestnávateľa (ktorí nie sú odboroví funkcionári či členovia zamestnaneckej rady/zamestnaneckým dôverníkom) sa pri zástupcoch zamestnancov prejavuje pomerne silná pracovnoprávna ochrana, ktorá im má zabezpečiť odpovedajúcu mieru ochrany pred prípadnými konaniami zamestnávateľa s negatívnym dôsledkom, ktoré by boli motivované výkonom ich funkcie a výkonom kompetencií. Napriek relatívne jasnej právnej úprave o uplatňovaní tejto zvýšenej právnej ochrany však pri bližšej analýze možno dospieť k záveru o existencii viacerých sporných okruhov súvisiacich so skončením pracovného pomeru so zástupcom zamestnancov (či už ide o vymedzenie dôvodu/dôvodov, pre ktorý by zamestnávateľ mohol s takýmto zástupcom zamestnancov skončiť pracovný pomer, resp. o jednotlivé procesné postupy, ktorými je viazaný).

Pracovný pomer so zástupcom zamestnancov možno skončiť iba spôsobmi a z dôvodov, ktoré zakotvuje Zákonník práce. Zákonník práce nerozlišuje, či ide o zamestnanca so statusom zástupcu zamestnancov alebo nie. Rozdiel je však v tom, že ak chce zamestnávateľ dať výpoveď alebo skončiť pracovný pomer so zamestnancom, ktorý má status zástupcu zamestnancov, pre takéto skončenie pracovného pomeru potrebuje predchádzajúci súhlas zástupcov zamestnancov podľa § 240 ods. 9 Zákonníka práce (na rozdiel od ostatných zamestnancov, kedy sa vyžaduje podľa § 74 Zákonníka práce len prerokovanie, ak teda u zamestnávateľa zástupcovia zamestnancov pôsobia). Uvedená ochrana platí počas funkčného obdobia zástupcov zamestnancov a šesť mesiacov po skončení tohto obdobia.¹

Zaujímavý je problém súvisiaci s úpravou zakotvenou v § 240 ods. 10 Zákonníka práce. Podľa tohto ustanovenia ak zástupcovia zamestnancov odmietli udeliť súhlas podľa § 240 ods. 9 Zákonníka práce, je výpoveď alebo okamžité skončenie pracovného pomeru zo strany zamestnávateľa z tohto dôvodu neplatné; ak sú ostatné podmienky výpovede alebo okamžitého skončenia pracovného pomeru splnené a súd v spore podľa § 77 Zákonníka práce zistí, že od zamestnávateľa nemôže spravodlivo požadovať, aby zamestnanca naďalej zamestnával, je výpoveď alebo okamžité skončenie pracovného pomeru platné. Zákonník práce v uvedenom ustanovení vo vzťahu k dôvodom skončenia pracovného pomeru len všeobecne konštatuje, že od „zamestnávateľa nemožno spravodlivo požadovať, aby zamestnanca naďalej zamestnával“, pričom však bližšie necharakterizuje, o aké dôvody a akú mieru „spravodlivej požiadavky“ by v uvedenom prípade malo ísť.

Vzniká otázka, do akej miery možno hodnotiť konanie zamestnanca, ktorý súčasne je zástupcom zamestnancov na pracovisku, zo strany zamestnávateľa ako prípustné pre následné skončenie pracovného pomeru a nebude predstavovať vo výsledku znevýhodňovanie, resp. postihovanie takéhoto zamestnanca podľa § 240 ods. 7 Zákonníka práce.² Nastávajú v praxi totiž aj situácie, kedy konanie, resp. nekonanie zamestnanca so statusom zástupcu zamestnanca nadobúda rozmery závažných porušení pracovnej disciplíny, zástupcovia zamestnancov odmietnu udeliť súhlas so skončením pracovného pomeru a zamestnávateľ sa obáva skončiť pracovný pomer, pretože nemá istotu, ako by v danom prípade o platnosti skončenia pracovného pomeru rozhodol súd. A tak sa možno stretnúť s prípadmi, kedy „sa toleruje“ porušova-

nie pracovnej disciplíny zamestnancom so statusom zástupcu zamestnanca (hoci on by mal byť ten, ktorý svojím správaním vytvára prostredie dodržiavania pravidiel) a s „radovým“ zamestnancom sú pre také isté či podobné prípady porušovania pracovnej disciplíny vyvodzované dôsledky v podobe skončenia pracovného pomeru. Možno skonštatovať na strane druhej, že v praxi nie sú naopak neobvyklé prípady, kedy je pôsobenie zamestnanca so statusom zástupcu pre zamestnávateľa „nepohodlné“ a dochádza aj k jeho šikanovaniu a účelovému skončeniu pracovného pomeru.

Ako ďalší závažný problém v procesnoprávnom postupe skončenia pracovného pomeru so zástupcom zamestnancov sa javí, aj pri zohľadnení hmotnoprávnej požiadavky na platnosť jeho skončenia ustanovenej v § 240 ods. 10 Zákonníka práce, súčasne uplatnenie pracovnoprávnych inštitútov, a to prerokovanie výpovede/okamžitého skončenia pracovného pomeru zamestnávateľom zakotveného v § 74 Zákonníka práce a uplatnenie predchádzajúceho súhlasu s výpoveďou/okamžitým skončením pracovného pomeru zamestnávateľom voči zamestnancom so statusom zástupcu zamestnanca v zmysle § 240 ods. 9 a ods. 10 Zákonníka práce.

Najmä v poslednom období (pod vplyvom súdneho rozhodnutia, ktoré uvádzame ďalej v texte) sa objavuje názor, že v prípade skončenia pracovného pomeru výpoveďou/okamžitým skončením pracovného pomeru so zamestnancom so statusom zástupcu zamestnancov je potrebné aplikovať obidva tieto inštitúty súčasne. Je teda potrebné skúmať, či prerokovanie podľa § 74 Zákonníka práce a predchádzajúci súhlas podľa § 240 ods. 9 Zákonníka práce predstavujú dva samostatné ochranné inštitúty pri skončení takéhoto pracovného pomeru zástupcu zamestnancov a je potrebné použiť oba inštitúty súčasne, alebo je medzi nimi taký vzájomný vzťah, že fakticky inštitút predchádzajúceho súhlasu podľa § 240 ods. 9 Zákonníka práce, ako „kvalitnejší a silnejší“ pracovnoprávny inštitút fakticky v sebe zahŕňa už aj prerokovanie (lebo až po zistení skutkového stavu, konzultáciách, vzájomnej komunikácii – čo je fakticky už prerokovanie, dochádza zo strany zástupcov k rozhodnutiu, či súhlas udelia alebo nie). Vzhľadom na absenciu akejkoľvek dostupnej odbornej literatúry zaoberajúcej sa touto témou i relevantných súdnych rozhodnutí preto autorský kolektív formuluje svoje právne úvahy a právny výklad relevantných ustanovení Zákonníka práce týkajúcich sa problematiky skončenia pracovného pomeru so zamestnancom, ktorý má status zástupcu zamestnancov, a vníma ho prevažne ako vklad do začatia odbornej diskusie.

I. Hodnotenie konania zamestnanca a dôvody skončenia pracovného pomeru

Nie je neobvyklé, ak zamestnanci, ktorí sú súčasne zástupcami zamestnancov počas obdobia, kedy majú plniť

¹ § 240 ods. 8 Zákonníka práce: Zástupcovia zamestnancov sú v čase funkčného obdobia a počas šiestich mesiacov po jeho skončení chránení proti opatreniam, ktoré by ich mohli poškodzovať vrátane skončenia pracovného pomeru a ktoré by boli motivované ich postavením alebo činnosťou.

² Zástupcovia zamestnancov nesmú byť za plnenie úloh vyplývajúcich z výkonu svojej funkcie zamestnávateľom znevýhodňovaní ani inak postihovaní.

úlohy vyplývajúce z ich funkcie, tieto buď neplnia vôbec, alebo len v minimálnom rozsahu, alebo sa správajú tak, že svojím konaním, ktoré odôvodňujú práve výkonom ich funkcie (napr. vstupujú na pracoviská bez vedomia zamestnávateľa a zamestnancov vyrušujú pri výkone práce, na ktorú sa musia sústrediť a odôvodňujú svoje správanie tým, že vykonávajú kontrolu dodržiavania bezpečnostných predpisov a pod.), ohrozujú prevádzku u zamestnávateľa, či dokonca bezpečnosť a zdravie zamestnancov nachádzajúcich sa na pracoviskách. A tu vyvstáva otázka, ako sa s takouto situáciou vysporiadať.

Bezprostredným predpokladom o úvahe smerujúcej ku skončeniu pracovného pomeru z vyššie uvedených dôvodov so zamestnancom, ktorý je súčasne zástupcom zamestnancov na pracovisku je potreba hodnotenia jeho konania, a to počas doby čerpania pracovného voľna na výkon činnosti zástupcu zamestnancov,³ resp. v dobe, kedy síce toto pracovné voľno nečerpá ale koná voči zamestnávateľovi ako zástupca zamestnancov na pracovisku napr. v zmysle § 240 ods. 1 Zákonníka práce⁴ (čiže ide o obdobie, kedy nevykonáva prácu v zmysle pracovnej zmluvy, ale funguje výlučne ako zástupca zamestnancov).

Nevyhnutným sa preto javí nájsť právny základ pre posudzovanie jeho konania v kontexte dodržiavania pracovnej disciplíny, najmä na základe tak zákonných ako aj vnútropodnikových predpisov zamestnávateľa. V prípade, ak bude zistené ich porušovanie, bude daný oprávnený dôvod zamestnávateľa na skončenie jeho pracovného pomeru výpoveďou alebo okamžitým skončením pracovného pomeru pre porušenie pracovnej disciplíny. Súčasne je potrebné byť opatrný pri posudzovaní konania, resp. nekonania tohto zamestnanca, aby nebolo šikanózne, aby sa nenaplnili znaky znevýhodňujúceho konania alebo iného postihu zamestnávateľa, ktoré by sa mohlo javiť ako motivované činnosťou zamestnanca pri výkone činnosti zástupcu zamestnancov. Od zistenia skutkového stavu a dôsledného posúdenia sa následne bude odvíjať oprávnenosť požiadavky zamestnávateľa na skončenie pracovného pomeru a aj v zmysle § 240 ods. 10 Zákonníka práce vyjadrenej požiadavky na „spravodlivé skončenie“ (v prípade, že nemožno od zamestnávateľa spravodlivo požadovať, aby zamestnanca naďalej zamestnával). Čo by „v preklade“ mohlo znamenať posúdenie miery závažnosti konania zamestnanca vo vzťahu ku skončeniu pracovného pomeru, ktorá prevýši uplatnenie zvýšenej

právnej ochrany jeho postavenia ako zástupcu zamestnancov.

Starostlivé posúdenie tejto otázky bude totiž smerovať aj k záveru o neporušení Dohovoru Medzinárodnej organizácie práce č. 98 o vykonávaní zásad práva organizovať sa a kolektívne vyjednávať (ďalej len ako „Dohovor č. 98“).⁵ Dohovor č. 98 totiž zaväzuje členské krajiny k tomu, aby zabezpečili ochranu zástupcov zamestnancov. Podľa tohto dohovoru „*pracovníci budú požívať primeranú ochranu proti všetkým prejavom diskriminácie smerujúcim k ohrozeniu odborovej slobody v ich zamestnaní*“ (čl. 1 ods. 1 Dohovoru č. 98), pričom táto ochrana sa prejavuje aj ako pred skončením pracovného pomeru (ochrana sa totiž má prejavovať aj v tom, ak by konanie malo za cieľ „*prepustiť pracovníka alebo ho iným spôsobom poškodiť pre jeho členstvo v odborech alebo pre jeho účasť na odborovej činnosti v mimopracovnom čase alebo, so súhlasom zamestnávateľa, počas pracovného času*“ [čl. 1 ods. 2 písm. b) Dohovoru č. 98]. Zvýšená ochrana nielen odborového funkcionára, ale aj ďalších zástupcov zamestnancov (t.j. širšia právna ochrana ako v citovanom Dohovore č. 98) navyše vyplýva aj z Dohovoru Medzinárodnej organizácie práce č. 135, ktorá rovnako poskytuje právny základ a legalizuje zvýhodnené postavenie zástupcov zamestnancov a zakladá ich osobitnú právnu ochranu pred konaním zamestnávateľa, ktoré by mohlo byť motivované práve výkonom činnosti zástupcov zamestnancov.⁶

„Všeobecná“ pracovná disciplína

Určenie dôvodu skončenia pracovného pomeru sa bude podľa nášho názoru odvíjať od určenia miery porušenia zákonných povinností a záväzných vnútropodnikových predpisov zamestnávateľa obsahujúcich úpravu práv a povinností zamestnancov pre zástupcov zamestnancov, teda povinnosti dodržiavať pracovnú disciplínu aj počas výkonu ich činnosti ako zástupcov zamestnancov (napr. či už ako člen príslušného odborového orgánu, člen zamestnaneckej rady alebo zamestnanecký dôverník).

Základnou otázkou je, či je takýto zamestnanec vykonávajúci činnosť ako zástupca zamestnancov, je povinný dodržiavať „všeobecnú“ pracovnú disciplínu zamestnávateľa (t.j. povinnosti, ktoré sa týkajú všetkých zamestnancov, najmä v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci)⁷ a či výkon kompetencie zástupcu zamestnancov a zvýšená právna ochrana, ktorú mu priznáva príslušný

³ Vzhľadom na obmedzený rozsah predkladaného publikačného výstupu sa autori vedeckého článku nezameriavajú na objasňovanie rôznych foriem výkonu činnosti zástupcu zamestnancov, ktorá môže prebiehať ako počas čerpania pracovného voľna na výkon funkcie zástupcov zamestnancov (v právnom poriadku SR prichádza do úvahy až šesť rôznych právnych titulov na jeho čerpanie), tak i počas výkonu práce samotným zamestnancom, kde len realizuje čiastočné úkony voči zamestnávateľovi v zmysle priznaných kompetencií príslušnými právnymi predpismi.

⁴ Ustanovenie § 240 ods. 1 ZP: „*Činnosť zástupcov zamestnancov, ktorá bezprostredne súvisí s plnením úloh zamestnávateľa, sa považuje za výkon práce, za ktorý patrí zamestnancovi mzda.*“

⁵ Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 470/1990 Zb. (účinnosť 14. 11. 1990).

⁶ Čl. 1 Dohovor Medzinárodnej organizácie práce č. 135 o ochrane zástupcov pracovníkov v podniku a o ulahčení podmienok na výkon ich činnosti, ktoré sa im poskytujú. Dostupné na internete: https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C135

⁷ Porovnaj HORECKÝ, J. BOZP – Tvrdé jadro pracovného práva. In: STRÁNSKÝ, J., ZAPLETAL, R., ANTLOVÁ, T., BLAŽEK, M. *Pracovní právo 2018 Náhrada nemajetkové újmy v pracovnom právu, ochrana zdravia pri práci a aktuální otázky nemocenského*

pracovnoprávny predpis, znamená suspenziu⁸ povinnosti dodržiavať „všeobecnú“ pracovnú disciplínu. Podľa nášho právneho názoru výkon odborovej funkcie alebo člena zamestnaneckej rady alebo zamestnaneckého dôverníka nepredstavuje objektívny dôvod na suspenziu (neuplatňovanie) pracovných povinností, či už vyplývajúcich zo všeobecne záväzných právnych predpisov alebo vnútropodnikových predpisov zamestnávateľa, resp. ostatných dokumentov, z ktorých vyplýva povinnosť zamestnanca ich dodržiavania, vzhľadom na skutočnosť, že ich existencia sa odvíja napr. v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci od bezprostrednej ochrany života a zdravia zamestnancov zamestnávateľa (porovnaj faktor zdravia v rámci ochrannej funkcie pracovného práva)⁹ a zabezpečenia výrobného procesu zamestnávateľa a aj preto z tohto dôvodu sa tieto povinnosti uplatňujú počas celého trvania pracovného pomeru zamestnanca so zamestnávateľom a vo všetkých priestoroch zamestnávateľa, na ktoré sa vzťahujú. Zákonník práce totiž v žiadnom svojom ustanovení neobsahuje vylúčenie povinnosti akéhokoľvek zamestnanca zamestnávateľa dodržiavať právne predpisy či vnútropodnikové predpisy tvoriace obsah pracovnej disciplíny zamestnanca, najmä vtedy, ak je táto povinnosť ustanovená z dôvodu obligatórnej povinnosti zamestnávateľa chrániť život a zdravie zamestnancov pri výkone práce alebo počas ich pohybu po priestore zamestnávateľa, resp. plní iný dôležitý oprávnený záujem zamestnávateľa, napr. v oblasti ochrany jeho majetku (ochrana výrobných a pracovných pomôcok, ochrana dôvernosti informácií a pod.). Máme na mysli teda dodržiavanie tých povinností, ktoré sú vyžadované najmä z dôvodu ochrany života, zdravia, majetku (preto sme použili pojem „všeobecná pracovná disciplína“) a samozrejme ich nedodržiavanie sa nedá ospravedlniť tým, že zamestnanec uvoľnený na výkon funkcie zástupcu zamestnanca nevykonáva prácu podľa pracovnej zmluvy, a teda ich nie je povinný dodržiavať.

Zamestnanec zamestnávateľa, bez ohľadu na skutočnosť, či sa uplatňuje prekážka v práci na strane zamestnanca alebo zamestnávateľa, je povinný v zmysle § 47 ods. 1 písm. b) Zákonníka práce odo dňa, kedy vznikol pracovný pomer, dodržiavať pracovnú disciplínu a § 81 písm. c) Zákonníka práce dodržiavať právne predpisy a ostatné predpisy vzťahujúce sa na ním vykonávanú prácu, ak bol s nimi riadne oboznámený, pretože tvoria

pojištění. Brno: Masarykova Univerzita, 2019, s. 66–77. 12 s. ISBN 978-80-210-9238-9.

⁸ Podľa Slovníka cudzích slov (akademický z roku 2015) suspenzia znamená aj dočasné zrušenie platnosti niečoho (napr. zmluvy, aj medzinárodnej), prerušenie výkonu práv, zastavenie platenia pohľadávok a pod. Dostupné z: <https://slovník.juls.savba.sk/?w=suspenzia&s=exact&c=143a&d=kssj4&d=psp&d=sss&d=scs&d=sss&d=peciar&d=hssjV&d=bermolak&d=noundb&d=locutio&d=obce&d=priezviska&d=un&d=pskcs&d=psken#>

⁹ HORECKÝ, J. a kol. *Zdraví a práce*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2018. 219 s. Spisy Právnické fakulty MU, řada teoretická, Edice Scientia, svazek č. 639, s. 9. ISBN 978-80-210-9150-4.

obsah všeobecne záväzným právnym predpisom priznaného oprávnenia zamestnávateľa uplatňovať dispozičnú právomoc nad zamestnancom.

Povinnosť nedodržiavania „všeobecnej“ pracovnej disciplíny, ako aj dispozičná právomoc zamestnávateľa v rámci zákonných mantinelov vo vzťahu zamestnancovi so statusom zástupcu zamestnancov, nie sú suspendované výkonom činnosti zástupcu zamestnancov. Dispozičná právomoc zamestnávateľa voči zamestnancom vykonávajúcimi funkciu zástupcov zamestnancov je vo viacerých prípadoch limitovaná a obmedzená¹⁰, nemožno však argumentovať tak, že ak je zamestnanec zástupcom zamestnancov nemusí rešpektovať napr. bezpečnostné predpisy na pracovisku, môže vchádzať na pracoviská zamestnávateľa kedykoľvek, či komunikáciou so zamestnancami ohrozovať plynulosť prevádzkovej činnosti a pod. Zamestnancovi v pozícii zástupcu zamestnancov pochopiteľne prináleží právo na výkon jeho činnosti garantovanej Zákonníkom práce ako aj medzinárodnými právnymi predpismi, ale súčasne musí rešpektovať zásadu primeranosti a proporcionality, pretože zneužitie práva (rovnako ako jeho excesívny výkon) nepožíva právnu ochranu. ochrany. „*Zákaz zneužití práva je institutem ztělesňujícím korigující funkci principu poctivosti. Slouží k tomu, aby pomocí něj byla odepřena právní ochrana takovému výkonu práva, který sice formálně odpovídá zákonu či obsahu existujícího právního vztahu, avšak jenž je vzhledem k okolnostem případu nepřijatelný.*“¹¹

V tomto ohľade nemožno ani prípadné porušenie uvedených povinností zamestnanca a následne uloženú sankciu zo strany zamestnávateľa považovať za konanie znevýhodňujúce alebo inak postihujúce zamestnanca, keďže nesúvisí s výkonom jeho činnosti ako zástupcu zamestnancov, ale má základ v neplnení základných povinností vzťahujúcich sa na obligatórnu povinnosť zamestnávateľa chrániť svoj majetok alebo život a zdravie zamestnancov a iných fyzických osôb nachádzajúcich sa na jeho pracoviskách. Pri posúdení primeranosti zásahu do existencie pracovného pomeru optikou práva zamestnanca združovať sa v odboroch (či všeobecnejšie pôsobiť ako zástupca zamestnancov) a v tomto dôsledku realizovať aj úkony voči zamestnávateľovi sa skúma intenzita porušenia pracovnej disciplíny ako aj „spravodlivosti“ (rozumej „oprávnenosti“) požiadavky zamestnávateľa vyjadrenej v § 240 ods. 10 Zákonníka práce, aby zamestnanca i napriek jeho konaniu ďalej zamestnával. To, či je spravodlivé zamestnanca aj napriek jeho porušovaniu pracovnej disciplíny naďalej zamestnávať, je daná závažnosťou konania zamestnanca, pri ktorom preváži právo zamestnávateľa na ochranu svojich práv a práv ostatných fyzických osôb, napriek uplatňujúcej sa zvýšenej práv-

¹⁰ Porovnaj napr. HORECKÝ, J. *Dispoziční pravomoc zaměstnavatele*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 67. 128 s. ISBN 978-80-7598-255-1.

¹¹ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 9. decembra 2015, sp. zn. 22 Cdo 5159/2014.

nej ochrane. Nemožno preto považovať za správny taký právny výklad, ktorý smeruje k zabezpečeniu absolútnej právnej ochrany zástupcov zamestnancov v okamihu, ak ich konanie dosiahne takú intenzitu, že ohrozuje práva a právom chránené záujmy ostatných, či už pôjde o práva zamestnávateľa alebo práva zamestnancov, či iných zástupcov zamestnancov. Bolo by možné dokonca uvažovať o tom, že takéto nekorektné správanie sa zástupcov zamestnancov možno považovať za výkon práva v rozpore s dobrými mravmi alebo dokonca aj o zneužití práva, ak výkon napr. určitých oprávnení zástupcom zamestnancov bude jednoznačne smerovať k poškodeniu záujmov tretích osôb, resp. k ohrozeniu právom chránených záujmov zamestnancov alebo zamestnávateľa. Do týchto konaní však pochopiteľne, s prihliadnutím na účel existencie zástupcov zamestnancov na pracovisku, nebudú môcť byť zahrnuté konania, ktoré z povahy veci patria do náplne činnosti zástupcov zamestnancov a do určitej miery „poškodzujú“ záujmy zamestnávateľa, napr. výkon práva na kolektívne vyjednávanie, kde čím kvalitnejšiu úpravu pracovných a mzdových podmienok bude kolektívna zmluva obsahovať, tým sa dá táto skutočnosť v istom výklade považovať za poškodenie ekonomických záujmov zamestnávateľa. Obdobne to bude platiť aj v prípade výkonu kontrolnej činnosti zástupcami zamestnancov v oblasti bezpečnosti a ochrany života a zdravia zamestnancov, či dodržiavania pracovnoprávných predpisov a záväzkov z kolektívnej zmluvy, kde zistené pochybenia môžu rovnako viesť k podobnému záveru. V tejto súvislosti sa ako výrazný zásah do postavenie zamestnávateľa môže považovať aj štrajk.

Samozrejme, rozsah dodržiavania pracovnej disciplíny zamestnanca vykonávajúceho činnosť zástupcu zamestnancov je limitovaný tým, že nie je viazaný povinnosťami, ktoré súvisia s povinnosťou zamestnanca vykonávať osobne dohodnutý druh práce podľa jeho pracovnej zmluvy. Z objektívneho hľadiska možno vnímať povinnosť dodržiavať pracovnú disciplínu u takýchto zamestnancov dokonca ako posilnenú práve s ohľadom na rozsah dodatočne priznaných kompetencií, predmetom ktorých je aj kontrolná činnosť vykonávaná vo vzťahu k zamestnávateľovi. Pokiaľ teda chce zástupca zamestnancov vykonávať kontrolnú činnosť voči zamestnávateľovi v zmysle § 239 Zákonníka práce, mali by osoby konajúce v jej mene dodržiavať vyšší štandard rešpektovania pracovnej disciplíny v porovnaní s ostatnými zamestnancami (možno status a činnosť zástupcu zamestnanca vnímať aj optikou dobrých mravov ako subjektu s určitým morálnym profilom).

Suspensia povinnosti dodržiavať pracovnú disciplínu

V aplikačnej praxi sa na strane zástupcov zamestnancov objavuje názor, že výkon ich kompetencií je spôsobilý spôsobiť suspenziu všetkých povinností zamestnancov a oprávnenia zamestnávateľa. Podľa nášho názoru len tých, ktoré súvisia s výkon ich dohodnutej práce, ktorá je však počas výkonu ich funkcie fakticky pozastavená. Od

pracovných pomerov iných zamestnancov sa líši v tom, že v prípade výkonu činnosti vyplývajúcej z funkcie zástupcov zamestnancov, najmä v situácii, poskytnutia pracovného voľna podľa § 240 ods. 3 Zákonníka práce, nemusí zamestnanec plniť základnú povinnosť spočívajúcu vo výkone dohodnutého druhu práce a zamestnávateľ mu daný výkon práce nemusí pridelovať. Pracovný pomer zástupcov zamestnancov však existuje a trvá, vrátane nadväzujúcich práv a povinností. Zásadné rozpory tak vznikajú najmä pri strete dvoch práv priznaných Zákonníkom práce na strane jednej zamestnávateľovi a na strane druhej ako zástupcom zamestnancov.

Ako príklad možno uviesť stret práv vo vzťahu ku kontrolnej činnosti zástupcu zamestnancov a práva zamestnávateľa zabezpečiť a vyžadovať dodržiavanie stanovných pravidiel správania sa u zamestnancov, ktoré majú svoj pôvod vo výrobnom, či technologickom postupe, či základnej povinnosti zamestnávateľa zabezpečiť bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci zamestnancov. Vzhľadom na absenciu zákonných pravidiel (a väčšina kolektívnych zmlúv tiež túto oblasť nerieši) pre realizáciu jednotlivých kompetencií zástupcov zamestnancov, napr. pri kontrolnej činnosti, často prichádza k sporu, kedy je zjavné porušenie vnútropodnikových pravidiel správania sa zamestnancom uvoľneným na výkon činnosti zástupcu zamestnancov obhajované výkonom kontroly nad dodržiavaním príslušných pracovnoprávných predpisov zamestnávateľom. Máme za to, že prípadné konanie zamestnávateľa pri „domnelom“ porušení pracovnej disciplíny zamestnancom vykonávajúcim činnosť zástupcu zamestnancov, by sa malo odvíjať od charakteru povinnosti, ktorú mal zamestnanec svojím konaním porušiť. Nemožno preto automaticky konštatovať, že každé porušenie alebo nedodržanie povinnosti takýmto zamestnancom môže zamestnávateľ hodnotiť ako porušenie pracovnej disciplíny, súčasne však ani nemožno konštatovať, že napr. každé porušenie vnútropodnikových predpisov takýmto zamestnancom môže byť ospravedlnené výkonom kompetencie priznanej všeobecne záväznými právnymi predpismi. Jednou z najvýznamnejších oblastí, kde sa tento problém prejavuje, je oblasť bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci a oblasť porušenia dôvernosti informácií zamestnávateľa alebo komunikácie o zamestnávateľovi (vyjadrovania sa).

Povinnosti zástupcov zamestnancov

Všeobecne tak možno záväznosť povinností rozdeliť na tie, ktoré sú bezprostredne späté s výkonom závislej práce zamestnanca a s tým spojenými pracovnými povinnosťami, ktoré zamestnancov čerpajúcich pracovné voľno na výkon odborovej funkcie nezaväzujú vzhľadom na suspenziu pracovného výkonu (napr. pracovné postupy, technologické postupy, rozvrhnutie pracovného času a prestávok v práci a pod.).

Druhú skupinu povinností tvoria tie (často konkrétne obsiahnuté vo vnútropodnikových predpisoch, keďže charakter každej prevádzky je iný), ktorých záväznosť

je späť s pohybom zamestnancov po pracovisku alebo s existenciou pracovnoprávneho vzťahu (napr. princíp lojality) a tieto zaväzujú zamestnancov bez ohľadu na uplatňovanie akejkoľvek prekážky v práci na ich strane alebo na strane zamestnávateľa (napr. predpisy z oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, pracovný poriadok, zákaz fajčenia a požívania alkoholických a psychotropných látok, predpis určujúci pohyb po areáli zamestnávateľa a pod.).

Možno uvažovať o ďalšej osobitnej skupine povinností, ktorá sa týka zástupcov zamestnancov vo vzťahu k ich činnostiam u zamestnávateľa, ktoré vychádzajú z toho, že realizujú svoje kompetencie.

Zamestnanec i v právnej pozícii zástupcu zamestnancov má vykonávať prácu (ak nie je celom rozsahu uvoľnený na výkon funkcie zástupcu zamestnancov) a v rámci pracovného pomeru sa správať v súlade s oprávnenými záujmami zamestnávateľa a v súlade s dobrými mravmi a princípom lojality voči zamestnávateľovi. Takýto prístup by si zamestnanec mal so sebou priniesť aj do výkonu činnosti zástupcu zamestnancov, ktorým by nemal neprimerane zasahovať do majetkovej i osobnej sféry zamestnávateľa. Bezpochyby sa miera lojality bežného zamestnanca a zamestnanca v pozícii zástupcu zamestnancov líši v tom, že v prípade zástupcov zamestnancov ide o nižšiu úroveň intenzity, naďalej však povinnosť lojality trvá, hoci je v niektorých oblastiach (napr. oblasť kolektívneho vyjednávania, zastupovanie zamestnancov pri sťažnostiach zamestnávateľovi a pod.) na špecificky nižšej úrovni. Táto premisa sa ale netýka napr. predpisov z oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, kde napr. nepravdivé rozširovanie informácií o zamestnávateľovi, neoprávnená kritika na sociálnych sieťach a pod., môžu byť posúdené ako porušenie povinnosti a následne ako dôvod pre skončenie pracovného pomeru (pre stratu lojality a v dôsledku vzniku nedôvery u zamestnávateľa).¹² Zváženie potrebnej miery lojality, ktorá sa v jednotlivých prípadoch zo strany zástupcov zamestnancov bude líšiť, má patriť k základným aspektom posudzovania spravodlivosti konania zamestnávateľa pri skončení pracovného pomeru.

Samotná identifikácia dôvodu, ktorý môže viesť zo strany zamestnávateľa ku skončeniu pracovného pomeru, je kľúčová. Otázne je, či v prípade zástupcu zamestnancov, napr. ojedinelé a jednorazové porušenie pracovnej disciplíny zamestnancom vykonávajúcim činnosť zástupcu zamestnancov je ešte tolerované aj s prihliadnutím na spomínanú hmotnoprávnu požiadavku obsiahnutú v § 240 ods. 10 Zákonníka práce („spravodlivé“) a pri predpoklade, že príslušný zástupca zamestnancov odmietol udeliť súhlas na skončenie pracovného pomeru, ale takéto porušenie (často aj identické, ak sa napr. týka konkrétnej všeobecnej povinnosti týkajúcej sa bezpečnosti na pracovisku), u „radového“ zamestnanca už tolerované

nie je. Názory sa na túto otázku rôznia, a to aj v rámci autorského kolektívu.

Vzhľadom na to, že nie sú dostupné dôvody, pre ktoré bola takáto právna úprava prijatá, možno sa domnievať aj to, že zákonodarca mal na mysli to, že ak je daný dôvod na skončenie pracovného pomeru a zástupcovia zamestnancov odmietli dať súhlas, nie je splnená hmotnoprávna podmienka platného skončenia pracovného pomeru. A teda už je v „rukách“ súdu, ako rozhodne. Môže rozhodnúť aj tak, že pracovný pomer je skončený platne. A to, či možno od zamestnávateľa spravodlivo požadovať, aby naďalej mal dotknutého zamestnanca zamestnávať, by sa malo niesť v rovine toho, že súd dôvod skončenia vyhodnotí, a ak je daný a preukázaný, nemalo by toto ustanovenie § 240 ods. 10 Zákonníka práce nejako „znižovať latku“ pre posudzovanie skončenia pracovného pomeru zástupcu zamestnancov v porovnaní s „radovým“ zamestnancom. Súd by mal v rámci posúdenia „spravodlivého skončenia“ posudzovať najmä to, či ku skončeniu pracovného pomeru nedošlo účelovo, a to pre činnosť, ktorú zamestnanec realizoval ako zástupca zamestnancov. Ak by zistil takúto účelovosť, mal by rozhodnúť, že pracovný pomer sa neskončil platne.

Pri vyhodnocovaní platnosti skončenia pracovného pomeru je potrebné rozlišovať, či k udeleniu súhlasu zo strany zástupcu zamestnancov došlo alebo nie (pri členovi príslušného odborového orgánu sa predpokladá udelenie súhlasu/nesúhlasu príslušným odborovým orgánom,¹³ pri členovi zamestnaneckej rady sa predpokladá udelenie súhlasu/nesúhlasu zamestnaneckou radou) a zamestnanec namieta neplatnosť skončenia pracovného pomeru na súde. Vzniká teda otázka, že ak bol daný predchádzajúci súhlas, súd sa zameriava na to, či dôvod skončenia bol daný a sú splnené jeho náležitosti. Ak predchádzajúci súhlas daný nebol, súd by mal navyše skúmať „spravodlivosť“ skončenia (čo by teda malo spočívať opäť len v tom, že dôvod bol preukázaný a náležitosti splnené, nemal by k posúdeniu platnosti/neplatnosti skončenia pracovného pomeru pristupovať inak, rozdielne v porovnaní s „radovým“ zamestnancom a mal by skúmať okolnosti skončenia pracovného pomeru, aby vylúčil účelovosť konania zamestnávateľa).

Takýmto spôsobom rozlišuje potrebu existencie jedného alebo viacerých dôvodov pre skončenie pracovného pomeru aj súdna prax, a to v závislosti od toho, či bol daný predchádzajúci súhlas. V prípade uplatnenia § 240 ods. 9 Zákonníka práce, t.j. udeleného súhlasu zo strany zástupcov zamestnancov so skončením pracovného pomeru jej člena alebo nevyjadrenia odmietnutia udelenia súhlasu do 15 dní odo dňa, keď o tom zamestnávateľ požiadal, sa časť autorského kolektívu v zmysle súdnej praxe domnieva, že postačuje existencia jedného dôvodu, ktorý oprávňuje zamestnávateľa na skončenie pracovného pomeru výpoveďou alebo okamžitým skončením

¹² Porovnaj k lojalite napr. odôvodnenie v rozsudku Najvyššieho súdu ČR zo dňa 14. augusta 2018, sp. zn. 21 Cdo 1267/2018.

¹³ Porovnaj napr. rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 26. septembra 2015, sp. zn. 21 Cdo 5054/2014.

u takéhoto zamestnanca. Dôvod musí mať obdobne ako u normálnych zamestnancov objektívnu a nezameniteľnú povahu, zamestnávateľ musí vedieť uniesť dôkazné bremeno pri jeho preukazovaní a tento dôvod musí byť sám o sebe rozhodujúcou skutočnosťou, ktorá oprávňuje zamestnávateľa k skončeniu pracovného pomeru so zamestnancom.

Odlíšna situácia však nastáva v prípade uplatnenia § 240 ods. 10 Zákonníka práce, kedy sa zástupcovia zamestnancov rozhodli takýto súhlas so skončením pracovného pomeru v zmysle § 240 ods. 9 Zákonníka práce neudelieť. V okamihu uplatnenia § 240 ods. 10 Zákonníka práce už zamestnávateľovi, v nadväznosti na súdnu prax, pre platné skončenie pracovného pomeru nebude postačovať existencia jedného dôvodu, ktorý je rozhodujúcou skutočnosťou, pre ktorú sa rozhodol skončiť pracovný pomer so zamestnancom. V tomto prípade už príde k uplatneniu ešte vyššej právnej ochrany člena zástupcu zamestnancov, pretože zamestnávateľ bude musieť preukazovať aj iné (ďalšie) dôvody, ktoré u zamestnanca nastali v dôsledku jeho konania a pre ktoré nemožno od zamestnávateľa požadovať, aby zamestnanca aj ďalej zamestnával (zjednodušene uvedené, pre skončenie pracovného pomeru u radového zamestnanca postačuje jedno porušenie pracovnej disciplíny, u zástupcu zamestnancov, ak by sa dopustil rovnakého či podobného porušenia, sú potrebné ešte ďalšie porušenia pracovnej disciplíny, ktorými sa „akokeby“ odôvodní postup, že sa vôbec uvažuje o skončení pracovného pomeru).

Keďže názory sa rôznia, a známe sú súdne rozhodnutia, ktoré sa prikláňajú k tomu, že pre „spravodlivé skončenie“ vyžadujú ešte ďalší dôvod než ten, na základe ktorého sa skončil pracovný pomer (zjednodušene uvedené, treba porušenie pracovnej disciplíny „potvrdiť“ ďalším negatívnym správaním sa zástupcu zamestnancov). Podľa názoru autorov už tento samotný názor zvýhodňuje zástupcov zamestnancov v porovnaní s ostatnými zamestnancami bez objektívneho dôvodu. Súd by sa pri skúmaní mal zamerať skôr na to, či skončenie pracovného pomeru nebolo účelové, realizované „ako pomsta“ zástupcovi zamestnancov za jeho činnosť súvisiacu s jeho funkciou¹⁴.

Pre potvrdenie argumentačnej línie možno poukázať na závery súdnej praxe napr. v konaní pod 6 Cdo 273/2013 – R 78/2016 Najvyššieho súdu SR, v ktorom sa uvádza: „Ak chce zamestnávateľ v spore o neplatnosť výpovede zvrátiť jej neplatnosť ako následok nesúhlasu zástupcov zamestnancov s výpoveďou danou zamestnávateľom, ktorý je členom odborového orgánu, musí tvrdiť a preukazovať konkrétne hmotnoprávne skutočnosti, pre ktoré od neho nemožno spravodlivo požadovať, aby takéhoto zamestnanca ďalej zamestnával.“ Obdobne i v súdnom rozhodnutí vedenom pod spisovou značkou 21 Cdo 1539/2008 (SJ 152/2009) Najvyššieho súdu ČR sa uvádza,

že „v konaní o neplatnosť skončenia pracovného pomeru s členom príslušného odborového orgánu musí zamestnávateľ tvrdiť a dokazovať existenciu skutočností, pre ktoré nie je možné od neho spravodlivo požadovať, aby takéhoto zamestnanca ďalej zamestnával; musí ísť pritom o iné skutočnosti než tie, ktoré naplňujú výpovedný dôvod“. Z obsahového hľadiska je pre naplnenie podmienky spravodlivej požiadavky zamestnávateľ nútený a povinný v praxi zohľadňovať nielen existenciu zákonného dôvodu pre skončenie pracovného pomeru, ale súčasne prihliadať aj k ďalším skutočnostiam, ktoré sa k postaveniu zamestnanca viažu a vykazujú znaky negatívneho pôsobenia. Jednoducho povedané význam ochrany člena príslušného odborového orgánu alebo odborového funkcionára spočíva okrem toho aj v tom, že zamestnávateľ musí zhodnotiť významne viac okolností a skutočností v porovnaní s ostatnými zamestnancami než vôbec pristúpi ku skončeniu pracovného pomeru (vzniká otázka, že takýto postup skôr zvýhodňuje zástupcov zamestnancov, aj napriek tomu, že sa správajú spôsobom, ktorý je negatívny).

Odchylné od vyššie popísaného prístupu vo vzťahu k existencii viacerých dôvodov pre skončenie pracovného pomeru sa postupovalo podľa § 74 ods. 2 zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení novely 408/2002 Z. z. s účinnosťou do 30. 6. 2003.¹⁵ Predmetný právny stav predpokladal, že pokiaľ nebude udelený predchádzajúci súhlas so skončením pracovného pomeru zo strany príslušného odborového orgánu (iné formy zastúpenia zamestnancov právna úprava nepoznala¹⁶), môže zamestnávateľ požiadať v lehote do 30 dní príslušný inšpektorát práce o súhlas k výpovedi alebo k okamžitému skončeniu pracovného pomeru. Nedodržanie tejto lehoty nemalo za následok, že prípadný súhlas príslušného inšpektorátu práce by z tohto dôvodu nebol právne účinný. Úplne sa vylučovala možnosť zamestnávateľa, aby pri nedostatku súhlasu mohol, aj pri splnení ostatných podmienok platnosti výpovede alebo okamžitého skončenia pracovného pomeru zvrátiť rozhodnutím súdu v spore podľa § 77 citovaného Zákonníka práce (rozumej v spore o neplatnosť skončenia takéhoto pracovného pomeru), ak zamestnávateľ o predchádzajúci súhlas zamýšľanému opatreniu príslušný odborový orgán vôbec nepožiadala.¹⁷

Predmetný právny stav tak recipoval ako postačujúci len jeden dôvod pre skončenie pracovného pomeru so zástupcom zamestnancov, pričom oprávnenosť skončenia pracovného pomeru pri neudelení súhlasu bola daná rozhodnutím príslušného odborového orgánu, ktorú dnešný Zákonník práce subsumuje pod „spravodlivú požiadav-

¹⁴ Mal by konať v súlade so zámerom zákonodarcu a ochrannej funkcie pracovného práva smerom k zástupcom zamestnancov, čo vyplýva aj z čl. 1 citovaného Dohovoru č. 135.

¹⁵ KRAJČO, J., PREISINGER, M., SUČANSKÁ, D. *Zákonník práce. Komentár*. Bratislava: Iura edition, 2002, s. 220.

¹⁶ § 229 ods. 1 zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení novely 408/2002 Z. z. rozoznával len príslušný odborový orgán ako formu zastúpenia zamestnancov na pracovisku, prostredníctvom ktorého vedia realizovať svoje ekonomické a sociálne záujmy.

¹⁷ KRAJČO, J., PREISINGER, M., SUČANSKÁ, D. *Zákonník práce. Komentár*. Bratislava: Iura edition, 2002, s. 220.

ku na ďalšie nezamestnávanie takéhoto zamestnanca“ v ustanovení § 240 ods. 10 Zákonníka práce, a teda oprávnenosť skončenia pracovného pomeru bola „potvrdená“ rozhodnutím príslušného inšpektorátu práce ako nestranného a nezávislého subjektu, ktorý mal posúdiť konanie člena príslušného odborového orgánu.¹⁸ Dnešný právny stav tak v dôsledku tejto zvýšenej právnej ochrany pri vypustení konania tretieho subjektu pri neudelení súhlasu konštituoval objektivizáciu tohto nezávislého posúdenia do dvoch samostatných oblastí, a to do primárnej potreby existencie dvoch druhov dôvodov na skončenie pracovného pomeru zo strany zamestnávateľa, teda nielen toho jedného rozhodujúceho, pre ktorý chce skončiť zamestnávateľ s takýmto zamestnancom pracovný pomer, ale aj ďalší, ktorý „ospravedlní“ neexistenciu predchádzajúceho súhlasu zástupcov zamestnancov so skončením pracovného pomeru. Týmto prístupom sa zvýšila, podľa názoru niektorých autorov a súdnych rozhodnutí, miera závažnosti konania zamestnanca – porušenia pracovnej disciplíny. Umožňuje sa zamestnávateľovi napriek neudeleniu súhlasu zástupcami zamestnancov zdôvodňovať potrebu skončenia jeho pracovného pomeru, lebo od neho nemožno spravodlivo požadovať, že bude takéhoto zamestnanca aj naďalej zamestnávať. V porovnaní s pôvodným právnym stavom možno dospieť k záveru, že sa právna ochrana zástupcov zamestnancov ešte viac zvýšila, keďže skončenie pracovného pomeru musí byť odôvodnené výrazne negatívnym konaním zamestnanca, pričom zamestnávateľ musí všetky tieto konania v prípade sporu o neplatnosť skončenia pracovného pomeru vedieť preukázať a „súd sa z vlastnej iniciatívy nemôže zaoberať možnosťou aplikácie ustanovenia § 240 ods. 9 ZP“¹⁹.

Zvýšená ochrana zástupcov zamestnancov a potreba kvalitného odôvodnenia, prečo nie je možné zamestnanca ďalej zamestnávať vyplýva aj z inak jasných situácií, keď by zamestnávateľ napr. skončil so zamestnancom pracovný pomer z dôvodu nadbytočnosti, keďže prichádza k zrušeniu jeho pracovného miesta. Dokonca aj vtedy, keď by na danej pracovnej pozícii nepracoval žiadny zamestnanec, nemôže prísť automaticky ku skončeniu pracovného pomeru, ale aj v tomto prípade musí zamestnávateľ preukázať, že takéhoto zamestnanca nemôže ďalej zamestnávať. Pri žiadnom dôvode na jednostranné skončenie pracovného pomeru „nelze předem vylučovat možnost situace, kdy na zaměstnavateli nelze spravedlivě

požadovat, aby nadále zaměstnával zaměstnance, který je (byl) členem příslušného odborového orgánu.“²⁰

Pri posúdení závažnosti konania zamestnanca pri skončení pracovného pomeru zo strany zamestnávateľa však len zdôvodnenie samotného konania nepostačuje, pretože konanie a správanie zamestnanca je potrebné posudzovať aj vo vzťahu k jeho pracovnej histórii u zamestnávateľa. Zamestnávateľ by mal preto pri úvahe o skončení pracovného pomeru zamestnanca zohľadniť a prihliadať aj na jeho pracovnú históriu a osobnú charakteristiku vo vzťahu k zamestnávateľovi. Súdna prax v uvedenom prípade rovnako uvádza, že „záver, či sú dané okolnosti, že od zamestnávateľa nemožno spravodlivo požadovať, aby takéhoto zamestnanca ďalej zamestnával, závisí v každom konkrétnom prípade od úvahy súdu; ... právny predpis stanovuje hľadiská, na ktoré treba prihliadať a pomocou ktorých je táto úvaha usmerňovaná; súd môže prihliadnúť aj na akékoľvek ďalšie skutočnosti, ktoré majú vzťah k výkonu práce dotknutého zamestnanca, k jeho doterajším pracovným výsledkom a jeho postoja k plneniu pracovných úloh, ku schopnostiam tímovej spolupráce a celkovému vzťahu k spolupracovníkom, k dĺžke jeho zamestnania a pod.. Zákon ponecháva súdu širokú možnosť uváženia, aby jeho rozhodnutie zodpovedalo tomu, či od zamestnávateľa možno alebo nemožno spravodlivo požadovať, aby pracovný pomer zamestnanca uňho naďalej pokračoval.“²¹ Okrem porušenia pracovnej disciplíny môžu byť aj iné dôvody skončenia pracovného pomeru výpoveďou alebo okamžitým skončením pracovného pomeru, autori sa však primárne venovali skúmaniu, ako sa vysporiadať práve s dôvodom spočívajúcim v porušení pracovnej disciplíny. Pri skončení pracovného pomeru so zamestnancom, ktorý predstavuje zástupcu zamestnancov podľa § 11a Zákonníka práce, musí zamestnávateľ vždy naplniť bližšie neurčené predpoklady normy s relatívne abstraktnou hypotézou, t.j. podmienky, ktoré nie sú v zákone explicitne uvedené a ktorých splnenie by si mohol zamestnávateľ postupne kontrolovať a mať tak právnu istotu konania v plnom súlade s právnym poriadkom. Zamestnávateľ musí okrem iného zvažovať i dopad skončenia pracovného pomeru na sociálne aspekty života zamestnanca a uplatnenie rozvazovacieho dôvodu je nútený hodnotiť „s přihlídnutím k tomu, jaký dopad na plnění funkcí zaměstnavatele na jedné straně a na postavení zaměstnance (např. vzhledem k jeho osobním, rodinným a majetkovým poměrům) na straně druhé by jeho další zaměstnávání v prvním případě či skončení pracovního poměru ve druhém případě mělo“²²

¹⁸ Ďalšie historické súvislosti právnej ochrany zástupcov zamestnancov možno nájsť v publikačných výstupoch doc. Štefka, pre účely zvolenej témy tohto vedeckého článku sú však nepodstatné, dotvárajú však kontext dôvodni zvýšenej pracovnoprávnej ochrany zástupcov zamestnancov – napr. ŠTEFKO, M. Ochrana odborových funkcionárov v Českej republike. In: *Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Pracovní právo 2011*. Spisy Právnické fakulta. Svazek 406. Brno: Právnická fakulta, Masarykova univerzita v Brne, 2011, s. 99 a násled.

¹⁹ Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR, sp. zn. v konaní pod 6 Cdo 273/2013 – R 78/2016 z 21. decembra 2015.

²⁰ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 22. marca 2017, sp. zn. 21 Cdo 4230/2016.

²¹ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR, zo dňa 4. novembra 2009, sp. zn. 21 Cdo 938/2009.

²² Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 18. decembra 2018, sp. zn. 21 Cdo 1464/2018-511.

II. Procesnoprávne otázky skončenia pracovného pomeru

Zákonník práce uvádza osobitnú ochranu zástupcov zamestnancov pri výkone funkcie aj pri skončení pracovného pomeru. Zástupcovia zamestnancov sú v čase funkčného obdobia a počas šiestich mesiacov po jeho skončení chránení proti opatreniam, ktoré by ich mohli poškodzovať, vrátane skončenia pracovného pomeru, a ktoré by boli motivované ich postavením alebo činnosťou. Na tomto mieste sa možno zamyslieť nad relevantnosťou šesťmesačnej doby, pretože sa možno domnievať, že ak zamestnanec bude v budúcnosti postihovaný za to, že bol kedysi zástupcom zamestnancov, môže to zakladať diskriminačný dôvod (§ 13 Zákonníka práce) a reálne môže ísť o určitú formu represie za jeho bývalú činnosť. V tomto ohľade sa javí hranica šiestich mesiacov ako bezpredmetná. Ochrana zástupcu zamestnancov sa bezprostredne vzťahuje na jeho činnosť súvisiacu s výkonom zástupcu zamestnancov, t. j. osobitná ochrana pred skončením pracovného pomeru sa bezprostredne viaže na predmet činnosti majúci charakter zastupovania zamestnancov na pracovisku alebo výkon pracovných úloh vyplývajúcich z povahy odborovej funkcie. Neznamená to, že s ním nemožno v prípade porušenia pracovnej disciplíny skončiť pracovný pomer ako s bežným zamestnancom, ak by sa napr. dopustil závažného porušenia pracovnej disciplíny v podobe požitia alkoholu, zanedbania predpisov o BOZP a podobne. Zjednodušene uvedené, ak poruší „všeobecnú“ disciplínu. Ak však tento zamestnanec poruší povinnosti, ktoré vyplývajú z jeho kompetencií, jeho činnosti, ktorú vykonáva ako zástupca zamestnancov, je možné polemizovať o tom, že okrem samotného porušenia sa musí preukázať aj „spravodlivý“ dôvod v prípade, ak by nebol daný predchádzajúci súhlas so skončením pracovného pomeru.

Zamestnávateľ môže dať členovi príslušného odborového orgánu, členovi zamestnaneckej rady alebo zamestnaneckému dôverníkovi výpoveď alebo s nimi okamžite skončiť pracovný pomer len s predchádzajúcim súhlasom týchto zástupcov zamestnancov. Za predchádzajúci súhlas sa považuje, aj ak zástupcovia zamestnancov písomne neodmietli udeliť zamestnávateľovi súhlas do 15 dní odo dňa, keď o to zamestnávateľ požiadal. Zamestnávateľ môže použiť predchádzajúci súhlas len v lehote dvoch mesiacov od jeho udelenia. Ak zástupcovia zamestnancov odmietli udeliť súhlas podľa § 240 ods. 9 Zákonníka práce, je výpoveď alebo okamžité skončenie pracovného pomeru zo strany zamestnávateľa z tohto dôvodu neplatné; ak sú ostatné podmienky výpovede alebo okamžitého skončenia pracovného pomeru splnené a súd v spore podľa § 77 Zákonníka práce zistí, že od zamestnávateľa nemôže spravodlivo požadovať, aby zamestnanca naďalej zamestnával, je výpoveď alebo okamžité skončenie pracovného pomeru platné. Zamestnávateľ, z dôvodu preukázania relevantných skutočností, musí disponovať dokumentom, ktorý preukazuje udelenie/neudelenie

súhlasu zo strany príslušného orgánu zástupcov zamestnancov, t. j. najčastejšie formou uznesenia štatutárneho orgánu ako príslušného odborového orgánu odborovej organizácie (výbor odborovej organizácie) alebo uznesenie zamestnaneckej rady. Ak sa o udelenie súhlasu/nesúhlasu zamestnávateľ ani nepokúsil, s prihliadnutím na dikciu predmetného ustanovenia, nemožno uvažovať vôbec o platnosti výpovede/okamžitého skončenia pracovného pomeru, hoci by iné náležitosti platné boli a dôvody skončenia aj reálne existujú.

Relevantný zástupca zamestnancov

Zamestnávateľ musí podľa § 240 ods. 9 Zákonníka práce riešiť aj to, od ktorého zástupcu zamestnancov súhlas so skončením pracovného pomeru žiadať. Pri členovi odborového orgánu je základom jeho členstvo v danej odborovej organizácii – súhlas sa žiada od príslušného odborového orgánu, ktorého je členom. Ustanovenie § 11a Zákonníka práce totiž uvádza, že za zástupcu zamestnancov sa považuje príslušný odborový orgán a nie odborová organizácia, ktorá disponuje právnou subjektivitou v zmysle procesnoprávneho spôsobu jej založenia s odkazom na § 230 ods. 1 Zákonníka práce. Vymedzenie § 11a Zákonníka práce je tak užšie ako je/môže byť obsahové vymedzenie pojmu odborová organizácia, ktorej vnútorné prostredie a jeho fungovanie je v prevažnej miere dotvárané aj obsahom jej vnútroodborových dokumentov, ako sú napr. stanovy alebo štatút odborovej organizácie. Či prípadne ďalšie vnútroodborové predpisy, ktoré môžu upravovať kreovanie ďalších orgánov odborovej organizácie, resp. upravovať práva a povinnosti jej členov, odborových funkcionárov, ktorých realizácia je relevantná pre konanie v individuálnych a kolektívnych pracovnoprávných vzťahoch voči zamestnávateľovi. Zákonník práce totiž nevymedzuje legálnu definíciu výrazu príslušný odborový orgán, hoci tento výraz používa v rámci iných pracovnoprávných inštitútov napr. v § 11 Zákonníka práce, v § 149 Zákonníka práce alebo v § 74 Zákonníka práce a pod. Pri využití zásady *analogie legis* by sme vedeli výraz príslušný odborový orgán dovodiť z ustanovenia § 32 ods. 1 zákona o kolektívnom vyjednávaní, ktorý pod príslušným odborovým orgánom (aj príslušným vyšším odborovým orgánom) rozumie „*odborový orgán, ktorý je oprávnený vystupovať v právnych vzťahoch v mene príslušnej odborovej organizácie*“. Hoci predmetná definícia § 32 ods. 1 zákona o kolektívnom vyjednávaní síce deklaratórne konštatuje, že za príslušný odborový orgán možno pokladať orgán oprávnený konať v mene odborovej organizácie, ide však skôr o bližší popis pojmu „príslušný“, nie o jeho vecné vymedzenie, z ktorého by mohli ostatné subjekty pracovnoprávných vzťahov dovodiť, o ktorý odborový orgán v skutočnosti pôjde. Vecné vymedzenie príslušného odborového orgánu, teda odborového orgánu oprávneného konať v mene odborovej organizácie v právnych vzťahoch (aj pracovnoprávných vzťahoch), tak bezprostredne závisí od vnútroodborových dokumentov odborovej organizácie, o ktorú

má v uvedenom prípade ísť, a ktorá vzniká a začína svoje pôsobenie u zamestnávateľa. Organizačná štruktúra odborovej organizácie by mala vyplývať zo základných vnútroodborových dokumentov odborovej organizácie a mala by byť zamestnávateľovi známa. Z povahy stanov odborovej organizácie, ktoré sú záväzné a u ktorých súdy dovodili, že nemajú povahu súkromnoprávnej listiny²³, okrem iného plynie aj predpoklad ich rigidnosti (t.j. že by nemalo prichádzať k ich *ad hoc účelovým zmenám*, ktoré by sťažili orientáciu zamestnávateľa a umelo tak vytvárali prekážky v získaní správneho súhlasu od príslušného odborového orgánu). Udelenie súhlasu v tomto prípade závisí od rozdelenia kompetencií medzi odborovými orgánmi odborovej organizácie v zmysle ich vnútroodborových dokumentov a konštituovaniu príslušného odborového orgánu odborovej organizácie. Vychádzajúc zo všeobecnej súkromnoprávnej úpravy je príslušným odborovým orgánom štatutárny orgán, ktorý koná v mene odborovej organizácie. Štatutárny orgán môže splnomocniť ďalšie subjekty, ktoré konajú v mene právnickej osoby. V prípade plurality odborových organizácií rovnako nie je možné vyžiadať si súhlas od príslušného odborového orgánu odborovej organizácie, ktorá má u zamestnávateľa väčšinové postavenie (väčší počet členov), a to ani v prípade, ak by odborová organizácia dotknutého zamestnanca pôsobila u zamestnávateľa krátky čas, nebola účastníkom kolektívneho vyjednávania a ani ďalších pracovnoprávných vzťahov so zamestnávateľom. Vždy je potrebné získať súhlas od príslušného odborového orgánu odborovej organizácie, ktorá u zamestnávateľa pôsobí a ktorej je zamestnanec členom.²⁴

Ak ide o člena zamestnaneckej rady – súhlas sa žiada od zamestnaneckej rady, ktorá obvykle svoje stanovisko formuluje v podobe uznesenia následne doručenom zamestnávateľovi alebo spôsobom, ktorý je u zamestnávateľa zaužívaný. V prípade zamestnanca, ktorý je zamestnanecký dôverník, nastáva paradoxná situácia, že súhlas si zamestnávateľ žiada od zamestnaneckého dôverníka. V prípade, ak je zamestnanec aj člen odborového orgánu, aj člen zamestnaneckej rady, si možno položiť otázku, či sa musí získať súhlas oboch subjektov. Vzhľadom na to, že ide o ochranu zamestnanca vo väzbe na jeho funkciu, možno sa domnievať, že zamestnávateľ neurobí chybu, ak bude žiadať o súhlas obidva subjekty, pretože jednotný názor na postup v tomto prípade neexistuje. Bolo by možné uvažovať aj o tom, že by predchádzajúci súhlas mal postačovať, ak by sme § 240 ods. 9 Zákonníka práce vnímali v spojení s § 229 ods. 7²⁵ Zákonníka práce, podľa

ktorého spolurozhodovacia činnosť patrí odborovej organizácii.

V aplikačnej praxi nie je neobvyklé, ak predseda odborovej organizácie komunikuje so zamestnávateľom, prerokováva, spolurozhoduje, zúčastňuje sa kolektívnych vyjednaní, podpisuje kolektívnu zmluvu a takáto prax trvá niekoľko rokov. Po určitom čase napr. prerokuje výpoveď radového zamestnanca, tento zamestnanec podá žalobu o neplatné skončenie pracovného pomeru z dôvodu, že jeho výpoveď neprerokoval príslušný odborový orgán (čo fakticky je kolektívny orgán – predsedníctvo). Ako má rozhodnúť súd, keď roky bola prax taká, že konal vo všetkých veciach len predseda odborovej organizácie, zamestnávateľovi odborová organizácia nepredložila žiadny dokument, z ktorého by malo byť jasné aj to, ako koná odborová organizácia. Názory na uvedený problém sa rôznia, od stanoviska, že prerokovanie je neplatné, lebo nebol súčinný príslušný odborový orgán až po stanovisko, že ak zamestnávateľ nemal ako získať vedomosť o tom, že predseda nie je tým, kto mal konať, súd by mal prihliadať na zvyklosti a akceptovať aj takýto postup (nie je totiž úplne nezvyčajné, že príslušným orgánom môže byť len samotný predseda, ak to vyplýva z vnútroodborových dokumentov, hoci to odporuje povahe odborového orgánu založeného na kolektívnom princípe kreovania). Pokiaľ pôsobí odborová organizácia u zamestnávateľa prostredníctvom kolektívneho orgánu je nevyhnutné, aby pravidlá pôsobenia vyplývali z vnútroodborových dokumentov. Súčasne je potrebné, aby relevantné dokumenty odborová organizácia predložila zamestnávateľovi, aby tento mohol konať správne a neocitol sa tak v stave určitej neistoty. V prípade konania kolektívneho orgánu, pokiaľ nie je stanovené inak, nepostačí súhlas niektorého z členov príslušného odborového orgánu, ale vyžaduje sa poskytnúť súhlas na základe pravidiel konania dotknutého orgánu.²⁶

Požiadavka súhlasu sa viaže len na zamestnanca, ktorý je členom príslušného odborového orgánu odborovej organizácie, ktorá pôsobí u zamestnávateľa. Ak je tento zamestnanec členom odborového orgánu odborovej organizácie, ktorá u zamestnávateľa nepôsobí, súhlas sa nevyžaduje, resp. ak je členom iného odborového orgánu, ktorý nemá povahu príslušného odborového orgánu. Právna ochrana sa vzťahuje výlučne na zamestnancov, ktorí predstavujú zástupcov zamestnancov, teda členov príslušného odborového orgánu odborovej organizácie, ktorá u zamestnávateľa pôsobí, ktorí aktívne vystupujú v rokovaní so zamestnávateľom a ich oprávnenie vyplýva zo stanov odborovej organizácie.²⁷ Právna ochrana

²³ Uznesenie Ústavného súdu ČR zo dňa 25. augusta 1998, sp. zn. III. ÚS 195/98.

²⁴ Porovnaj napr. rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 26. októbra 2015, sp. zn. 21 Cdo 5054/2014.

²⁵ Ak u zamestnávateľa pôsobia popri sebe odborová organizácia, zamestnanecká rada alebo zamestnanecký dôverník, odborovej organizácii patrí právo na kolektívne vyjednanie, na spolurozhodovanie, na kontrolnú činnosť a na informácie

a zamestnaneckej rade alebo zamestnaneckému dôverníkovi patrí právo na prerokovanie a na informácie, ak tento zákon neustanovuje inak.

²⁶ Porovnaj HOCHMAN, J. a kol. *Zákoník práce, komentár a predpisy súvisiacej*. 4. vydání, Praha: Linde, 2004, s. 219.

²⁷ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 6. júna 2002, sp. zn. 1599/2001.

sa teda nevzťahuje na všetky mysliteľné odborové orgány ako aj ich členov (napr. revízná komisia a pod.).²⁸ V prípade, že zamestnancom zamestnávateľa je člen príslušného odborového orgánu odborového zväzu, ktorého základná odborová organizácia pôsobí u zamestnávateľa, tento súhlas bude udeľovať príslušný odborový orgán odborového zväzu, ktorého je tento zamestnanec členom vzhľadom na existenciu samostatnej právnej subjektivity odborového zväzu a základnej odborovej organizácie pôsobiacej u zamestnávateľa. Súhlas udelený príslušným odborovým orgánom základnej odborovej organizácie pôsobiacim u zamestnávateľa nemá preto pre zamestnávateľa relevantný význam, keďže jeho zamestnanec nie je jeho členom a súhlas bol udelený nepríslušným odborovým orgánom (v kontexte vyššie uvedeného musíme ale uvažovať nad tým, či je dotknutý zamestnanec členom odborového orgánu, ktorý u zamestnávateľa aktívne koná, pôsobí a ovplyvňuje pracovné podmienky a vykonáva ďalšiu činnosť zástupcov zamestnancov).

Prerokovanie aj predchádzajúci súhlas

V súvislosti s procesným postupom zamestnávateľa vzniká otázka zamestnávateľa, či je v danom prípade povinný realizovať procesný spôsob získania predchádzajúceho súhlasu v zmysle § 240 ods. 9 Zákonníka práce (prípadne zvoliť následný postup, ak zástupcovia zamestnancom odmietnu udeliť súhlas podľa § 240 ods. 10 Zákonníka práce), alebo musí realizovať aj prerokovanie tohto skončenia pracovného pomeru v zmysle § 74 Zákonníka práce. Všeobecne možno vyjsť z premisy, že Zákonník práce neupravuje žiadnu priamu ani nepriamu právnu väzbu medzi ustanovením § 74 Zákonníka práce a § 240 ods. 9 Zákonníka práce (prerokovanie skončenia pracovného pomeru zamestnanca nemá súvis s povinnosťou zamestnávateľa získať súhlas zástupcu zamestnancov so skončením pracovného pomeru jeho člena). Ak by sme vychádzali z účelnosti oboch pracovnoprávných inštitútov, účelom prerokovania podľa § 74 Zákonníka práce je zabezpečiť vyššiu ochranu zamestnanca pri skončení pracovného pomeru formou overenia relevantných skutočností, ktoré vedú k úmyslu zamestnávateľa skončiť so zamestnancom pracovný pomer (hmotnoprávných i procesnoprávných) a účelom získania súhlasu podľa § 240 ods. 9 Zákonníka práce je zabezpečiť ešte o čosi vyššiu zvýšenú ochranu zástupcovi zamestnancov pred konaniami zamestnávateľa, ktoré môžu byť motivované jeho činnosťou zástupcu zamestnancov a vedúce ku skončeniu pracovného pomeru. S prihliadnutím na rovnaký účel týchto inštitútov, ktorým je ochrana zamestnanca, možno uviesť, že ide o dva rovnaké pracovnoprávne inštitúty, ktorých právnym následkom je vo finálne skončenie

pracovného pomeru. V zmysle platnej judikatúry pod prerokovaním možno rozumieť výmenu informácií pre informovanie zástupcu zamestnancov o zamýšľaných opatreniach a súčasne možnosť zástupcu zamestnancov zaujať ku skončeniu pracovného pomeru stanovisko, na ktoré by zamestnávateľ mohol prihliadať. Výsledkom prerokovania nemusí byť súhlas či nesúhlas zástupcu zamestnancov ku skončeniu pracovného pomeru zamestnanca, zástupca zamestnancov nemusí dokonca k zamýšľanému skončeniu pracovného pomeru zamestnanca zaujať ani žiadne stanovisko. Príslušná národná judikatúra od stanoviska zástupcu zamestnancov len požaduje, aby v jeho obsahu bol jasne vyjadrený postoj zástupcu zamestnancov. Odchylna sa povinnosť zamestnávateľa v zmysle § 74 Zákonníka práce uplatní v prípade skončenia pracovného pomeru u zástupcu zamestnancov v zmysle § 240 ods. 9 Zákonníka práce, pri ktorom sa explicitne vyžaduje získanie súhlasu na platnosť skončenia pracovného pomeru a v prípade jeho neudelenia v konaní o prípadnú neplatnosť takéhoto skončenia pracovného pomeru, preukazovanie ďalších objektívnych dôvodov, pre ktoré nemožno od zamestnávateľa požadovať, aby zamestnanca naďalej zamestnával. V tomto ohľade tak uplatnenie § 240 ods. 9 Zákonníka práce čo do kvality i právnych následkov zjavne „prevyšuje“ proces prerokovania obsiahnutý v ustanovení § 74 Zákonníka práce, pretože predstavuje silnejšiu a kvalitnejšiu právnu ochranu pred skončením pracovného pomeru.

Na základe uvedeného preto možno dospieť k záveru, že hoci je zástupca zamestnancov zamestnancom zamestnávateľa a pri skončení pracovného pomeru by sa u neho rovnako mal uplatniť pracovnoprávny inštitút prerokovania skončenia pracovného pomeru, je jeho použitie konzumované uplatnením pracovnoprávneho inštitútu *lex specialis* v podobe uplatnenia § 240 ods. 9 Zákonníka práce, a tou je potreba získania súhlasu so skončením pracovného pomeru. Z tohto hľadiska je nevyhnutné, aby zamestnávateľ vopred vyžiadal súhlas zástupcov zamestnancov, pričom v tomto prípade za súhlas sa prezumuje aj „nekonanie“ zástupcov do 15 dní odo dňa, kedy o to zamestnávateľ požiadal. Potreba uplatnenia dodatočnej ochrany v podobe prerokovania skončenia pracovného pomeru v zmysle § 74 Zákonníka práce je tak nadbytočná v rozpore s účelom použitia predmetného ustanovenia, keďže zvýšená právna ochrana sa garantuje zamestnancom ako zástupcovi zamestnancov už v podobe § 240 ods. 9 Zákonníka práce. Fakticky totiž pri požiadavke zamestnávateľa o predchádzajúci súhlas zamestnávateľ komunikuje vo vzťahu k príslušným zástupcom zamestnancov informácie týkajúce sa skončenia pracovného pomeru, zástupcovia zamestnancov požadujú obvykle aj doplňujúce informácie a k prerokovaniu tak dochádza. Udelenie či neudelenie predchádzajúceho súhlasu si bez predchádzajúceho prerokovania ťažko predstaviť. Povinnosť uskutočniť prerokovanie podľa § 74 Zákonníka práce podľa nášho názoru nie je potrebná aj vtedy, ak by zástupcovia zamestnancov nereflektovali na žiadosť

²⁸ HORECKÝ, J. Slabší strana při výpovědi člena odborového orgánu (Weaker party in case of termination of a member of trade union organization.). Cofola 2010 The conference proceedings. 1. vydání. Brno: Masaryk University, p. 519–527. ISBN 978-80-210-5151-5. s. 526

zamestnávateľa o udelenie súhlasu, čo má za následok, že v zmysle právnej úpravy sa nekonanie zástupcov zamestnancov považuje za udelenie súhlasu.

Zhodu účelu oboch pracovnoprávných inštitútov možno identifikovať aj na ich právnych následkoch, pokiaľ nie sú zrealizované zo strany zamestnávateľa, a to v podobe neplatnosti skončenia takéhoto pracovného pomeru. Ustanovenie § 74 Zákonníka práce i § 240 ods. 9 Zákonníka práce sankcionuje ich nedodržanie neplatnosťou skončenia pracovného pomeru, ale s odlišnou možnosťou jej zvrátenia. V prípade § 74 Zákonníka práce ide o absolútnu neplatnosť, keďže sa v ňom uvádza doložka neplatnosti. Ustanovenie § 240 ods. 9 Zákonníka práce naopak v kontexte vyššie uvedeného právneho výkladu predpokladá uplatnenie relatívnej neplatnosti skončenia pracovného pomeru, ktorá môže byť predmetom posudzovania v súdnom konaní o neplatnosť skončenia pracovného pomeru, keď súd v konaní zistí, že ak sú splnené ostatné podmienky výpovede alebo okamžitého skončenia pracovného pomeru a zistí, že od zamestnávateľa nemožno spravodlivo požadovať, aby zamestnanca ďalej zamestnával, je výpoveď alebo okamžité skončenie pracovného pomeru platné. Charakter súhlasu zástupcu zamestnancov (v tomto prípade príslušného odborového orgánu) dotvárala súdna prax. Predchádzajúci súhlas príslušného odborového orgánu nemá povahu právneho úkonu,²⁹ súhlas nemôže byť udelený k dôvodu skončenia pracovného pomeru, ktorý ešte len vznikne, nemôže byť viazaný na splnenie podmienky a nemôže byť udelený pre viacero zamestnancov formou hromadného súhlasu³⁰ a skončenie pracovného pomeru je platné aj v okamihu, ak príslušný odborový orgán neskôr svoj súhlas odvolá.³¹

Zmätko v aplikačnej praxi spôsobilo rozhodnutie Okresného súdu v Bratislave I vedenom pod spisovou značkou 4Cpr/7/2014. Súd rozhodol o neplatnosti skončenia pracovného pomeru zamestnankyne z dôvodu, že neprišlo k splneniu ostatných podmienok skončenia pracovného pomeru zamestnankyne, a to v tom, lebo popri žiadosti o získanie súhlasu zamestnávateľ v úvodnej fáze nerealizoval a následne nesprávnym spôsobom realizoval prerokovanie skončenia pracovného pomeru zamestnanca. Súd tak v posudzovanom prípade pod tzv. ostatné podmienky skončenia pracovného pomeru zaradil pomerne prekvapivo inštitút prerokovania skončenia pracovného pomeru podľa § 74 Zákonníka práce (aj s potrebou získania predchádzajúceho súhlasu, ktorým sa však nezaoberal, keďže vyhodnotil, že nedošlo k prerokovaniu podľa § 74 Zákonníka práce, skončenie pracov-

ného pomeru je neplatné a netreba ďalej nič iné skúmať) a nielen posudzovanie hmotnoprávných predpokladov pre skončenie pracovného pomeru zo strany zamestnávateľa (napr. existencia objektívneho dôvodu skončenia pracovného pomeru, dodržanie zákonných lehôt a pod.). „Ako vyplynulo z vykonaného dokazovania, odporca dal navrhovateľke výpoveď z dôvodu nadbytočnosti vzhľadom na písomné rozhodnutie zamestnávateľa o organizačnej zmene, ktorým zrušil pracovné miesto navrhovateľky, pričom jej pri prerokovaní organizačnej zmeny ponúkol voľné štátnozamestnanecké miesto. Odporca ako zamestnávateľ listom zo dňa 11.08.2014 požiadal zástupcu zamestnancov o prerokovanie výpovede a o udelenie súhlasu s výpoveďou navrhovateľke, pričom je zrejmé, že nepostupoval v súlade s ust. § 74 a 240 ods. 9 Zákonníka práce, ktorú skutočnosť počas konania ani nepopieral. Ako vyplýva z cit. ust. § 74 Zákonníka práce, nesplnenie si povinnosti zamestnávateľom vopred prerokovať výpoveď danú zamestnancovi so zástupcami zamestnancov zákon sankcionuje neplatnosťou výpovede. Rovnako je výpoveď neplatná v prípade, ak zástupcovia zamestnancov neudelia vopred súhlas s výpoveďou členovi príslušného odborového orgánu. **V tomto prípade však zákon stanovuje platnosť výpovede, ak od zamestnávateľa nemožno spravodlivo požadovať, aby zamestnanca naďalej zamestnával, pokiaľ sú ostatné podmienky výpovede splnené. Ustanovenie § 240 ods. 10 Zákonníka práce však nemožno aplikovať na daný prípad, nakoľko neboli splnené ostatné podmienky výpovede, a to vopred prerokovať výpoveď so zástupcami zamestnancov.**³²“

Súd sa tak vo svojom rozhodovaní odchyľil od zaužívaného právneho výkladu v podobe, že zvýšená právna ochrana je obsiahnutá v uplatnení § 240 ods. 9 Zákonníka práce, teda v podobe potreby získania súhlasu zo strany zamestnávateľa pri úmysle skončiť pracovný pomer so zamestnancom, ktorý vykonáva činnosť zástupcu zamestnancov, ktorá zjavne vyplývala aj z pôvodnej právnej úpravy do 30. 6. 2003. Prijatím zákona č. 210/2003 Z. z. s účinnosťou od 01. 07. 2003 prišlo k zmene pôvodného ustanovenia § 74 Zákonníka práce s názvom „Účasť príslušného odborového orgánu pri skončení pracovného pomeru“, ktoré v ods. 1 obsahovalo prerokovanie skončenia pracovného pomeru so zamestnancom a v ods. 2 požiadavku na súhlas so skončením pracovného pomeru zamestnanca v pozícii zástupcu zamestnancov. Pôvodné znenie Zákonníka práce tak zjavne obsahovalo preukázateľnú diferenciáciu oboch pracovnoprávných inštitútov, pričom ich súčasné použitie vylučovalo, pretože požiadavku na získanie súhlasu považovalo za spôsob zabezpečenia zvýšenej právnej ochrany pre zástupcov zamestnancov v porovnaní s prerokovaním skončenia pracovného pomeru u normálnych zamestnancov. „Na rozdiel od ostatných zamestnancov platí osobitný právny režim pri uplatnení výpovede alebo okamžitého

²⁹ Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR, sp. zn. 6 Cz 219/67 (R 95/1968).

³⁰ Sborník stanovisek, závěrů, rozborů a zhodnocení soudní praxe, zákoník práce a o rozhodování soudů a soudních rozhodnutí Nejvyššího soudu 1964–1969. III. díl, Praha: 1980, s. 116–121.

³¹ Sborník stanovisek, zákoník práce a o rozhodování soudů a soudních rozhodnutí Nejvyšších soudů ČSSR, ČSR, SSR. IV. díl, Praha: 1986, vydal Nejvyšší soud ČSSR, s. 204. Ďalej porovnaj rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR, sp. zn. 21 Cdo 1615/2001.

³² Rozhodnutie Okresného súdu v Bratislave I zo dňa 15. júna 2015, sp. zn. 4 Cpr/7/2014.

*skončenia pracovného pomeru vo vzťahu k odborovému funkcionárovi, ktorý je oprávnený spolurozhodovať so zamestnávateľom.*³³

Odčlenenie požiadavky na získanie súhlasu so skončením pracovného pomeru zástupcu zamestnancov sledovalo dosiahnutie sústredenia jednotlivých pracovnoprávných inštitútov dotýkajúcich sa pracovnoprávného postavenia zástupcov zamestnancov na pracovisku v novokoncipovaných ustanoveniach § 240 Zákonníka práce (zjednodušene uvedené, zhromaždiť postavenie a činnosť zástupcov zamestnancov do uceleného ustanovenia v časti Zákonníka práce, predmetom ktorého sú kolektívne pracovnoprávne vzťahy), ale neznamenalo významovú zmenu obsahu predmetnej zvýšenej právnej ochrany zástupcov zamestnancov pred skončením pracovného pomeru. V uvedenom zmysle preto vychádzalo rozhodnutie súdu z nesprávne použitých relevantných ustanovení Zákonníka práce v rozpore s ich účelom a záver, ku ktorému dospel súd bol nesprávny a preukázateľne poškodil záujmy jednej zo sporových strán. Súd sa tak ani nezaoberal posudzovaním ďalších (ostatných) podmienok súvisiacich so skončením pracovného pomeru, ale rozhodol o neplatnosti skončenia pracovného pomeru na základe nesprávneho právneho výkladu relevantných ustanovení Zákonníka práce.

Súčasnú aplikáciu oboch pracovnoprávných inštitútov pri skončení pracovného pomeru zástupcu zamestnancov tak, ako to naznačil súd vo svojom rozhodnutí, je nielen vecne nesprávne, ale aj v rozpore s účelom existencie oboch pracovnoprávných inštitútov a dlhoročne používaného právneho výkladu. Dôsledkom jeho rozhodnutia je však vytvorenie stavu právnej neistoty, kedy zamestnávateľia pri záujme o skončenie pracovného pomeru zástupcov zamestnancov sú vystavení neistote, či majú realizovať obe formy účasti zástupcov zamestnancov pri takomto skončení pracovného pomeru alebo sa pridržiavať zaužívaného právneho výkladu použitia tohto kvalitatívnejšieho obsiahnutého v § 240 ods. 9 Zákonníka práce, ktorý konzumuje ustanovenie § 74 Zákonníka práce.

Následne vzniká ďalší okruh v zásade zbytočných sporných otázok, či ak sa majú realizovať obe formy účasti zástupcov zamestnancov, možno ich realizovať jednou žiadosťou, či je potrebné obe konania realizovať osobitne a nezávisle na sebe, v akom poradí, a pod. pričom ich relevancia aj vzhľadom na uvedený právny výklad je zbytočná, pretože tento postup je nesprávny. Ak u zamestnávateľa pôsobí jeden zástupca zamestnancov, prerokovanie a udelenie súhlasu sa komunikuje s týmto zástupcom. Ak však pôsobí u zamestnávateľa aj zamestnanecká rada aj odborová organizácia, zamestnávateľ by prerokovanie mal komunikovať so zamestnaneckou radou a udelenie súhlasu s odborovou organizáciou, čo by v praxi vyvolalo viac než chaos. V prípade člena zamestnaneckej rady by mala súhlas so skončením jeho pracovného pomeru udeľovať zamestnanecká rada.

Aj z hľadiska jednotného postupu z dôvodu zachovania právnej istoty pre zamestnávateľov máme za to, že ak ide o skončenie pracovného pomeru so zástupcom zamestnancov (výpoveď či okamžité skončenie pracovného pomeru zo strany zamestnávateľa), mala by podľa nášho názoru prebiehať s príslušnými zástupcami zamestnancov len jedna komunikácia, a to vo vzťahu k udeleniu súhlasu. Pre podporu našej právnej argumentácie je možné využiť aj všeobecné základy právnej teórie a teórie právnych úkonov. Kvalitatívne vyššie právne konanie, ktorým udelenie súhlasu so skončením pracovného pomeru určite je, v sebe fakticky obsahuje aj proces prerokovania. Z povahy veci, aplikačnej praxe i definície prerokovania možno nájsť zhodu medzi obidvoma pracovnoprávnymi inštitútmi v tom ohľade, že sú založené na rovnakých prvkoch (komunikácia ohľadom konkrétneho základného pracovnoprávného vzťahu, bližšia identifikácia zamestnanca – člena príslušného odborového orgánu, posúdenie miery porušenia povinností, zvažovanie dôvodnosti a účelnosti prijatých opatrení v podobe skončenia pracovného pomeru a pod.) až do okamihu, než bude hodnotený charakter vyjadrenia zástupcov zamestnancov, t.j. či ide o nezáväznú stanovisko (vyplývajúce z uplatnenia práva na prerokovanie) alebo či ide o záväznú právne stanovisko (vyplývajúce z uplatnenia práva na spolurozhodovanie) v podobe súhlasu. Musíme pritom pripomenúť, že právna úprava nevyžaduje explicitne písomnú zápisnicu z uplatnenia niektorého z týchto pracovnoprávných inštitútov, teda v zmysle § 74 Zákonníka práce alebo § 240 ods. 9 Zákonníka práce. Môžeme dospieť k záveru o uplatnení základnej „právnej poučky“ (osobitne v našom prípade, kde nie je vyžadovaný formalizmus konania vo vzťahu k jeho pomenovaniu), ktorá uvádza, že prevláda obsah nad formou. Nie je tak podstatné, ako bola vzájomná komunikácia jednotlivými subjektmi pomenovaná. Vlastné pomenovanie konania by sa posudzovalo podľa charakteru a skutočného obsahu, pričom jedno právne konanie v sebe môže dokonca obsahovať znaky viacerých pracovnoprávných inštitútov. Vyššie citované rozhodnutie tak vykazuje viaceré znaky nesúladu s právnym poriadkom, a to najmä vo vzťahu k účelu danej pracovnoprávnej úpravy. Uplatnenie gramatického výkladu právnej normy, ktorý bol použitý aj v tomto prípade, odporuje právnemu výkladu teleologickému, ktorý je správnejší. „Záver, že určitý právny úkon je neplatný pre rozpor so zákonom alebo preto, že zákon obchádza, sa musí opierať o rozumný výklad dotknutého zákonného ustanovenia. Nie je možné si vystačiť výlučne s gramatickým výkladom. Významnú úlohu tu zohráva predovšetkým výklad teleologický. Je preto nevyhnutné sa vždy snažiť odhaliť účel zákonného príkazu alebo zákazu.“³⁴ V rámci teleologického výkladu nenachádzame žiadny dôvod, pre ktorý by malo prísť k zdvojeniu procesu pri skončení pracovného pomeru so zástupcom zamestnancom v pozícii zástupcu

³³ BARANCOVÁ, H. *Zákonník práce. Komentár*. Bratislava: Sprint, 2001, s. 223.

³⁴ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 30. augusta 2011, sp. zn. 30 Cdo 4831/2010.

zamestnancov. Máme pritom za preukázané, že by išlo (čo súd v danom prípade neposudzoval) o účelový výklad práva, ktorý nemá žiadne opodstatnenie. Súčasná právna úprava a doterajšie právne výklady zodpovedajú úmyslu zákonodarcu, zmyslu úpravy i nadnárodných prameňov práva a ochrane odborových funkcionárov a zástupcov zamestnancov. V aplikačnej praxi (v dôsledku podľa nás nesprávneho rozhodnutia súdu) sa opakovane objavujú pochybnosti, ako v takýchto prípadoch postupovať. Riešenie de lege ferenda je potrebné vnímať prizmou napr. českej právnej úpravy, ktorá uvádza že „*požaduje-li zákon, aby právní jednání bylo s příslušným orgánem pouze projednáno, není možné právní jednání prohlásit za neplatné jen z toho důvodu, že k tomuto projednání nedošlo*“.³⁵ Súčasne zákonodarca predpokladá absolútnu neplatnosť skončenia pracovného pomeru len vtedy, keď by neprišlo k dosiahnutiu predpokladaného súhlasu. „*Soud přihledne i bez návrhu k neplatnosti právního jednání, k němuž nebyl udělen předepsaný souhlas příslušného orgánu, v případech, kdy to stanoví výslovně tento zákon anebo zvláštní zákon*“.³⁶ Zatiaľ čo neprerokovanie nemá pre zamestnávateľa v českých reáliách z pohľadu neplatnosti právneho úkonu žiadne účinky (nastupuje vôľa zamestnávateľa bez toho, že so zástupcom zamestnancov komunikoval) a vystavuje sa iba možnému riziku uloženia peňažného postihu za porušenie povinnosti stanovenej zákonníkom práce v rámci sociálneho dialógu a kooperácie so zástupcami zamestnancov, t.j. následok

vady právneho úkonu nemá žiadne účinky,³⁷ potom nezískanie súhlasu, a to bez ohľadu na skutočnosť, či zamestnávateľ so zástupcom zamestnancov komunikoval alebo nie (bez ohľadu na dôvod nezískania súhlasu), má za následok absolútnej neplatnosti právneho úkonu, ku ktorej by sa v prípadnom spore o neplatnosť skončenia pracovného pomeru mohlo prihliadnuť aj bez návrhu.

Záver

Na prvý pohľad jednoduchá problematika týkajúca sa skončenia pracovného pomeru so zástupcom zamestnancov sa po skúsenostiach z aplikačnej praxe javí viac ako komplikovaná. Právna úprava nie je schopná precizovať rôznorodé situácie, ktoré nastanú, avšak nemala by byť natoľko vágna (v určitých aspektoch aj chýbajúca), že by spôsobovala značný stav právnej neistoty a s tým súvisiace mnohopočetné právne názory na riešenie konkrétnej situácie, ktoré sú tak protichodné, že fakticky nevedia poskytnúť zamestnávateľom návod, ako postupovať pri skončení pracovného pomeru so zástupcom zamestnancov. Predložený vedecký článok mal za cieľ predostrieť niektoré z problémov, ktoré sa tejto oblasti týkajú a súčasne podnietiť odbornú diskusiu, ktorá by obohatila rozvoj pracovnoprávnej vedy.³⁸

³⁵ Ustanovenie § 19 odst. 2 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce (ďalej jako „zákoník práce ČR“).

³⁶ Ustanovenie § 19 odst. 1 zákoníku práce ČR.

³⁷ Porovnaj rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 15. januára 2015, sp. zn. 21 Cdo 476/2015.

³⁸ Vedecký článok bol spracovaný v rámci riešenia projektu „*Priemysel práva do iných odvetví súkromného práva (a vice versa)*“, č. APVV-18-0443, zodpovedná riešiteľka prof. JUDr. Mgr. Andrea Olšovská, PhD.

Elektronické právní jednání

Analýza s důrazem na využití elektronického podpisu a elektronické pečeti podle práva EU, České republiky a Německa

Vojtěch Kment

Praha: Wolters Kluwer, 2018, 460 s. ISBN 978-80-7552-814-8

Elektronické a online prostředí je pro náš moderní život stále důležitější. Platilo to před lety, kdy Vojtěch Kment svá doktorská studia započal, platilo to ještě více předloni, kdy je úspěšně dokončil a svou disertaci publikoval ve věhlasném nakladatelství, a platí to ještě více teď, kdy pandemie zákeřného viru omezuje přímé mezilidské kontakty natolik, že se do online prostředí přesouvá výuka i na základních školách. Kmentova rozsáhlá studie je tak vlastně ještě aktuálnější než v době, kdy vznikala – což je v právu a IT věc věru nevídaná.

Jde přitom o studii velmi důkladnou a velmi poctivou, provedenou osobou s hlubokými znalostmi a zkušenostmi jak v oblasti práva, tak v oblasti informačních technologií. To druhé je přitom klíčové: pro přesné uchopení a pochopení problematiky elektronického právního jednání, zejména pak různých technických aspektů autentifikace jednajících (potažmo míry substituce jednajících subjektu počítačovým algoritmem), totiž nestačí znalosti běžného, jakkoli dobře poučeného uživatele elektronických prostředků; vyžaduje si to naopak technické znalosti základní architektury počítačových systémů, které jsou pro dnešního uživatele v praxi nedosažitelné.

Pro recenzovanou monografii to platí dvojnásob, neboť autor svou pozornost soustředí nikoli na běžné právní jednání v elektronickém prostředí a tzv. prostý elektronický podpis, jak jej známe z objednávání knih, počítačových komponentů či donášky jídla; této problematice tzv. e-commerce se naopak záměrně věnuje pouze okrajově (s. 2, 89–90, 378–381). Důraz naproti tomu klade na tzv. kvalifikovaný elektronický podpis, potažmo elektronickou pečeť, jakožto prostředky mnohem spolehlivějšího ověření identity elektronicky jednajících a integrity daného právního jednání. A jelikož nejde pouze o praktickou příručku, ale o vpravdě plnohodnotnou vědeckou monografii, věnuje autor významnou pozornost i problematice právního jednání obecně a podpisu a jeho právní funkce zvláště.

Jak Kment svůj výklad buduje? Monografii rozčlenil na 11 kapitol včetně přehledného úvodu (kterému ještě předchází předmluva a krátké shrnutí, obojí velmi prospívající srozumitelnosti vlastního obsahu knihy) a poměrně rozsáhlého souhrnu a závěru, a její vlastní obsah (kapitoly 2–10) lze rozdělit na část obecně teoretickou (kapitoly 2–5), část věnovanou nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 910/2014 o elektronické identifikaci a službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce na vnitřním trhu (nařízení eIDAS; kapitoly 6–8) a část věnovanou aktuální úpravě právního jednání s elektronickým podpisem v ČR (kapitoly 9–10). V kapitolách 3 a 7 se přitom dívá k našim západním sousedům, u nichž nachází „ideální komparativní právní etalon“ (s. 10), a to v oblasti základní teorie i její praktické implementace.

A co z této rozsáhlé monografie vyzdvihnout? Na prvním místě je jednoznačně důkladný (a kritický) popis pravidel a principů zavedených v nařízení eIDAS, včetně jejich technického a technologického pozadí. Příslušná kapitola (6) by přitom svým rozsahem téměř 170 stran vydala na samostatnou publikaci, přesto je přehledně členěná a srozumitelná. Mimořádně přínosný je v jejím rámci zejména výklad věnovaný elektronické pečeť jakožto novému institutu zavedenému nařízením eIDAS.

Na druhém místě lze zmínit kritické posouzení implementace uvedeného nařízení v právu ČR, a to jednak na pozadí obecnějších úvah o elektronickém právním jednání v českém prostředí. I zde se autor věnuje také technickým

specifikacím uplatňovaných řešení, ať již jde o přípustné formáty elektronických dokumentů (s. 323–328), kryptografické aspekty příslušných operací (s. 297, 328), nebo o úvahu stran toho, zda je součástí elektronického právního jednání také „zaobalení datové zprávy“ (s. 325), jelikož to může být jediná její vrstva obsahující autentizační data jako elektronický podpis či pečeť.

V obecně teoretické rovině si pak zvláštní zmínku zasluhuje zcela původní pojednání o právních funkcích podpisu. Kment zde vychází z toho, jak tuto problematiku uchopuje obecná německá nauka, prokazuje její srovnatelnost s common law pojetím a celou ji zasazuje do kontextu elektronizace právních jednání a jejich složek. Ukazuje tak, že ačkoli se v právu primárně akcentují pouze dva aspekty podpisu (podpis jako autentizace podepsovaného obsahu, a podpis jako stvrzení konečnosti a vážnosti příslušného projevu vůle), jde o záležitost funkčně mnohem bohatší.

Celkově má Vojtěch Kment ve své monografii ke zkoumané problematice přístup, který lze charakterizovat jako kritický a tvořivý optimismus. Nedostatky nařízení eIDAS i jeho národní implementace otevřeně kritizuje a poukazuje na problémy, k nimž mohou vést. Navrhuje řešení, včetně těch legislativních. Zejména se ale celým

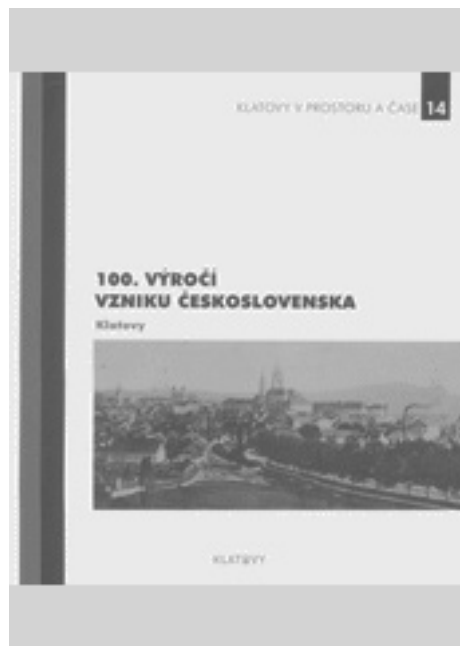
textem prolíná zvidavá spokojenost se sjednocením (v zásadě povedeným) technických i právních norem v této oblasti pro celý rozsáhlý trh EU s různorodými právními tradicemi, s přiměřeným prostorem ponechaným subsidiární právní úpravou pro iniciativu jednotlivce, ale také s dosavadním uspokojivým fungováním i těch „prostých“ elektronických podpisů (kupříkladu takřka nedochází k jejich právně relevantnímu falšování – s. 360-1). Jeho monografii tak lze jenom doporučit všem, kdo se také (s kritickým, ale tvořivým optimismem) chtějí – nebo musí – kvalifikovaným elektronickým právním jednáním na jakékoli úrovni zabývat. Je rovněž základním studijním zdrojem k nařízení eIDAS, kterému se věnuje v úctyhodné hloubce i rozsahu. Ale zaujme také učence mnohem více teoretického ražení – rozpracováním problematiky podpisu a jeho právních funkcí, ale třeba také prostou, celým textem se prolínající úvahou stran toho, do jaké míry lze právní jednání (a vyhotovování různých právních jednání ve smyslu podepsaných dokumentů) automatizovat a předat entitám typu rychlost měřících radárů. Ano, i o tom Vojtěch Kment ve své knize píše!

JUDr. Bc. Peter Brezina, Ph.D.

100. výročí vzniku Československa

Kolektiv autorů.

Klatovy: Městská knihovna Klatovy, 2020, 153 s. Klatovy v prostoru a čase, 14.
ISBN 978-80-907785-1-1

Město Klatovy je pro historika právnictví tradičně spojováno se třemi významnými osobnostmi, klatovským rodákem Pavlem Kristiánem z Koldína, studentem tamějšího gymnázia Antonínem Randou a klatovským starostou v letech 1912–1919, advokátem Karlem Hostašem.

Město Klatovy je však nejen pro historika právnictví sympatické i tím, že systematicky připomíná svoji historii, ať již například odhalením pamětní desky na Koldínově rodném domě, či pořádáním historických konferencí a vydáváním sborníku *Klatovy v prostoru a čase*.

Čtrnáctý svazek citovaného sborníku je věnován vzniku Československa v Klatovech a na Klatovsku. Jedná se o kolektivní publikaci z pera klatovských historiků, jakož i autorů, kteří si Klatovy či danou regionální problematiku oblíbili.

Po úvodním slově starosty města Rudolfa Salvetra následuje studie Jiřího Raka (FSS UK) *Říjen 1918*, která se věnuje vzniku samostatného státu a dobové atmosféře. Autor otvírá celou řadu otázek k diskusi a uzavírá, že „ve výčtu otazníků vyvstávajících při vzpomínce na 28. říjen 1918 by bylo možné ještě dlouho pokračovat. Snad těchto několik poznámek stačí, aby falešné pozlátko opadlo. Konečně po stu letech snad už není třeba republiku legitimizovat demonizací monarchie, můžeme přiznat, že na klidném průběhu převratu měl zásluhu také federalizační manifest císaře Karla, osobnosti českým historickým vědomím neprávem odsunované. Můžeme se konečně také

už připojit k oslavám konce Velké války, jako si ji připomíná celý svět. Doposavad se většina našich současníků domnívá, že válka skončila 28. října vyhlášením Československa. Okolní národy právem slaví 11. listopad jako den příměří, bohužel křehkého“.

V další studii rovněž v širší rovině Petr Koura (PeDF UK) analyzuje *Vztah českých Němců k nově vzniklé republice*. Autor připomíná, že „česká politická reprezentace tak již nemusela na sklonku října 1918 bojovat o ideu samostatného státu, ale o jeho hranice“. Podrobně se věnuje historii provincie Deutsch-Böhmen, vyhlášené 29. října 1918. Z jeho rozpravy zaujme informace, že při obsazování pohraničních oblastí československým vojskem „jeden z mála sudetoněmeckých politiků, který tvářil v tvář postupujícímu vojsku vyzýval k aktivní obraně, a to třeba i na Ještědu, byl paradoxně pozdější zakladatel KSČ a poúnorový československý diplomat Karl Kreibich, tehdy ovšem ještě politik německé sociální demokracie“.

Následující příspěvky jsou již věnovány přímo Klatovům. Lukáš Valeš (FPR ZČU) se zabýval tématem *Město Klatovy, Praha, česká územní samospráva a vznik Československa „zdola“*. Z jeho textu se lze dozvědět řadu zajímavostí, například to, že manifestační průvod se sešel cestou z pohřbu klatovského četnického strážmistra Procházky, jenž podlehl španělské chřipce, a z dalšího pohřbu, či že 28. října 1918 koncertoval v klatovské Sokolovně houslista František Ondříček, který koncert zahájil českou hymnou *Kde domov můj*. Lukáš Valeš uzavírá, že pro samostatný stát „o to významnější byla podpora, které se těšil v českých městech, jež – stejně jako Klatovy – dávaly jasně najevo, že Československo je jejich státem a jehož občané byli připraveni za něj obětovat i to nejcennější – své životy“.

Společně s notářem Josefem Marcelem (Notářský úřad Chomutov) Lukáš Valeš zpracoval i kapitolu *Klatovský starosta JUDr. Karel Hostaš, Velká válka a vznik Československa*. Spoluautoři zde takřka den po dni přibližují činnost starosty a advokáta Karla Hostaše (1854–1934). Ten byl starostou města v letech 1912–1919, odmítl ujmout se úřadu starosty po volbách v roce 1919 z toho důvodu, že národní demokracie, za níž kandidoval, ve volbách celkově neuspěla. „Éra starostenství JUDr. Karla Hostaše se tak definitivně uzavřela. Klatovy však na význam a zásadní roli svého vrcholného představitele pro dějiny města nikdy nezapomněly. V reprezentativní publikaci *Klatovy – město a okolí*, která byla vydána necelé čtyři roky po Hostašově smrti (22. června

1934), se výstižně konstatuje: „Jest velikou zásluhou starosty Dr. Hostaše, že dovedl město převést bez vážných následků z těžkých dob válečných.“⁶⁹ Také tato studie je jasným důkazem, že ctihodné jméno tohoto klatovského komunálního politika, který pro své milované Klatovy žil a pracoval, nebude zapomenuto ani v 21. století,“ uzavírají spoluautoři. Zbývá jen dodat, že tato biografie je zajímavým příspěvkem i k dějinám regionální advokacie.

V další studii se Karel Řeháček (SoA Plzeň, PedF ZČU) zaměřil na *Projevy poválečného radikalismu na Klatovsku*. Přiblížil nelehkou sociální situaci ve městě a uzavřel, že stran radikalismu „v Klatovech se jednalo především o protesty proti nedostatku potravin a jejich vysokým cenám (k největším nepokojům došlo hned počátkem ledna 1919). Obyvatelstvo, resp. klatovská ‚ulice‘ tak spolurozhodovaly o nejdůležitějších záležitostech města. Díky pochopení státních a samosprávných úřadů a zdrženlivosti bezpečnostních struktur se však až na popsané výjimky podařilo ve městě a jeho okolí udržet relativní klid, pořádek a sociální stabilitu. A to rozhodně nebylo v bezprostředně poválečném období v sousedství Československa samozřejmé.“

Jan Jiráček (Vlastivědné muzeum Dr. Karla Hostaše v Klatovech) popsal *Konec starých časů v Kašperských Horách*. Vývoj v německých Kašperských Horách byl zcela odlišný než v Klatovech. Kašperské Hory se pod kontrolu československých jednotek dostaly až 23. listopadu 1918. I tak však ve městě klid zcela nenastal, odpůrci československého státu dokonce přešli na partyzánský způsob boje a sabotážní činnost.

Pro historika i turistu je zajímavá kapitola *Pomníky padlým v první světové válce na Klatovsku* Marcela Fišera (Galerie výtvarného umění Cheb). Autor podrobně informuje nejen o pomnících v řadě lokalit Klatovska, ale též o jejich autorech a dalších osudech.

Poslední dva příspěvky napsali sochař Václav Fiala (*Od nápadu k realizaci*), mimo jiné autor pamětní desky na rodném domě Pavla Kristiána z Koldína (2012) a pomníku Antonína Randy v Bystřici nad Úhlavou (2006), a klatovský místostarosta Martin Kříž (*100. výročí vzniku Československa v Klatovech*), který podrobně popsal průběh oslav.

Lze uzavřít, že faktograficky bohatá publikace plasticky pokrývá okolnosti vzniku československého státu „klatovským okem“, je však přínosná i pro možnost komparistiky s průběhem událostí října a listopadu 1918 v jiných místech, jakož i pro každého čtenáře, který rád do Klatov a jejich okolí zavítá. Na příkladu Karla Hostaše se pak potvrzuje teze, že Československo bylo svým způsobem republikou právníků a že je pravidlem, že u politických změn, revolucí a vzniku nových států nikdy nechybí advokát.

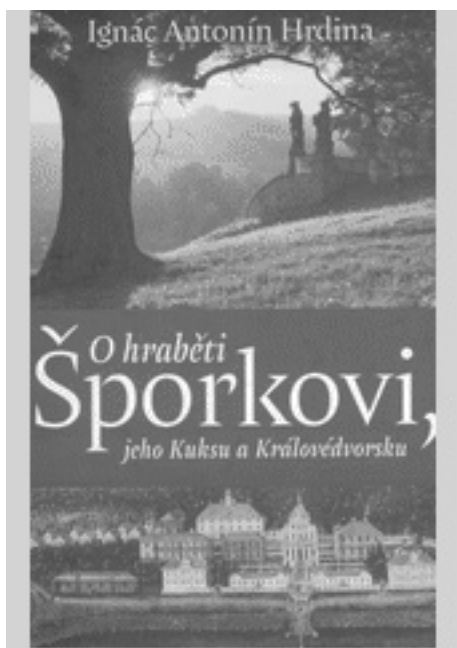
Z uvedených důvodů publikace patří nejen do knihovny regionálního badatele, ale též právního historika či právníka, který nalezl v historii svoji zálibu.

JUDr. PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.

O hraběti Šporkovi, jeho Kuksu a Královédvorskú: (šporkovská a kukská miscellanea)

Antonín Ignác Hrdina

Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2020, s. 561. ISBN 978-80-7465-420-6

Přední český teolog a pedagog Antonín Ignác Hrdina zavřil svůj hluboký zájem o Kuks, Královédvorskú a zejména zakladatele Kuksu a mecenáše Františka Antonína Šporka výpravnou monografií.

V obsáhlé knize opatřené poznámkami a příslušnými rejstříky a obrazovou přílohou shromáždil své odborné i popularizační texty, které za léta napsal a publikoval zejména v různých odborných dílech. Zde se zájemce o šporkovskou tematiku (o život a dílo hraběte Šporka) může velmi dobře orientovat, neboť vše je soustředěné na jednom místě.

Ve svém úvodu k předkládanému dílu sám autor píše: „... Proto jsem se rozhodl spojit příjemné s užitečným, udělat si ke sklonku své odborné kariéry radost (člověk si z důvodů duševní hygieny má občas udělat radost!).“ ...

Autor velmi vhodně seřadil zpracovanou tematiku do logicky navazujících kapitol mapujících život barokního svobodomyšlného šlechtice. Zachycuje pozitivní i negativní stránky Šporkovy povahy.

Nesporným faktem zůstává, že Špork byl dobrým hospodářem svého panství a že podporoval výtvarné umělce, spisovatele a hudebníky a rovněž obohacoval své knihovny v Kuksu i v Lysé nad Labem. Zde měl i tajnou

tiskárnu. Výrazným souborem Šporkových knihoven byly i publikace juristické a historické.

Zatímco měl hrabě šťastnou ruku ve výběru výtvarných umělců, ve volbě literátů neměl vždy štěstí. Většinou vznikala nudná dílka oslavující samotného hraběte.

Významný sochař Matyáš Bernard Braun zhotovil v Kuksu nádhernou galerii soch – Ctností a Neřestí. V neďalekém Novém lese vytesal sochař Betlém a rovněž tu zachytil Vidění svatého Huberta. Je tu souvislost se Šporkovou zálibou v lovu a v založení řádu sv. Huberta. Špork nechal v Kuksu postavit i špitál.

Hrdina se v oblasti výtvarného umění zvláště věnuje soše křesťanského poustevníka Onufria (řecky *Onnífriis*, což znamená – ten, kdo je stále šťasten). Onufrius, který žil v egyptské poušti ve 4. století n. l., je ctěn všemi křesťanskými církvemi jako význačný světec.

V Betlémě jsou vyobrazeni například i Jan Křtitel a Máří Magdalena a je tu též poustevník Juan Garinus plazící se před uměle vytvořenou jeskyní. Hrdina píše také o vzniku poustevny sv. Pavla a sv. Antonína na území Nového lesa.

Na druhé straně ale Špork patřil k lidem hádavým a těm, kteří se rádi soudí. Hrdina se podrobně věnuje Šporkovu soudnímu procesu, který Špork vedl dlouhá léta ve věci směnky s advokátem Neumannem z Puchholtze, který ovšem prohrál. Neméně zajímavě pojednává autor o tom, jak byl hrabě Špork obžalován z pokusu o vraždu na advokátu Neumannovi.

Hrdina využívá přitom primární prameny, na jejichž základě líčí důvody zahájení procesu, jeho průběh i výsledek. Stejným způsobem postupuje i v líčení dalších Šporkových sporů.

Zajímavou kapitolou ve Šporkově životě je jeho obvinění z kacířství (tento pojem autor skutečně podrobně analyzuje). Špork ale kacířem prohlášen nebyl, soud jen konstatoval, že Špork kacířství různými svými činy a publikacemi rozšiřuje. Je ale zajímavé, že církevní soud Šporka kacířem neprohlásil.

V souvislosti s obviněním Šporka z kacířství je třeba zmínit právo kanonické a jeho ojedinělé promísení s právem světským – tedy zemským, a to v oblasti neshody světské a kanonické justice. K tomu došlo na základě protikacířské legislativy římského císaře Karla VI., která vedla

k vleklému kompetenčnímu sporu mezi císařem a tehdejší pražským arcibiskupem Ferdinandem hrabětem z Khünburgu. Ve výsledku sporu bylo vítězem právo světské, to znamená, že obvinění z kacířství měl řešit světský soud.

Braunova socha Herkommanna neboli Zvykomila byla postavena v Kuksu v první třetině 18. století na přání samotného Šporka, který v jejím pojetí kritizoval nespravedlnost v celé společnosti. Prostřednictvím této sochy prezentoval Špork svůj příklon k právu přirozenému. Již dříve nechal hrabě vytvořit grafiky a napsat knihy o Zvykomilovi, který bojuje proti každému bezpráví a pranýřuje nepořádky v zemi i v církvi.

K Zvykomilovi se váže také socha v Hubertově údolí, která zobrazovala jeho pekelného notáře. Podoba obou soch se nám dochovala v rytinách.

Nelze pominout ani Šporkovy neshody se sousedními žirovnickými jezuiti. On sám na čarodějnice nevěřil a znevažoval právem kruté výsledky odsuzování tzv. čarodějnic k smrti. Také se na své sousedy velmi zlobil, že se nechtějí podílet na Šporkově plánu vybudovat křížovou cestu vedoucí i přes žirečské území jezuitů.

Velmi zajímavá je část knihy věnovaná dílům (či jejich částem) ze Šporkovy doby, přičemž kvalita některých z nich je nevalná. Je přesto přínosné znát tyto spisy v celistvosti, aby bylo možné utvořit si představu o literárních

titulech z doby baroka. Zásadní texty jsou doplněny českým překladem.

Poslední část publikace je věnována drobným črtám věnovaným Šporkově době. Uveďme tu alespoň zasvěcené poznámky o různých homiliích, například „Homilie o Památce zemřelých na městském hřbitově ve Dvoře Králové“ a „Homilie při mši za hraběte Šporka a zesnulé členy Řádu sv. Huberta“ (přičemž připojil české překlady příslušných homilií), či „Šporkův ‚dvorní rytec‘ Michael Heinrich Rentz“, jsou tu obsaženy i rozhovory vztahující se ke šporkovské tematice.

Oproti jiným autorům, kteří se Šporkem zabývali, zvýraznil Hrdina právněhistorický pohled na život zajímavého člověka doby barokní. Nelze opomenout, že detailně například analyzuje i kupní smlouvy hraběte Šporka, na základě kterých zakoupil Nový les a Královédvorskú, o kterém se podrobně rozepisuje.

Publikace Antonína Ignáce Hrdiny je monumentálním dílem svědčícím o autorově odborné erudici. Je podložena autentickými prameny a je psaná čtivým jazykem. Bude jistě zdrojem poznání osobnosti hraběte Šporka a jeho doby nejen pro historiky a právní historiky, ale i pro laickou veřejnost.

*prof. JUDr. PhDr. Karolina Adamová, DSc.
doc. JUDr. Antonín Lojek, Ph.D.*